

A

-8/11
6
36
1739

St. K. H. B. B.

Deine (Signature)

1739

עשרת זקנים

חברו החכם ומחוקק בישראל
השר דון יצחק אבראכינאל

אשר און וחקר מחקר חקרוהו חקרי לב
לבקש ממנו דרך ישרה וילאו למצא
הפתח והוא בחכמתו כל יקר
ראתה עינו ותעלומה הוציא
אור באר היטב :

עוד למד דעת את העם מה הם צורות
היסודות אשר אדם תועה מדרך
השכל וידוע אותם :

נדפס בפעם הראשון בשנת ש"ו לפ"ק

ועתה נדפס מחלש לזכות את הרבים בתכלית
היופי וצבגה מדוייקת כאשר עיני
כל תחזינה מישרים :

באמשטרדם

במצות ובהשגחת האפטרופסים

נדפס וצבית

יתמי המנוח כה"ר שלמה כ"ן ז"ל
פרופס מ"ס :

בשנת עמרת זקנים לפ"ק :

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

דוד משה דוד
ארבעה עשר
של

הקדמה

כ שמעתי דבת רבים יודעי דעת ומציתי מדע חדשים גם ישנים
מוציאי דבת אנשים נדיקים וטובים זקני העם ושוטרים
מתנבאים במחנה רואי פני המלך ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר
ויוניאו דבתם רעה לאמר ברכו אלדים בלבבם ויחפאו אנליי צ"י דברים
אשר לא כן אשר לא כדת שגו ברואה וימירו את כבודם כבוד אלדים
בתבנית אבן זנומס כופך ספיר ויהלום והוא עון פלילי ווס תת ה' ג"ס
פקו פליליה אשר כללה מן הגשמות מה שכללה דברו בה ויאמרו איש אל
אחיו מן הוא ואיזה הדום רגליו ספיר גזר"תם גזרו אומר עמדו רגליו
ביום ההוא על מראה אבן ספיר דמות כסא בחשכה התהלכו במהמורות
בל יקומו עזבו את ה' ואתי להם חזות הכל חזון נפרך ויקומו לזחק
ויאכלו וישתו : ואולם בעבור זה בגימות המה נחמיבו כליה ממתים
מחלד ויקרא ה' אלדים ביום ההוא המותה לחסידיו בני תמותה : אם
לא כי גורם הצור תמים פעלו הטף חזון לשמוע אל הרגה ואל התפלה :
וציר באמן לשולחיו בכה ויתחנן לו לא יומת איש ביום הזה הן עוד היום
גדול ממותי תחלואים ימותו ועתה למה נמות לעיניך : ויעתר לו
אלדים האריך אפו ביום ההוא והיה ביום פקדו ספו גמו מן בלחות
חצונו ובאש ה' יבא ותאכל בקצה המחנה החטאים האלה בנפשותם :
נעוחי משמוע כדבר הרע הזה גבהלתי מראות החכמי' יודעי העתים
ישבי על מדין והולכי על דרך התורה ידינו לכך חובה האנשים האלה
שלמים הם אתנו כלם קדושים ובתוכם ה' : אמרתי אני היושבים לפני
השם מקום אשר דבר המלך ודתו ההר חמד אלדים לשבתו זה סיני
לחזות בטועם ה' ללמד להועיל : איכה ואיכה מקום המשפט שמה
יגלו פני' בתורה שלא כהלכה יא אעתק מפייהם שוא ודבר כוז הכמות
בבל ולא חכם מתו בעיונם אנשים ראשי בני ישראל המה כנפול בני
עולה נפלו אל תוך הפך וכנפל טמון לא ראו אור והימים הראשונים
יכלו אשר חכמו ישבילו טוב טעם ודעת : ורוכבי שמים בחכמתם איך
נעו עורים נפילים היו בארץ : המזכירים את ה' מלידה ומבטן אמונת
אוינו חקוקה על לוח לבם יבלו ימיהם כלל החכמה וגם עד זקנה ושיבה
אחריה' ילכו כל היום וכל הלילה יקו מים ע"י משה איש האלדים לא
ימוש מתוך האהל ורוח אלדים מרחפת על פניהם מי זה אמר זקנים
באלה משער שבתו זה שער השמים והדבר אשר ישים אלדים ברוח
דעת

הקדמה

דעת בני כל חושב מחשבות ילד מסכן ומכס ונתן עליו אוח ומופת
 זריות חזקות כפלא מחכמי ישראל וכפלאו לא ידעו ולא יבינו הכ
 בסגוריו וילא למלא הפתח האם כבדו מזוקן זקני העם ושטריו אשר
 חכמו מחכמת כל בני קדם ומזקנתם חשכו הראות בארצות ותכבין
 מראות מראות אלדים עיניהם וכל זקן גרועה חכמים כל עוד שמזקיני
 חכמה פתוספת בהם והם הזקין בארץ שרשם ומדעתם כי קשה אין
 בהם תבונה וידי משה כבדים לסמוך את ידיו עליהם להנחותם
 במעגלי נדק! הייטב בעיני ה' אשר צוה את הצותינו והדרת פני זקן
 כי יקום בקרב עמו איש יודע דעת צרוח השכל או מולס חלוס גם בלא
 דעת כמוני היום יורם יומיו ושמתלו אל השמים לדעת אמרי בינה
 עמוק עמוק דברים שכסה אותם בים הרשוקים היו טובים מאלה
 זקן שקנה חכמה חכם או נביא והחזיק בזקנו ולא יחמול עליו לאמר
 דלטו ומססוכו אמר בלבו שכח אל אמר בכל בלבו אין אלדים וראה
 ראיתי כי אם אמת יהגה חכו והכס אמת נכון הדבר אשר פירש עליו אין
 זה כ"א רוע לב לגלות את חרפתו שכסה עתיק יומין לבאר על ספר
 עון אשר חטא שהיה חתום באונותיו! ואם לא הבין כונת האומר
 זטעה מן הדרך הנה הוציא לעז על אותו דיק ושם לו עלילות דברים
 והוציא עליו שם רע הלא טוב ליהו לאמר לא ידעתי ספר אמרתי
 אחכמה בדברי הנביאים והחכמים והיא רמוקה ממני ונעלמה מעיני
 זבזה ידיו לכף זכות הנביאים והחכמים הטובים ושרים בלבותם כמו
 שלות התורה האלדית ויורו המורי ז"ל בחוק המוננו ופנו שכתב הרב
 המורה בהקדמת ספרו:

הזן

אחי יחזק בן לא"ה איש חי רב פעלים הנשא דין יהודה
 אברבנאל ס"ט קנה קנאתי לכבוד חזילי ב"ו וכלכל לא אוכל
 את הלחץ אשר רבי מהחכמים הראשונים ומדשים ומקדו צהו לוחים
 אותם ואומר עת לעשות מן הכה בידי מנחה מעט צורי למכתם
 אנושה ומעט דבש לאשכולות מרורותם במגילת ספר כתוב ציבור
 השגתם אשר אין בה מוס ואופן מדעם דעת עליין לא בחיל ולא בכח
 הקבלה כי אם ברוחי והעולה בלי מהבנת פשט הכתובים באשר הם
 והקרא שם המאמר הקטן הוה **עמרת זקנים** כי הוא יפרש
 עמרת תפארת השגת ויגילס תשיחה
 נהנה אם היה דעת המגנים השגתם קבלה בידם נחלת הצות ומת' ידי
 עמתי

הקדמה

שמתי למו פי אשמרה לפי מחסוכי ה' דברי אבל החכמים
הראשונים איש לדרכו פנו בדבר הזהיש דורשים אותו לשבח ויש
דורשים אותו לבגואי איש כל הישר בעיניו בסדרת גוברת ברות חכמה
זכיה רוח דעת בפשט הכתובים לכן אמרתי אין חרובות הקבלה
בידם ושערי תשובה לדבריהם לא נעלו ואירא כי עירוס אנכי מצלי
לבוש החכמה ואין צפי תוכחת והן עוד היום נגרשתי מפני העיון והיימי
נע ועל בדרך פעם במוץ פעם ברחובות עובר לסוחר ומאז חדלתי
לקטר מלאכת השמים לדעת חכמה ומוסר חסרתי כל דעת ולא
ידעתי החכמה מאין תמצא והאנשים אשר רדפו אחרי אלילי הע'
ושטריו הנהגו בורים אשר מעולם ובפרט עטרת תפארת חכמה בצלו
נחיה בגוים הרמב"ם ז"ל ועל כן כל השומע יצא"ק לייסעור בשש' יגיע
ראש מי הוא זה אשר מלאו לבו לחרף מערכות אנשי המלחמה אנשי השם
ויבקש להרוג את משה הלא ידעת כי ירים משה את ידו ה"ד הגדולה
וגבר ישראל נתן את המורה לדקה מי שלח ידו במשיח ה' ונקם כי
ימצא שני אנשים עברים כלים איש באחיהו ידובקו ויכו האחד את השני
וזרעו ישבר כל דלילים גבר ואם דמיתי היות אהיה כמוהו כי אערכה
מלך נדוד החמה תחשב: אכן גלוי לכל העמים שנינו אנחנו שמים
לרום ודרך לעומק ובמה אושע איפה: אכן שעיפי ישיבני למה נחבאת
לברוח מקום הגיוו לנו אבותינו להבין אמרי בינה לא את אבותינו
ברת ה' את הברית הזאת תורה לזה לנו משה כי גם אתנו אנחנו אלה
פה הקטנים עם הגדולים ואף כי לבס של הראשונים כפתחו של אולם
עד לב השמים סוככים בכנפיהם מה למעלה ומה למטה ונחנו מה עוד
לנו חלק ונחלה בבית אבינו והרבה פתחים לנו ולבנינו עד עולם כי
תמיד כל היום אחרון על עפר יקום יחפור פארות לבקש את דבר ה'
אם יבקשה ככסף יבין וראתה ימצא אוכל לנפשו לא שיערו אבותיו כי
רוח היא בהנש והאלדים בשמים לתת לפתאים ערמה לנער דעת
ומזו ואחרי אשר הנהגו עירום מהם לימים בשעיפי מחשבותם עלרו
כח להלחם באילי העם כהן ונביא הרחיבו עליהם פה האריכו לשון
העלו עפר על ראשם וידו אכן גם לגנות השגתם בשנינו כל בעל כסף
גם אתי לא אחשו פי כי יחס השגתי להשגתם כפולה מופלת מערך
השגת שכליהם להשגת האילים אשר רוח אלדים דבר בסוף כי יקללו
המה ואני אברך להגיל מיד עושק כוונתם הרצויה: על כן על כל
דברי

הקדמה

דברי האגרת הזאת חלני נערתי אדברה ולא איראס ע"פ התורה לעזרת
ה' בנבזרים: והנה ראיתי לשלמות המקירה שאחקור מחלתי
הפרשה הנה אנכי שולח מלאך לפניך עד ויקחו לי תרומה יען וביען
רוצ גופי תורה וסודותיה ודרכי ההשגת האלדית עמונים בתוך אהלה
ואעיר ראשונה על ספקות עזמות יתחייבו בה עם זכרון דעות
המפרשים והמחברים בהתירס ועלימו טווף מלתי נגד תשובתם אחר
כל אלה הדברים אזכור הקדמות הכרחיות לחומר הדרוש ואמשך
אחריהם היתר הספקות ופירוש הפרשה כאשר עם לבבי: וידעת היום
משכיל ונבון כי עם היות המגיע הראשון במאמר הזה השגת הזקנים
הנה יבואו בכל קורתו דברים רבים לדיקים וטובים ממנו בשאר
הספקות ועניני הפרשה וביעודי האבות ומדרגת אדונו משה בנבואה
בפלים לתושיה מה מתוק מדבש העיון התורני וכאלו המגיע הראשון
ההוא ירד מטה מטה במעלת העיון מיתר המושכלות שיבאו במאמר
זה: לכן אמרתי שמעה לי ואס נא מלאתי מן צעיניך קחנו ועיניך
שים עליו החל תת עיוןך בו מראשו ועד סופו אל תפל דבר והיה אם
דבש מלאת אכול דרך ואכלת ושבעת והללת את שם ה' מפיו דעת
ותבונה ואם תמלא תפל מבלי מלא או דבר נוחן טעם לבגס הקריבהו
נא לפת"תך פחותי העיון ולא ירצה לקרבן אשה לפני כל יודעי דת ודין
ואל נא תשת עלי חטאת כי מקולר העיון גם בלי דעת טעמית כשה או בד
זהו כלא היו דברי אלה אשר שמתי בפיך: ועתה יגדל נא כח ה' ולאין
אוגים כמוני היום עצמה ירבה:

וזה זכרון פרקי זה המאמר

<p>פ"א צספק א' שיתחייב בפרש' מאמרו הנה אנכי שולח מלאך לפניך. ושם הבאתי דעת רש"י ל' והבאתי בטולים עצמיים לדעתו. ודעת המדרש גם כן והקשיתי עליו:</p>	<p>פ"ב צספק שני והוא למה לא התפלל משה ע"ה כאן שלא ילך המלאך ודעת הרא"צ והרמ"בן בתשובתו ודעת הר"ן ג"כ וספקות עצמיים לדעתם:</p>
---	---

זכרון פרקי זה המאמר

- פ"ג** בספק שלישי בפרשה והוא
מתי יצא לפועל היעוד
הזה והבאתי בו דעת הרמב"ם ז"ל
בספר המורה ופירשתי דבריו
והבאתי בטולים לדעתו מפשט
הכתוב ודעת המדרש ג"כ
והקשיתי עליו:
- פ"ד** בספק ד' בפרשה והוא
מה הנראה בעצם שליחו'
המלאך והנהגתו ומאזיה מין
מהאמצעיים היה והוא ספק עמוס
לא שיערו החכמים הראשונים בו:
- פ"ה** בספק חמישי בפרשה
מאמרו כי לא יצא
לפשעכם ודעת הרב רבינו נסים
ז"ל בהיתרוי והבטולים
המתחייבים לדעתו:
- פ"ו** בספק ו' בפרשת מיתור
הפסוקים כי ילך מלאכי
וגו' לא תשתחוקו לאלהיהם ודעת
הרמ"בן ובטולים לדעתו:
- פ"ז** בספקות שביעי ושמיני
בפרשה מאמרו ואל משה
אמר עלה וגומר וכגש משה וגו'
והמפרשים לא אמרו בהם:
- פ"ח** בספק ט' בפרשה והוא
הספק הגדול מאילי ב"י
וטעות השגתם ודעת הרמב"ם
ז"ל ושם פירשתי דבריו הסתומים
והבאתי בטולים לדעתו ודעות
שאר המפרשים גם כן ובטולים
לדעתם כפי פשט הכתוב:
- פ"ט** בספק עשירי בפרשה
באמרו ויכסהו הענן ששת
ימים והבאתי דעת הרב רבינו
נסים ז"ל והקשיתי עליו:
- פ"י** בשני ספקות י"א וי"ב בפרשה
מעמדת משה בהר ארבעי'
יום וארבעים לילה ומהעדר
האכילה שם והם ספקות מעולי'
ההבנה והראשונים לא שיערו
בהם:
- פ"יא** בהקדמה אחת לזכרון
אליה להיתר הספקות
מהיות האומות כלם תחת ממלכת
המשרתים והנהגתם:
- פ"יב** בהקדמה ב' והיא מהיות
האומה ישראלית מיוחדת
בהנהגת הש"י לבדו מבלי שהשר
או הגלגל יהיה אמצעי בהנהגתם
וביארתי זה בדרכים מעולי העיון
מאד כפי השכל והדת וביאור
דרושים מעולים ודברים מספר
המורה דקי העיון ושם הבאתי ה'
שרשים בביאור ההשגחה האלדית
חדשים אצלי ועניינים אחרים
ישמח בהם המעיין:
- פ"יג** בהקדמה ג' ריכזה לביאור
הפרשה והיא מהיות ארץ
ישראל מסוגלת בטבעה לקבל
הניצוץ האלדי ושאר הארצות
מונעות אליו והנה ביארתי זה
בדרכים אחרים מאד כפי הכתובים
ומאמרי חז"ל:

זכרון פרקי זה המאמר

פ"ד בתוספת ביאור להקדמה
שלישי' היא מהשתלשלו
האומה הנבחרת מאיש אחד
ועודי האבות והוא פרק תוריי
מה מתוק מדבש :

פ"ו בהיתר הספק הראשון
והשני שזכרתי בפרשה
עם קצור הפסוקים הקודמים
לפרשה היא :

פ"ו בהיתר הספק הרביעי
שזכרתי בפרש' עם ביאור
ענינים יקרים בהשגחה האלדית :

פ"ז בהיתר הספקות ה' ו' ו'
והמשך פ' שפרשה כפי
שיעור הספקות :

פ"ח בהיתר הספקות שביעי
ושמיני ופירושיהם דברי
הפרשה כפי מה שאות אליהם
וסדר המעמד :

פ"ט בהיתר הספק השביעי
שזכרתי בפרשה וביאור
השגת אילני בני ישראל לדעתי :

ועם הבאתי דברי הרב המורה
בביאור המרא' הנבואית ופירשתי
דבריו באופן נאות מתחתם
לשרשיו בנבואה :

פ"כ בהיתר הספק העשירי
והשלמת ביאור הפרשה'
ועם הארכתי לשון בעניני נבואת
אדוננו משה' והם דרושי' מעולים
הפלא ופלא שתשמע בהם :

פכ"א בהיתר הספקות אחד
עשר ושנים עשר
וביאור שלשה סבות לעמידת ארון
הנבואים בהר ארבעים יום : ובאר
בו ענינים אחרים טובים מאד :

פכ"ב בהיתר הספק הרביעי
שלא הותר עליו
והשלמת ביאור היתר השלישי
שזכרתי בפרשה' ועם חתומתי
הדברים בביאור הדרוש ואמתתו
והבאתי פירוש פסוקים מפרשה
כי תשא והוא חותם הדרוש הזה :

פכ"ג בהכחשת העד הראשון
שהביא הרב המורה
בפרק כ"ו חלק שני ממאמר רבי
אליעזר לבאר שלבנת הספיר הוא
החומר הראשון : ועם פרשתי איך
ראוי שיובן דעת ר' אליעזר :

פכ"ד בהכחשת העד השני
שהביא הרב על זה בפר'
ד' חלק ג' ועם הבאתי ראיות חזקות
לדעתי להכריח שאין הכוונה
במראות יחזקא הנביא כמו שחשב
הרב ובו נתתי הערה מה צמח
שנרמז במראות ההמה לדעתי :

פכ"ה בחתימת המאמר הזה
כלו ועם הבאתי ד'
בחינות חתומה בהם האומה
הנבחרת לגלגל עם יעודי
הנבואים על גלותו ומהרה יגלה
אמן :

עמרת זקנים

פרק ראשון

א

הנה

יראה ספק בפרשה באמרו הנה אנכי שולח מלאך
לפניך והוא כי מה היה הסבה שרצה הקדוש ברוך
הוא לנטוש עמו יעקב חבל נחלתו ולהסיר מעליהם
השגחתו הפרטית אשר השגיח בהם בדבקות נמרץ בלי אמצעי מיום
הנולדו אותם מדרך מזרים ועתה למה הפקיד עליהם מלאך מליץ
ינהגם הוא ימשל בהם והנה בפרשת כי תשא כאשר אמר ושלחתי לפניך
מלאך היה לו סבה חזקה למה שחטאו בעגל אבל כאן אחרי זכרון
המעמד הנבחר ושלמות העם בו וכי שמע עם קול אלדים חיים מדבר
מתוך האש ותשובתם הרמ"ה לקיים התורה שאמרו נעשה ונשמע
מה שפעם ומה חטאתם שנתחייבו לעונש גדול כזה וכבר חשב רבינו
שלמה זכרוננו לברכה להגדיל מן הספק הזה באמרו כאן נתבשרו
שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא תעלה בקרבך הנה בראה
שענין זה המאמר הוא עצמו מה שאומר בפרשת כי תשא ושנוכר כאן
לבשר מה שיהיה ובאלה שמות רבה ג' כ' ישימי שדורש כן על דבר
העגל והוא דבר בלתי מתנייב על הלב מפניו רבים האחד כי
הבשורה הרעה הזאת אין לה מקום כי אינה לאות על מה שיהיה
באחרית הימים כאות מלך אחז ואינה על דרך הקהילו אלי וגו' ואעידה
בהם את השמים ואת הארץ ואינה כדי שישובו בתשובה האומנם אין
הנדרים האלה ולא אחד בהם הכרחי כפי ענין הפרשה ומהם כי
הבשורה והיעוד לא תבא כ"א על מה שיהיה אחרי זמן רב לקץ הימים
ואין הענין הזה ככה כי אחרי חדש ימים אירע ענין העגל כלו וא"כ היה
יותר שיבשרו הש"י מה שיהיה אחרי ימים מעטים ומהם שהנה לדעת
רש"י ז"ל קצר הכתוב ולא בשר בחטא שעתידין ישראל לחטוא אבל זכר
העונש שימשך עליו והוא זר מאד שיבשרו בעונש וברעה אשר ימלא
את עמו ויעלים החטא כי בזה יתן מקום לאדונו משה ע"ה להתרעם
ולאמר למה תעשה כה לעבדיך ומה שאמר רש"י שעתידין לחטוא
אינו בפשט הכתוב ומהם שהנה לדעתו יקצר הכתוב ג' כ' ולא יבשר
בתפלת אדון הנביאים שהתפלל על הגזירה וחזר בה השם ית' ואם
יבשר בעונש אין לא יבשר בסליחה שהיה יותר ראוי לבשורה ושהיה

א א א א תכלית

עשרת זקנים

תכלית הענין וישמיט החטא שהוא התחלת הענין והסליחה שהוא
התכלית ויבשר בעונש שהוא אמצעי ביניהם והנה בפרשת כי תוליד
בנים הודיעם החטא ואחריו העונש ובסוף יבשר בסליחה אמר ושבת
עד ה' אלדיך וכו' כי אל רחום ה' וכו' ועוד שאין המקום הזה ממה
שיאות בו ענין הבשורה הזאת כי תחלת הפרשה במשפטי התורה
ומלותיה ועלית הרגל ואיך סמוך לזה יבשרהו בעונש העגל ויחזור
לענינו הראשון באמרו ואל משה אמר עלה אל ה' שהוא מענין מתן
תורה גם כי כתב רש"י ז"ל שהפרשה היא ואל משה אמר וכולי
קדמה למתן תורה וא"כ נכתבו הדברים אשר לא לדת ובזולת סדר
וכבר הקשה על רש"י ג"כ בזה הרמז ז"ל בפרשת כי תשא מצדדים
אחרים אינם מענין המאמר הזה ולכן לא באו הגה' ובאלה שמות
רצא אמרו ד"א הגה' אנכי שולח מלאך לפטך אמר לו הק"ב מי
ששמר את האבות ישמור את הבנים וכן אתה מוצא באברהם כשברך
את יצחק הוא ישלח מלאכו לפטך ויעקב אמר המלאך הגואל אותי
מכל רע אמר להם הוא גאלני מיד עשו הוא גילני מיד לבן הוא זנני
ופרנסני בשני רעבון אמר הק"ב למשה אף עכשו מי ששמר את
האבות ישמור את הבנים שנאמר הגה' אנכי שולח מלאך הגה' יראה
מדבריהם שהגהת העם על ידי מלאך הוא דבר ראוי ואינו עונש
אליהם כי אם כמו שהיה אצל אבותם ועם היות שהושרטו
בדבריהם ז"ל שאין משיבין על האגדה ושהדרש ידרש והמקרא יתיישב
על פשוטו הנה לא אהלל מביאור הביטולים שיחייבו לדעת המדרש
בזה והראשון מהם כי האבות לא היתה הגהתם על ידי מלאך
כי ולך לפניהם השם והוא היה מכהיגם אבל המלאך הגמול בדבריהם
הוא כמלאך שבה למגניה וחבריו בגו אתון נורא וכמלאך שבה לדניאל
בגובא די אריותא אשר אין אחד מהם המכהיג אותם כי אם השלוחים
שישלח השם יתברך להשיעם והם אצלי במדרגת הכלים שלוחי
ההשגחה לא שהם היו השומרים והמכהיגים בין שני הענינים הפרש
רצ כמו שיתבאר זה בשלמות בפרק רביעי מזה המאמר ולזה תמצא
באברהם שאמר הוא ישלח מלאכו לפטך ואמר שהמנהיג יתברך אלדי
השמים ואלדי הארץ הוא ישלח לפניו המלאך שליח השגחתו לישר
דרכו ויעקב אמר האלדים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם וינחם
האלדים הרועה אותי מעודי עד היום הזה המלאך הגואל אותי מכל

דע יצרך את הגערים ויקרא בהם שמי ועם אבותי וגומר. דאך
 שבנין ההגה וההשגחה אמר האלקים כי האל יתברך לבדו הוא
 המשגיח בם אבל המלאך הוא הכלי הפועל גזרת המנהיג והוא אמרו
 המלאך הגואל אותי מכל רע שיגאלהו בגזרת עירין ובמימר קדישין.
 וכל אחד ר"ל האל המנהיג והמלאך הפועל כליו אמר שיצרך בפעולתו
 הגערים ובפי' התורה אשר לי פי' הססוק באופן אחר: הגה התבאר
 שהאבות לא היתה ההגהתם ע"י מלאך. ואין לך שתאמר שבערך
 הכלי שולח המלאך ג"כ הגה למשה כמו שהיה לאבות כי המלאך הכלי
 תמיד ילך עמם ולא היה זה דבר חדש לכודיעו והתורה אמרה במה
 שעבר ויסע מלאך האלקים הלוך לפני מחנה ישראל. ועוד כי הוא
 אומר כאן בציבור השמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו כי לא ישא
 לפשעכם וזה לא יאמר על הכלי אם היה שאינו המנהיג במחלט
 והנה יבא כל זה בשלמות בפ"ד כנז' בע"ה: וביטול שני שאף שנודה
 שהיתה ההגהת האבות ע"י מלאך לא היה מתחייב שיהיה כן בימי
 משה אשר נעלה מעלתו כפלים לתושיה מעל מדרגות האבו' והכתוב
 אומר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא כדעתי
 להם וגו' אשר הכוונה בו שהיה מעלתו בנבואה נבדלת הפלא ופלא
 ממעלת האבות ואם כן איך יאמר שהשומר את האבות ישומר את
 הבנים כי הנה יתחייב היות נבואת משה על ידו כמו שהיה נבואת
 האבות. כל שכן אחרי מתן תורה שהיה עול גדול בחוקו ע"ה ועונש
 גדול אליו ואיך יודה בדבר: וביטול ג' והוא כי אף שנודה ג"כ
 שמעלת משה היה כמעלתם בנבואה האלהית ובדבקותו מה שאינו כן
 עדיין יקשה מאד אם היה שמיוס זאת ישראל ממוזרים היתה ההגהתם
 על ידו יתברך ולא ע"י מלאך איך משה ע"ה יקבל הגה שירד ממעלתו
 מטה מטה וישתעבד להגהת המלאך והיה ראוי שיאמר לפניו יתברך
 שיעלם בקדש ולא יורידם ממנו כיון שכבר באו בכל קורתו והוכהו
 ממעלתו. הגה מכל הגדדים האלו יתבאר עם שהביטולים האלה
 יתבארו עוד בשאר הפרקים שהספק הראשון נשאר בחוקו:

פרק שני

השני שיתחייב בפרשה הוא למה לא בקש משה
 ע"ה כאן על הגזרה הזאת ואם העניינים האלה ית'

והספק

א ב ג ד על

עמרת זקנים

על לא חמם בכפס איך לא נתרעם עליו ולא שם תפלה לאלהים והיה
ראוי שיתפלל לשם ית' שישוב מחרון אפיו ויילך בתוכס לא ע"י מלאך אלא
הק"ב בהכבודו ובעלמו כאשר עשה עד הנה כמו שהתפלל על זה ענמו
אחרי עון העגל. ואם קבל הענין הנה איך בקש להרויח אחרי מעשה
העגל כי שם התפלל לבטל הגזרה הזאת. וכבר התעוררו המפרשים
להתיר הספק הזה והיה דעת ראב"ע והרמב"ן ג"כ ז"ל שאין המלאך
הגזכר כאן הוא הגזכר בפרשת כי תשא כי שם לא נאמר בו כי שמי
בקרבנו כמו שנא' כאן וכאן לא אמר כי לא אעלה בקרבך כמו שאמר שם
ולכן קבלו משה כאן ולא קבלו בפרשת כי תשא. והמלאך הזה לדעת
הרמב"ן הוא המלאך הגואל ששמו כשם רבו והוא מלאך הכנים שעליו
אמר פני ילכו. ואם אין פניך הולכים. וכמו שהעמיק בזה סודותיו:
וממה שיורה פשט הכתובים יודע שהמלאך הגזכר בשני המקומות
האלה הוא אחד בעלמו ושאינו כמו שחשבו האנשים האלה שלמים הם
ז"ל. וזה לפי ששמו שזכר החוקר. הכח הנה יוכר ויובדל מפאת הפעל
שימשך ממנו. וביאר ארסטו שאין דרך אלינו לעמוד על מציאות
השכלים הנבדלים ועל מספרם כי אם מפאת פעולתם ותנועת
הגרמים המתנועעים מהם וכיון שהפעל שזכר שיעשה המלאך בשני
אלה המקומות פעל אחד מתדמה הנה ח"כ המלאך הנאמר בשניהם
הוא אחד ואינו שנים כדברי המפרשים האלה. ואמנם שהפעל אחד
ומתדמה בהם יראה מאמרו כאן הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך
בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינותי. ושם נאמר ושלחתי לפניך
מלאך וגרשתי וגו' אל ארץ זבת חלב ודבש וגו'. הנה ביאר בשניהם
שהמלאך לא יעשה כי אם השמירה להביאם אל הארץ. וא"כ מיתן
ידעתי כמה יתחלפו המלאכים האלה ובמה יודע שאינם אחד. ומה
שאמרו המפרשים כי לא נזכר בפרשת כי תשא במלאך ההוא כי שמי
בקרבנו למה שלא היה במעלה העליונה היא במלאך הגזכר כאן ששם
האל ית' בקרבנו אינו כלל כי כל מלאך וגם כל נביא שלום השם יתברך
נאמר ששמו בקרבנו ושכח האלהות חל עליו וכמו שאמר הנביא אשר
ידבר בשמי. וא"כ המלאך הגזכר בפרשת כי תשא בהיותו שליח האל
יתברך מבואר ששמו בקרבנו ושידבר בשמו. האמנם נזכר בו כאן בפרט
כי שמי בקרבנו לפי שהזכיר ואמר השמר מפניו ושמע בקולו לזה הוצרך
לתת סבה לשישמעו בקולו. ואמרו כי שמי בקרבנו ר"ל דבריו יוצאים

עמרת זקנים

ג

ממני וכן פי' ראב"ע והרמב"ם ג"כ ואנקלוס תרגם ממכיס לזה ארי
בשמי מיתריה אבל בפרשת כי תשא למה שלא הזהיר שמע בקולו אל
תמר בו לא הוצרך לומר שם כי שמי בקרבנו עם היותו נודע בעלמו
שאחרי היותו שליח שם האל בקרבנו והנה לא הזהיר שמה במלאך
שמע בקולו אל תמר בו כמו שעשה הנה לטובה שזכר בזה המאמר
בג"ה: ועוד שאם נודה שהיה יתר שאלת ומעלה באלה מהמלאכים
האלה ואינם אחד כדברי המפרשים הנה כפי פשט הכתובים המלאך
הנזכר בפרשת כי תשא היה גדול המעלה והערך כפי מה שיאות
לשלמות העם והטבתו מהמלאך הנזכר כאן ויתבאר זה מב' מקומות
האחד מאמרו הנה השמר מפניו ושמע בקולו ויורה שבנות משה
תהיה ממנו אבל בפרשת כי תשא לא זכר שהמלאך יאמר ויזהירם אבל
שילך לפניכם כאשר הכלים שיעשה השם יתברך לשמירתם אמנם
האזהרה והנבואה תבא מהאל יתברך ומנבואה הוא שיבחר משה וכל
העם שיהיה השמירה לבד ע"י המלאך ולא הנבואה משתהיה הנבואה
ושמירה שניהם על ידו וינהיגם בכלל והמקום השני מאמרו כאן
כי לא ישא לפעכם ויורה שהוא מודת הדין ושם נאמר כי לא אעלה
בקרבך וגו' כי עם קשה עורף אתה ויורה שהמלאך ירחם עליהם יותר
מהאל ושהוא היה מודת הרחמים וכל זה ממה שזורה שאם נודה
בחלוף המלאכים יהיה המלאך הנזכר בפרשת כי תשא יותר נאות
ומועיל אל העם מהמלאך הנזכר הנה ואין לאומר שיאמר שגם שנודה
בחלוף המלאכים ויתרון המלאך הנזכר שם בערך הטבת העם
ותועלתו הנה המלאך ההוא בעלמו הוא קטן השפע והשלמות
מהמלאך הנזכר כאן אשר הוא מעולם הרוחניות והשפע עם שאינו כל
כך מועיל לעם הנבחר כי הנה מגמת ארון הנביאים אינה כי אם
להועיל לעם ולהצילו ולכן אין ראוי שנאמין שיקבל המלאך שלא יועילם
למעלתו בעלמו ולא יקבל המלאך הגדול אותם מכל רע בהיותו פחות
המעלה ממנו ועוד שאין יאמרו המפרשים האלה שהודה משה ע"ה
הנה בשליחות המלאך לדעתו שהוא גדול המעלה ולא קבלו בפרשת
כי תשא לדעתו שהמלאך ההוא לא היה כ"כ מעולה כי הנה ארון
הנביאים ע"ה אמר שמה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ויורה
שלא ידע עדין אם הוא המלאך הנזכר כאן או מלאך אחר ואם לא נבחר
זה אצלו איכה ואיכה בקש שלא ילך בתוכם והיה ראוי שישראל ראשונה

עשרת זקנים

אם הוא המלאך הראשון ואם היה הוא עצמו יודה בדבר. ואם יהיה
זולתו יבקש עליו שלא ילך בתוכם. ועוד כי גם שיהיה המלאך הזה
שמו כשם רבו והעלול הראשון. הגה היה ראוי שיבקש משה שלא יעלה
מעליהם השם ולא יודה בשליכת המלאך כי אם תהיה הנהגתו במקום
ההנהגה האלגית אשר תעלה מעליהם הגה באמת המלאך עם כל
עלוי מעלתו היה טוב העדרו ממליאותו. וכבר הרגיש הרמב"ן בספק
הזה ואמר שלא נאמר כאן כי לא אעלה בקרבך לפי שבהליכת המלאך
הזה לא יעלה מעליהם השם והוא דומה להיתר הרב רבינו נסים ז"ל
שאזכור בזה הספק ובכלל ביטולו יבטלו דבריו. הגה התבאר ח"כ
מכל מה שאמרתי שהיתר הר"אב"ע והרמ"ן בספק הזה לא יתכנו
בפסוק הכתובים: והחכם רבינו נסים ז"ל בדרשותיו הביא היתר
הספק הזה באופן אחר ואמר שכאן לא אמר השם ית' כי לא אעלה
בקרבך ועם היות שאמר הגה אנכי שולח מלאך לפניך לא היה מתחייב
מזה שלא ילך השם ית' בתוכם ולזה לא נטען משה כאן כי למה יקשה
לו זה ממה שאמר ושלחתי את הזרעה לפניך ואין במשמעות המלאך
והזרעה שיעלה השם ית' מעליהם אבל אפשר יהיה המלאך כלי
משמרתו וקזרעה כלי מפלו. אבל בפרשת כי תשא כשאמר לו השם
ית' בפירוש כי לא אעלה בקרבך אז הבינו ישראל ברוע העניין והתאבלו
ונטען משה ובקש שילך בתוכם. זהו היתר החכם הזה. ויהיה
לדעתו עניין המאמר הזה הוא מה שאמר בפרשת כי תשא כדעת רש"י
ז"ל אם לא שיאמר שכאן נזכר ברמז ולא הבינו משה ובפרשת כי תשא
בא יותר מפורש ואז הבינו משה עם היות שמכלו במה שקדם: וכמה
ספקות עצומות יתחייבו לדעתו. הראשון הוא הספק הראשון
שזכרתי בפרשה כי אם היה הכוונה האלהית באמרו הגה אנכי שולח
מלאך שלא ילך ית' בתוכם עם היות שמשה לא הבינו כי אם אחרי עון
העגל. ח"כ מה היה הסבה שנגזרה הגזרה הרעה ההוא על העם על
לא חמם בכפיהם. עם היותו הגדול שבצבולים שנאמר שאדולנו משה
השלים מכל ילוד אשה עם היות נבואתו במראה ולא בחיזות לא יבין
בוונת השם ית' ויסכל דבריו. ואיך לא זכר זה בפרשת כי תשא והיה
ראוי שיתנבל ויאמר השם אלהים אם קבלתי באת המלאך היה שלא
הבנתי כוונתך ועתה שפירשת שלא תלך בתוכינו אחלה פניך אל נא
תעזב אותנו כי על כן ידעת חנותנו במדבר. ועוד כי איך לא יבין
משה

חשה מאמרו הנה אנכי שולח מלאך לפניך שלא ילך עמכם השם כי
 הנה הוא דבר מצואר בעצמו ואם לא היה כן היה א"כ ביאת המלאך
 מותר ודבר בטל בהשאר ההשגחה האלדית בחוסן שהיה קודם לכן
 כי כמו שעד עתה לא נצטרכו למלאך כי ילך לפניו ה' ככה לא יצטרכו
 אליו עתה' ולהיותו ית' תמים פעלו בלי מותר כלל הגה יהיה בהכרח
 שליחות המלאך אות עצמי הכרחי שיעלה מעליהם השם יתברך ולא
 ילך עוד בתוכם: וכבר הרגיש החכם בספק הזה ומשד להתירו
 עם מה שזכרו חז"ל במכילתא במכת בצורות משנתנה רשות למשחית
 לחבל אינו מבחין בין זדיק לרשע שעם היות שאמרו ו' לו עצרתי בארץ
 מצרים אני ולא מלאך כו' היה הכוונה שהוא ית' יעצור על כל פני' אבל
 לא ימנע שיעברו עמו משחיתים עושי רצונו וכמו שאמר ובה' אלקים
 וכל קדושים עמך: והנה עם שנודה להסכמת שתי המאמרים
 הסותרים האלה לדרך החכם הזה אשר הוא בחלוק האמת וכמו שאפרש
 בע"ה בפרק ד' מזה המאמר: עם כל זה לא ידמה הגדון לראיה כי
 במכת בצורות לא ימנע שיהיו משחיתים רבים עם ה' יתברך ולא יכה
 וישחית האחד מה שיכה האחר מה שאי אפשר שיהיה בהכנת העם כי
 בהיות המשגיח האל ית' שמו לא יהיה מקום לשתי המנהיגים' אם
 לא שקלת העם נהיג האל ית' וקצתו יגה המלאך או יהיה האחד שומר
 והאחד מגרש האויבים וזולתו מהפעולו' או שיתחלפו צמנהגים שיהג
 הש' השלמים שבעם והמלאך יקייג היותר פחותים שבהם' והנה
 באי זה מהאופנים שיהיה היה ראוי שיבקש אדוננו משה שכל העם וכל
 הענינים יהיו מושגמים ומונהגים מהאל ית' ולא מהמלאך' ועוד כי
 לפי דרך החכם מה ענין אמרו השמר מפניו ושמע וגו' ויורה בהכרח
 שנצואת משה תהיה על ידו וגם מה ענין אמרו כי לא ישאלפסעכם ואם
 היה הסליחה עמו יתחייב בהכרח שלא ילך השם יתברך בתוכם:
 ואמנם מה שהביא החכם מהרעה אינו דומה למלאך בשו' גד כי לא
 צוה בה שישמעו בקולה ולא ימרו את פיה ולא אמר בה כי לא תשא
 לפסעכם כמו שאמר במלאך לפי שהיה מצואר שהרעה היה כלי
 להכות את העמים בלי בחירה ורצון מה שאין כן המלאך שההנהגה
 מסורה אליו בהחלט כמו שצואר ככלם בדברי הפרשה: אבל מה שלא
 זכר הנה כי לא תעלה בקרבך אינו למה שזכר החכם כ"א לענין שאצאר
 בזה המאמר בפירוט הכוונה האמתית בפרשה: הגה בראי הפסד

עצרת זקנים

מה שזכרו החכמים האלה בהיתר הספק השני הזה והוא אשר ליתמי
לבאר בזה הפרק:

פרק שלישי

והנה יתחייב ספק שלישי והוא אם היה שהאל יתברך גזר
אומר כאן לשלוח לפנייהם מלאך אשר יביאם והאשר
יביאם ולדעת המפרשים הראשונים ראב"ע והרמ"בן לא התפלל עליו
אדון הנביאים והשם ית' לא חזר מהגזרה ההיא אם כן איך לא נתקיימה
ולא יבא לפועל והנה כל ימי אדון הנביאים הגויא השם ית' על עמו
ברועה עזרו ירעה בשלם שבפנים ואין עמו אל נכר ולא מלאך יתערב
בהנהגתם והרב האלקי בפר' ל"ד חלק שני מספר המורה אמר זה
לשוכנו זה הכתוב אשר בא בתורה והוא אמרו הנה הנבי שולח מלא לפניך
ענינו מה שהתבאר במשנה תורה שהשם אמר למשה במעמד הר סיני
נביא אקים להם וכו' וכתב עוד ואמנם ענין זה המאמר שהוא יתברך
הודיעם שיקים להם נביא אשר יבואהו המלאך וידבר עמו וכו' ואין
כוונת הרב המורה שהמלאך הנאמר הנה הוא נביא כמו שפירשו מפרשי
ספרו וכשתבשו כמו שזכרנו דברי הרב בזה הפ' עלמו באמרו שיקים
להם נביא שיבואהו המלאך ואם היה כוונתו שהמלאך הזה הוא נביא מה
לו להזכיר המלאך שידבר לנביא וגלה עוד דעתו בפ' חלק שני ושם
אמר בביאור שהמלאך הנזכר כאן הוא שכל נבדל ולא נביא אבל כוונת
הרב היא באמת שיעד הק"ב למשה שאמרי מותו לא יקום כמוהו
במעלת הנבואה שיבא פנים בפנים כמו שלא יהיה עוד בעתיד מעמד
אלקי במעמד הר סיני אבל יקום אליהם נביאים שיבא על ידי מלאך
וזה ששם היות הדבור ההוא שיבא לנביא מסאת המלאך הנה לא נזכר
בכבודו לפי שדבריו הם בשם השם ולפי זה יפרש הרב המלאך הנאמר
הנה בשכל נבדל והוא השכל הפועל שיבא לנביא להודיעם מה שצריך
להנהגת העם או הכח המדמה שיכנה בשם מלאך כמו שבא בדבריו
במקומות מספרו ויבא אם כן היעוד הזה לפועל בנביאים שנבאו על
ידי מלאך אחרי מות משה איש האלדים והוא שאמר הרב ענינו מה
שהתבאר במשנה תורה לא אמר הרב פירשו כי הוא לא יפרש שם
המלאך על הנביא אבל אמר ענינו ר"ל כוונת כללות זה המאמר הוא מה
שאמר

עטרת זקנים

ה

שאמר במשנה תורה כי היה כוונת שתי המאמרים אחת: ולפי שלא
 נחשוב שיפרש שם מלאך בנביא אחר עוד ואמנם ענין זה המאמר שהוא
 יתברך הודיעם שיקים להם נביא שיבואהו המלאך וידבר עמו. זה הוא
 כלל כוונת הרב בזה וגתיר לדעתו שלשם הספקות שזכרתי בפרשה
 בפרקים האלה: ועם היות שדברי הרב בכל מקום אין בהם נפתל
 ועקש ובפרט בזה שדבר בעניני הנבואה שהגדיל עלה הפלוא תושיה
 אף כי אנכי אענו. הנה לא אחיל מהראות הספקות יתחייבו לדעתו
 מפשט הכתובים יען וביטן שמתי פני הנה להבין אמתת כוונת הכתוב
 על דרך הפשט לא לחקור בעניני הנבואה ומדרבותיה כדרך הרב המורה
 שם: ואומר שמשפט הכתובים יראה שהמלאך הזה יבא כל ימי היות
 ישראל במדבר לא עוד עד בואם אל ארץ נושבת ולכן אמר הנה אנכי
 שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינתי
 ואמר עוד כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמורי והחתי והפרזי
 וידוע שביומי משה בא ישראל לאמורי וגרש שני מלאכי סיחון ועוג: וכן
 כתב רש"י כל זה ממה שורה שהמלאך הזה ילך במדבר בימי משה עד
 הכנסם לארץ כי לא זכר בו שיעשה דבר בארץ כי אם בדרך ובמדבר:
 ואמנם מה שאמר במשנה תורה נביא אקים להם הוא מיעד לאחרי
 שיבאו לארץ לא בהיותם במדבר וזה הוא שאמר שם כי אתה בא אל
 הארץ אשר ה' אלדיך נותן לך לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם
 כו'. ביאר שהמלוה שיצוה היא בעצם וראשונה אחרי שיבואו לארץ וכמו
 שאמר נביא מקרבך מאחריך כמוני יקום לך ה' אלדיך כו'. להגיד שהיה
 מדבר אחרי מות משה: אם כן ענין שליחות המלאך הינו מה שהתבאר
 במשנה תורה כדברי הרב כי המלאך יבא במדבר והנביא יבוא אחרי
 היותם בארץ והוא כמו הרעה שאמר כאן אחרי יעוד המלאך ושלחתי
 את הרעה: וכמו שכתב רש"י הרעה לא עברה את הירדן וסיחון ועוג
 הם החתי והכנעני לפיכך משבעה אומות לא מנה אלל אלו: וחוי אף
 על פי שהוא מעבר הירדן והלאה שבו רבותינו במסכת סוטה על שפת
 הירדן עמדה וזרקה בהם מרה וכו'. הנה אם כן כפי טבע הפרשה אין
 ענין המלאך הנה מה שאמר בנביא במשנה תורה: ועוד שלפי דעת
 הרב מה ענין אמרו כי לא ישא לפשעכם ואף על פי שהנביאים יבואו על
 ידי מלאך לא ימנע מפני זה שיכפר השם יתברך לישראל כשיחטאו
 לפניו ולא תבא הכפרה למלאך ההוא כי הוא יתבר' מוחל וסולח לעוונות
 עמו

עמרת זקנים

עמית ישראל: ואם היה הכוונה בדברי הרב מיתן ידעתי מה תועלת
היה בדיעה הזאת לישראל והיה ראוי שיודיעם שיקים להם בכל דור
ודור נביא מורה דק וזוכרם שישמעו בקולו ואין צורך להודיעם
שתהיה נבואת הנביאים ע"י הכח המדמה ובאמצעות השכל הפועל כי
כלם בשם ה' אל עולם ידברו ואין לעם לחקור האמצעיים בנבואה כי
ידעתם שהנבואה שפע שופע מאת השם יתברך באמצעות השכל
הפועל על הכח הדברי תחלה ואחר כך על הכח המדמה כמו שגדרה
הרב בפרק שלשים וששה חלק שני היא ידיעה בלתי מועלת ואולי שתזיק
התפלספות הזו: והר"ל בג' פירש המלאך הנזכר כאן שהוא נביא
ופירש המלאך הנזכר בפרשת כי תשא שהוא השכל הפועל: והנה
יתחייבו אליו הביטולים שזכרתי לדעת הרב המורה: עם היותו הור
שבדברים שיפרש המלאך כאן בנביא והמלאך הנזכר שם בשכל נבדל
עם היות שגאו הדברים בשניהם שוה: ובמדרש תנחומא אמרו
ז"ל שהמלאך הזה הוא אשר בא אל יהושע ציריחו והשתחוה לו ושזהו
אמרו שם אני שר צבא ה' עתה באתי אני שבאתי למשה רבך ולא קבלני
ונטה הרמ"ב לדעת הזה ומשב שאז יראה לפעל הנזרה הזאת: ודברי
המדרש רחוקו מאד מפשט הכתובים לסבות: האמת לפי שדרך הדרש
הוא שהמלאך הזה בא על צד העונש ושהדבור הזה הוא עצמומה שנאמר
בפרשת כי תשא: ולזה מה שאמרו שם אמר הק"ב אומות העולם
בגדו כי ונתתי להם שרים שיהיו משמשין אותם אף אתם כן אני נותן
לכם מלאך שיהא משמר אתכם שנאמר הנה אנכי שולח מלאך לפניך
וגו': הנה בשופיותם וקבלתם את התורה והייתם עושים רצוני הייתי
מלאך לפניכם שנא' וה' הולך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך
ועבשו עשיתם ע"ז באומות העולם איני משלח לפניכם אלא מלאך
שנא' הנה אנכי שולח מלאך לפניך וגו': ראה מה בין הראשונים
לאחרונים הקב"ה אמר למשה הנה אנכי שולח מלאך לפניך השיבו
איני חפץ אלא לך יהושע ראה את המלאך וכפל על פניו שנא' ויכול
יהושע על פניו ארצה וישתחו עד כאן: הגד רואה בעיניך שלדיבריהם
בא הדבור הזה על צד העונש ויתחייב להם הספק הראשון שזכרתי
בפרשת צ"ח מזה המאמר: ותמה אני מהרמב"ן איך קבל מח"ל מזה
המאמר שהמלאך הזה הוא אשר בא אל יהושע ולא קבל שהיה זה על
צד העונש ומאמר מדובק: השני: כי כמו שזכרתי מפשט הכתובים
יראה

יראה
הר"ל
באת
והית
העונ
להיות
כן א
ואינו
האל
ולא
אני
רבו
רצון
וע
זה

ור

הא
הא
הא
בה
אש
ה
ה
ר
ז'
א
ש

עמרת זקנים

ו

ידעה שביתת המלאך הזה היה לשמור ישראל במדבר ולהביאם אל
ארץ הנבחרת לא עוד ואם היה הוא שצא אל יהושע אך לא זכר שתהיה
ביתתו תמידית במדבר ובארץ אם היה שאמר כך באל יהושע לארץ
והיתה הנבחרת מדירה: השלישי: כי אם המלאך הזה בא על גל
העונש וצא לישראל על הגל שהיו שאר השרים מושלים ביתר האומות
להיות ישראל עובדי עבודה זרה כמו שנראה מדבריהם הנזכרים אם
כן אך בא אחר כך ליהושע והנה ישראל לא היו אז עובדי עבודה זרה
ואינם ראויים לעונש כזה ומה לו ולהם: והיה זה אם כן עול במק
האל יתברך להענישם על לא חמם בכפיהם: ויהושע אך לא צעק
ולא כתרעם עליו והיה לו לומר ובמה יודע איפה כי מצאנו חן בעיניך
אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך וכו'. כמו שאמר משה
רבו בעת הכעס ובהיותם עובדי עבודה זרה אך לא אמרו יהושע בעת
רצון אם היה ביתת המלאך עונש גדול על עבודתם אלדים אחרים
וצעק יהושע לפני ה' על מתי העי ולא צעק על הדבר הרע הזה: וכל
זה ממה שזורה שדעת המדרש כפי פשט הכתובים לא יתכן: ולא יראה
לפועל הגזרה הזאת והוא הספק הג' בפרשה:

פרק רביעי

וראוי

שנעיר עוד בזה ספק רביעי עלום מאלד: והנה יובן
הספק אחרי הנחת הקדמה האמתית והיא שמה שיפעל
האל יתברך בהשגחתו בעולם המורגש הזה על ידי המלציים הנה
האמלציים ההם יהיו מאלד משני מינים: המין האחד הוא מין
האמלציים שהם בעלי שכל בחירה ורצון וראוי שיקראו אמלציים
בחיריים יען יפעלו כאשר יבחרו וירצו: והמין השני הוא מהאמלציים
אשר הם במדרגת הכלים ואין להם בחירה במה שיפעלו כי אם כפי
המסודר אליהם בפעל ההוא: ומזה המין הם הכחות והפעולות
הטבעיות וכמו שאמר עושה מלאכיו רוחות משרתיו אם לזהבם ואלה אף
ראוי שיקראו מנהיגים כי אם אמלציים כללים: וכבר נמצא לחכמינו
ז"ל יאמרו בדבר מהדברים שיעשהו האל יתברך מבלי אמלציו ונראה בו
אמלציו בחיריים אבל הכלים לא יכחישו שימצאו גם כן בהם בחכת בכורו
שצא בקבלה האמתית שעשהו הק' בה בעצמו ובכבודו לא על ידי מלאך
ולא

עשרת זקנים

ולא על ידי שרף כו' כרצה שלא בא ההכאה ההיא מאחד משרי מעלה
מטבעיהם ורזוכם כי אם מהאל ית' בעצמו אבל לא ימלט משתעשה על
ידי כלים אם שיהיה אויר שנתעפס אז בלי סבה טבעי מתייחס לזוגי
בכורי מזרים : או שהשליט עליהם פתאום היוצאה מהשיווי או בזולתו
מהאופנים שעל ידו באו למות בפתע ולכלי הזה רמזו רז"ל באמרוס
משנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין גדיק לרשע : ואינו
סותר למה באמרו ודרשו על ועברתי בארץ מזרים אני ולא מלאך וכו'
כי שם ישללו היות שם אמצעי בעל בחירה ורצון יעשה ההכאה במזרים
והגלת ישראל וקראוהו מלאך שרף שליו שכלם שמות יתארו לאמצעיים
הבזריים : אמנם באמרו משנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין
ירמזו לכלי ההכאה ולכן אמרו אינו מבחין כי אין לו בחינה ובחירה :
ומאחר שישלח הכלי לפעול לא יחדל מהפעולה מפני זכות המקבלים :
זאת היא הסכמת המאמרים באמת ולא כמו שחשב הרב רבינו נסים
ז"ל : ואחרי ההקדמה הזאת אומר כי שליחות המלאך הזה שאמר
הנה אנכי שלח מלאך לפניך לא ימלט משיהיה מהמין הראשון
מהאמצעיים או יהיה מהמין השני מהם : ואם נאמר שהיה הכוונה
האלדית במלאך הזה שיהיה אמצעי ינהיג האומה בדעתו ובחירתו יקשה
מאד אם כן עגם השליחות האלדי כי יתחייב שיהיה אז הרצון האלדי
להיות העם הנבחר בשאר האומות המיוחדות להנהגת המשרתים ולא
יהיה ביניהם הפרש כלל יען כל האומות מעשה השם יתברך ופעל ידיו
ולא יושגחו ממנו כי אם על ידי אמצעיים מנהיגים מיוחדים אליהם :
ולדעת חז"ל שאמרו שהמלאך הזה בא אל יהושע והוא שר צבא ה' יתחייב
שהיו ישראל בארץ הנבחרת כיתר האומות בארצות לגויהים : ובמה
יודע איפה היותם מושגחים בהשגחה פרטית : ומה ענין ייעודו לאברהם
והייתי להם לאלדים ומאמר אדוננו משה ואתבס לקח ה' וגו' ארץ אשר
ה' אלדיך דורש אותה וגו' : ואמר ה' בדרך יבחנו ואין עמו אל ככר :
ועוד כי אם תהיה הנהגתם על ידי מלאך אך תהיה ההשגחה כפי
פעולות הפרטיות ומשבותם כי מערכת השמים והנהגת האמצעיים
המוגבל' בעצמה לא תתן הטוב וההצלח' על עשיית החוקים והמונות
הנה מכל האלדים האלה יתבאר שלא היה המלאך הזה מהמין הא'
מהאמצעיים : ואם נאמר שהיה המלאך הזה מהמין השני מהאמצעיים
והוא כלי ישלח השם יתברך לעשות רצונו במדרגת הנרעה יקשה אם

עטרת זקנים

ז

כן צורך ההודעה הזאת ואמרו הנה אנכי שולח מלאך לפניך ויורה
שהיה שולחו אז ואם הוא כלי פעולתו כבר התבאר שתמיד ילך בתוכם
וכמו שאמר קודם לזה ויסע מלאך האלדים ההולך לפני מחנה ישראל
ובכיוצא המלאך הזה אמר המשורר כי מלאכיו יזוה לך לשמרך בכל
דרכיך: ועוד כי אם היה כלי איך אמר כאן השמר מפניו ושמע בקולו
אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם וזה בלתי אפשר שיאמר על הכלי הפועל
בלי בחירה ורצון: ועוד כי בפרשת כי תשא אחרי עון העגל אמר
ושלחתי לפניך מלאך וגומר: כי לא אעלה בקרבך וגומר: ואם היה
המלאך כלי מה היה ענשם בזה ומה ענין אמרו כי לא אעלה בקרבך
וגו' ויורה שהיה המלאך במקום האל ית' מה שלא יאמר בכלים הפועלים
בלי בחירה ורצון והוא לא יסתור דבר מההנהגה האלדית כמו שאמרתי
גם מה שאמר ובמה יודע איפה כי מצאתי חן בעיניך הלא בלבדך עמנו
וגו' אין ענין לו אם היה המלאך כלי מכלי פעולת ה' כי הכלי יצטרך
אל פועל ואם ישלח כלי הנה ילך עמם: טנה התבאר מאופן הפסוקי'
שמה שאינו אפשר שיהיה המלאך השליח ההוא מהמין השני
מהאמצעיים: והוא מבואר אם כן שצריכים אנחנו היתר מספיק לזה:
לפי שלא ראינו לחכמים הראשונים שקדמונו ישתדלו בהתירו ויעירו
עליו: וכבר דברתי עם חכמי הארץ הלזו בספק הזה ושמעתי דעתם
בו וקנתם ראיתי בכתב וחי האמת את כלם ישא רוח:

פרק המישי

זהנה נעיר עוד ספק חמישי בפרשה באמרו כי לא ישא
לפשעכם: וזה משני פנים: האחד שיראה שהיה
הכוונה האלדית בזה לומר אל תחשבו להתנהג עם המלאך הזה כאשר
התנהגתם עמי שממרים הייתם ואנכי הייתי שולח: לא תעשון כן כי
הוא לא יסלח כמוני וא"כ יהיה הליכת המלאך קשה לישראל מהליכת
הש"י לפניהם: אמנם בפרשת כי תשא אמר כי לא אעלה בקרבך
כי עם קשה עורף אתה: פן אכלך בדרך ויורה שלתועלת ישראל היה
שולח המלאך לפניהם להיוותם חוטאי' ושהוא יקל ענשם וירצה לסלוח
מהשם יתברך: ולפי זה יהיה שליחות המלאך והנהגתו לעם יותר טוב
אליהם מההנהגה האלדית ונמצאו א"כ שני המאמרים סותרים זה את

עמרת זקנים

זה : האופן השני מהספק הוא כי ארך אמר כי לא ישא לפשעכם שורה
 שהסליחה בידו . והנה השי' הוא הסולח לא המלאך : ואם נאמר
 שהיה כוונתו שלא יסלח מה שימרו במלאך כמו שיסלח מה שימרו
 נגדו להיותו מקל בכבודו ולא בכבוד המלאך הנה פשט הכתוב לא
 יסבלהו כי היה ראוי שיאמר כי לא אשא לפשעכם אבל אמרו כי לא
 ישא לפשעכם יורה כמעט שנמסרו ביד המלאך במדרגת האלדות
 ולעבדו שכם אחד : ורש"י ז"ל כתב כי לא ישא לפשעכם אינו
 מלומד בכך שהוא מן הכת שאינו מוטאין . ועוד שהוא שלים ואינו
 עושה אלא שליחותו והן דברי אגדה נאותים בטעם העדר הסליחה
 אבל לא נתן סבה למה תלה הסליחה במלאך ולא באל ית' . ומה שיראה
 מהסמירה בתועלת ביאת המלאך כמו שזכרתי : והחכם רבינו
 נסים ז"ל השיב לשני הספקות האלה יחד ואמר שאמרו פן אכלך בדרך
 הוא על דך העונש שאם יחטאו לפניו לא יסלח להם אבל יכלה אותם
 כרגע וזהו עונש עזוס ראוי שיראו ממנו מאד . אמנם אמרו כי לא
 ישא לפשעכם אינו ע"כ העונש שאין יכולת ביד המלאך להעניש אבל
 הכוונה בו שכאשר יאווס המלאך דבר לתועלתם לא ימירו בו כי אם לא
 לא ישמעו בקולו ויעשו חלוק מה שיצוה אותם לא ימשך אליהם התועלת
 והטוב המסודר להגיע במה שצוה כי יתבלבל הסדר וההנהגה והשפע
 המגיע ממנו . והמשל בזה כ"א יצוה המלאך להלחם ראשונה עם
 האמורי הזהירם שלא יעברו דברו ללכת להלחם עם החתי כי יגיעם
 מזה היזק אי אפשר לקנות ממנו התיקון והסליחה למה שהיה השפע
 המסודר על ידי אמנעיים מוגבלים אי אפשר שיסתנה ויעבור השפע
 ההוא באמצעי אחר וסבה אחרת . ולכן הזהירם שיממרו עלמם מהרע
 המגיע מהפסד ההנהגה המסודרת כי המלאכים יש להם הנהגות
 מיוחדות כמו שאמר בספר דניאל שר מלכות יון . ובה הותר הספק
 מב' הפנים שאין הכוונ' באמרו לא ישא לפשעכם על דך העונש הבחירי
 ולכן לא יסתור למה שאמר פן אכלך בדרך וגם שאין הכוונה הנה
 בסליחה כ"א שאין ביד המלאך לתקן מה שיעוותוהו ולזה ראוי שישמעו
 בקולו . וזה דעת החכם ז"ל בהיתר הספק הזה : ועם העיון הנה
 היתרו לא תמלט ממולשה רבה וספקות . וזה כ"א היה כמו שזכר
 החכם הזה עלמם שבאמרו הנה אנכי שולח מלאך לפניך לא יתחייב מזה
 שלא ילך עמכם אבל מתבונן שבתו ישיגו בהשגחה פרטית כראשונה

עשרת זקנים

ח

כמו שזכרתי מדבריו בפ"ב מזה המא' הנה אע"פ שישראל לא ישמעו
דברי המלאך וימרו בו למה יהיו בלתי ראויים לכפרה מהאל' ועם
היות שיתבלבל הסדר וההנהגה איך נאמר שהש"י לא יוכל לתקן את
אשר עותו בני ישראל במרדס במלאך בהיותו משגיח ודבק עם כמו
שעשה בהיות ישראל עוברים מצותו כי עם היות במצותו מהתועלת
והטוב שלא יעלם והיה משורת הדין שיתחייבו עונש גדול ולא ימשך
אליהם הטוב המסודר מהגיון האלדי ההוא הנה ברצות ה' יהפוך את
הקללה לברכה ובאי זה אמצעי שיהיה לא תקצר ידו מהושיע וככה
בהיות הדבור ע"י המלאך: ועוד שבמשנה תורה אמר והיה האיש אשר
לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי אנכי אדרוש מעמו. וידוע
שכל הנביאים היתה הנהגתם ע"י מלאך שהוא השכל הפועל ולפי דעת
החכם הזה היה ראוי שיאמר והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי הנביא
לא ישא לפשעו כמו שאמר כאן כיון שהענין בלו תלוי בבלבול הסדר
וההנהגה. אבל אמרו אנכי אדרוש מעמו יורה שהוא עונש מהש"י על
עוברי דברו והוא ממה שיוכיח שאין הכוונה באמרו הנה לא ישא
לפשעכם בלבול הסדר כ"א עונש אלדי כמו פן אכלך בדרך: ועוד כי
לשון הכתוב לא יסבול פירושו כי היה ראוי שיאמר אל תמר בו כי
תאבדו דרך והוא לא תכלח כיון שהכוונה כלה ה' בבלבול הסדר לא
שזכור לשון סליחה ויתלה אותה במלאך וכל זה ממה שורה שדעת
החכם והיתרו לא יתכנו. וישאר הספק הה' במקומו:

פרק ששי

וכבר

יראה נ"כ ספק ששי בייחוד הפסוקים שבאו בפרשה:
ויתבאר הייתור ראשונה באמרו כי ילך מלאכי לפניך
בו' והוא בלתי צריך אחרי אמרו הנה אנכי שולח מלאך בו' כי שני
המאמרים ענינם אחד. וגם שלשון כי ילך מלאכי ינהג מנהג הסנה
והוראתה ואין ענין בפסוק הקודם יהיה זה סבתו: והרמ"בן אמר
ולכן פי' כי ילך מלאכי לפניך וכו' בהבואו אותך אליהם להודיע כי הוא
המכחיד אותם וכו'. ואין דבר מפורש בזה ר"ל בשליחות המלאך
ובהבאתו אותם לארץ שהוא רוב חלקי הכתוב ועקרו שלא נמצא במה
שקדם מהפסוקים. ויראה עוד ייתור הפסוקים ובלתי סדור אמרו
לא

עמרת זקנים

לא תשתמוהו לאליהם וגו' כי הכנסת ע"ז בזה המקום והזכרות
הנמשכות אליה הוא דבר בלתי הכרחי בסדר הפרשה וכבר הזהירה
התורה על הע"ז בזולת זה המקום והיה ראוי שיזכור אחרי אמרו והביאך
ל האמורי כו' את אימתי אשלח לפניך שהוא ענין מקושר עם ההכנסה
לארץ ולנחון האויבים שהוא דרוש הפרשה באמת והרמ"בן ז"ל כתב
שלהיות חטא ע"ז חמור מאד הזהירה עליו התורה בכמה מקומות
ועם שהשתדל הרב לתת טעם בהכפל הזהרת ע"ז הגה לא נתן טעם
להכנסת הדברים האלה שלא במקומם וכבר יראה מדבריו שהוא ז"ל
הרגיש בחולשת טעמו :

פרק שביעי

וראיתי

להעיר עוד בפרשה ספק שביעי וספק שמיני
האחד והוא הספק השביעי באמרו ואל משה אמר
עלה אל ה' ושבעים מאקני ישראל והוא כי אחרי נתינת התורה ושזכו
הזקנים במעמד הנבחר ההוא כפי מעלתם והכנתם למה שהיה כל
העם מקצה הגיע למדרגת הנבואה איש לפי אכלו וכפי הכנתו כמו
שזכר הרב המורה מה צורך היה בהשגה הזאת והנה לא בא אליהם
לדור כלל כ"א מה שהשיגו הם מעצמם ולכן יקשה למה יזוה בעלית
הזקנים עתה אחרי שלא בא אליהם נבואה כלל ואולי שבעבור זה כתב
רש"י ז"ל שהפרשה הזאת קדמה למתן תורה ומאשר הוקשה אליו אמרו
ואת כל המשפטים פירש שהם ז' מצות בני נח ושבת וכבוד אב ואם
ופרה אדומה ודינין שנתנו במרה ופי' יכתוב משה את התור' מצראשית
עד מתן תורה וכתב ויאמר ה' אל משה לאחר מתן תורה ומצואר
נגלה בדברי הפרשה שפשוט הכתובים לא יסבול פירושו כ"ש שיקשה
הענין ליתר המפרשי' שפירשו הפרשה כלה כפשוטה : והספק השני
מאלה והוא השמיני בפרשה הוא באמרו ונגש משה לבדו והם לא יגשו
כי הנה בהם זכר ההשגה שהשיגו אבל במשה לא זכר בפעם הזאת
שיבואוהו לדור כלל ז"ל שהשיג השגה כזקנים והיה א"כ מהמותר
הליכתו שמה והיותו נגש לבדו בלעדיוס ללא צורך :

פרק שמיני

בספק

תשיעי בפרשה והוא המניע הראשון בזה המאמר
ותחלת המחשבה בו והוא באמרו ואל אני בני
ישראל לא שלח ידו ואמרו חז"ל שהיה ראוי לשלוח בהם יד ואמרו
במדבר סיני רבה ותאכל בקנה המחנה בקנינים שבעים ושהם אנלי
בני ישראל אשר ראו את אלדי ישראל שהתפלל עליהם משה ולא נעשו
עד שנשרפו בתבערה: וישאר לדעת מה פשעם ומה חטאתם
שנתחייבו כליה על השגתם זאת: וכבר חתר הרב האלדי המחיר
לארץ ולדרים עליה הרמז"ס ז"ל לדעת מה השיגו האנשים האלה ומה
היה עונותם ועל מה יורה זה המשל כמעשה לבנת הספיר: ובחפשי
אמתחות ספריו מלאתיו מדבר בדרוש הזה אחת הנה ואחת הנה
בארבעה פרקי' מספרו הנכבד בפ"ח"א ובפ"ח"ח"א ענמו ובפ"כ"ב
ובפ"ד"ח"ג: אמנם בפרק הראשון מהם והוא ה"ה' תה"ח"א הכו' אמר ז"ל
אבל אני בני ישראל הרסו ושלחו ממשבותם והשיגו אבל השגה בלתי
שלמה ולזה אמר עליהם ויראו את אלדי ישראל ותחת רגליו כמעשה
לבנת הספיר ולא אמר ויראו את אלדי ישראל לבד כי כלל המאמר אינו
רק לדקדק עליהם ראייתם לא לתאר איך ראו: ואמנם דקדק עליהם
חוכן השגתם אשר כללה מן הגשמות מה שכללה חייב זה הרסם קודם
שלמותם ונתחייבו כליה עכ"ל: ובפ"ח"ח"א הכו' גלה עוד דעתו בזה
ואמר ז"ל ואשר השיגוהו הוא אמתת החומר הראשון אשר היה מאתו ית'
והוא סבת מליאתו וכו': ובשני הפרקים האחרים שזכרתי הביא עדים
בדבר כפי דעתו במשל הזה והנה יבואו מאמרו בהם בפרקי' האחרונים
מזה המאמר: ומיתן ידעתי כונת הר' ודעתו בהשגת הזקנים האלה
ומה הגשמות שכללה השגת' ומה גשמו כי זה בלתי מבואר בדבריו
ז"ע רב בהם: וכתב החכם הנרצוני שהיה דעת הרב בזה שזקני ישראל
השיגו שהשכל הפועל סבה קרובה לחומר הראשון מה שאינו כן כי
השכל במה הוא שכל לא יגיע החומר: ואפלא נוימו כי העון הזה קטון
הא' לשיחייב כליה לזקנים ראשי בני ישראל המה: והנה ראיתי מאמר
ראש הפלוסופים והביאו הרב ענמו בפ"י ח"ב שיחס השכל הפועל אל
היסודות ומה שאורכב מהם יחס מניע כל גלגל לגלגלו ולפי זה לא טעו
הזקנים לדעתו: והחכם ר' זרחיה הלוי ז"ל הבין מדברי הרב שדעתו
בהשגת הזקנים שהיה ה'ית' כח בגלגל השמש: והוא כפי מה שאחשוב
מחשבה נפסדת בדברי הרב האלדי כי הנה הוא אומר בביאור ואשר

עטרת זקנים

השיגוהו הוא אמתת החומר הראשון אשר הוא מלתו ית' ולא זכר הרב
דבר מגלגל השמש ולא שהיה הש"י כח צו' ואולי לקח זה החכם הסברה
הזאת ממה שכתב הר"ב בפיר' התורה כמו שאזכור בסוף הפרק הזה
ודומה לזה כתב הרא"ב ז"ל כמעשה לבנת הספיר הוא הכסף שג'
כמראה אבן ספיר דמות כסף וכו' וזה הכסף הנטוי על השמים
הנראים עכ"ל. אבל דברי הרב כמה הם מרוחקים מהכוונה הזאת.
והן אני דברתי עם חכם אחד מחכמי דורנו והיה סברתו שהזקנים
השיגו שהיה השם ית' לורה כוללת גשמית קשורה עם החומר הראשון
איכנו נמלט ממנו רגע אחד. ועם היות בלד מה דברי הרב יסבלו
הפירוש הזה אין ראוי שנחשבו אמתו בביאור דבריו כי לא אמר
ואשר השיגוהו הוא שהיה השם יתברך סבה לוריית דבקה בחומר
הראשון אבל אמר ואשר השיגוהו הוא אמתת החומר הראשון אשר היה
מלתו יתברך והוא סבת מציאותו וכו' ואמר עוד וייחס החומר ההוא
לשם יתברך להיותו ראש בריאותיו המחייב ההויה וההפסד הגם
ביאר שהחומר הזה לא ייחסו אותו לשם יתברך בהתייחסו לצורה כ"א
בסבה פועלת בו ההויה וההפסד: וגם אני שמעתי גבר חכם
בעיניו מחכמי המוננו דורש במקלות ברבבות עם ישראל שהיה דעת
הר' המורה שהשיגו הזקנים שהיה הש"י גשם מה. והבין זה מאמרו
דקדק עליהם תוכן השגתם אשר כללה מן הגשמות מה שכללה:
בבהלתי מראות החכם ההוא בדרך חשך וללמות וכראה שלא ראה
דברי הרב בפ"ב מה"צ ודבריו בשאר הפרקים חלילה חלילה לצדיק
יסוד עולם מלמד להועיל הרב המורה דק יחשוב על אצילי בני ישראל
בשיאי ערה קריאי מועד אנשי שם מה שהבינו ממנו החכמים האלה
אחרי מה שהעידה התורה עליהם ויראו את אלדי ישראל ות"א ומו
ית יקר אלדי לישראל. ועם שאנכי לא נקראתי במאמר הזה לבאר
דברי הרב הגם להלילו מפי אריות חושבים עליו מחשבות און אחוה
דעי בפירוש דבריו קודם המקירה על דעתו אס יסכים לאמת אס
לא: ואומר שכונת הרב הוא שאצילי בני ישראל הרסו בעיונם
האלדי וקודם שנשלמו בהקדמות ההכרחיות להשגה השלמה הרסו
לפלות אל השם לראות ולפי שלא הקדימו מה שראוי להקדים לא
היתה השגתם שלימה. והכוונה שההשגה השלמה היה ראוי שתהיה
מהמאמר אל הקודם כמו שהשיג יעקב אבינו סולם מונב ארצה שהוא
העולם

עמרת זקנים

העולם השפל וראשו מגיע השמימה שהוא עולם הגלגלים והנה מלאכי
אלדים עולים ויורדים שהוא עולם השכלים והנה ה' נבב עליו שהיא
הסבה הראשונה מגיע בלתי מתנועע וסיה ראוי שאליה העם ישיגו
השגתם בזה הדרך עמנו אבל המה לא עשו כן כי לא הרגישו צורמים
השמימי ולא בשכלי הכבדלים אבל היה השגתם לצד מציאות החומר
הראשון ומציאות הסבה הראשונה וכאלו אין במציאות בכללו כ"א השי'
שהוא המגיע בלי אמצעי כלל לחומר הראשון והמורכבים ממנו וזה
שאלו ב"ב כח ה' הנזכר ואשר השיגוהו הוא אמתת החומר הראשון אשר
היה מתאו וכו' ואמרו עוד בסוף הפרק והיה השגתם א"כ החומר
הראשון ויחסוהו לשם להיותו ראש בריאותיו המחייב ההויה וההפסד
והוא מחדשו וכו' ואמר שהם השיגו שהיה השי' סבת החומר ההוא
ומגיעו בלי אמצעי וזה ב"ב פנים האחד שבראו אחר האפס המוחלט
בתחילת הבריאה השני שהיה מגיעו להפשיט צורה ולקבל צורה ויפדש
הרב הכתוב ויראו את אלדי ישראל ר"ל שהם השיגו מציאות הסבה
הראשונה ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר ר"ל שהיה מסבתו בלי
אמצעי החומר הראשון הגמשל בלבנת הספיר והוכיח שאמר לבנת
הספיר על החומר הראשון בשני עדים האחד הביאו ב"ב כ"ג ממאמר
ר' אליעזר הגדול שמים מהיכן נבראו וכו' והעד השני הביאו ב"ב ד'
ח"ג מאמרו באופנים כעין אכן תרשיש ות"י ב"ע כעין אכן טובא וכמו
שנבאר ב"ב כ"ג ובפ"כד מזה המאמר : ותראה עוד שדעת הרב האלדי
בהשגת הזקנים מה שאמרנו ממה שכתב ב"ב ה' ח"א הנזכר אבל אלי
צ"י הרסו ושלחו מחשבתם והשיגו אבל השגה בלתי שלימה ירצה שהרסו
בעיונם מבלי שיקדמו ההקדמות ההכרחיות להשגת הבורא והשיגו
שהוא נמצא ושהוא יכול ואחד ומשיגים בעולם השפל והוא סבת היותו
והפסדו אבל היתה השגה בלתי שלימה לפי שלא השיגו האמצעים
המגיעים להויה ולהפסד כמו שזכרתי ואמר עוד הרב כי כלל המאמר
אינו רק לדקדק עליהם ראייתם לא לתאר איך ראו ר"ל שאמרו ויראו
את אלדי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר אינו תואר ההשגה
וביאור האמצעים אשר בהם הגיעו אליה ר"ל שהשיגו מציאות האל ית'
ושיהם האמצעות ההויה וההפסד כי זה א"א לשתי סבות האחת לפי
שאלו היה הכוונה כן היה זכר בהשגתם הגלגל והכבדלים כי הנה
צוראתה יעקב ובמראות יחזקאל הנביא תמצא שזכרו בשלימות אבל
אלדי

עמרת זקנים

אצילי בני ישראל לא השיגו גלגל ולא שכל גדל והוא ממה שיוכיח כי
כלל המאמר אינו לתאר אופן ההשגה אך ראו • והסבה השנית אמרם
ז"ל ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו מכלל שהיה ראוי לשלוח בהם יד
ואם היה כלל המאמר לתאר אך ראו לא היו ראויים לשלוח בהם יד
ולהענינם כי היה אופן ההשגה כראוי וכמו שהשיגו השלם שבחוקרים
ושבנביאים ומפני הסבות האלה גזר אומר הרב המורה שכלל המאמר
אינו לתאר אך ראו כי אם לדקדק עליהם ראיתם ושאלתם ויראו את
אלדי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר הוא מהות ההשגה
שהשיגו הסבה הראשונה מניע קרוב לחומר הראשון כמו שזכרתי ולזה
אמר הרב עוד דקדק עליהם תוכן השגתם אשר כללה מן הגשמות מה
שכללה רונה לומר כי לפי שמיניע היסודות להתהוות אינו כמיניע
הגלגל שיניעו ע"כ התשוקה אבל מניע החומר הראשון והיסודות
בהרכבתם א"א שיניעם כי אם בכח גשמי כי הרוחני לא יפעל במורגש
הגשמי כ"א בכח גשמי ושימשש • לכן כללה השגת הזקנים מן הגשמות
שיחסו לבדורא גשמות מה אחרי אמרם שהוא מניע קרוב לחומר • ולפי
שהחטא יהיה נערך כפי החוטא וכפי החטא והיו האנשים האלה זקני
ישראל ושטריו היה החטא יותר עלום מזל החוטא ומלד החטא עצמו
וגם מזל הזמן שהיה במעמד הכבחר זמן מוכן לקבל השלמות והגעת
הידיעה באמת ובלתי ראוי שיקרה בו הטעות ושבוש הדעת • ולכן
השיגם מהעולם עד שנתחיישו כליה כי שגגת תלמוד עולה זדון
והתפלל עליהם משה אדוננו והאריך אפיה ית' להם עד שגשרפו
בתבערה: • זהו דעת הרב באמת ואין בו אחת מהכפירות שהבינו
ממנו חיללה לו ואמנם כמשך דעתו לגנות השגת הזקנים להמשך אחר
דעת המדרש: • ישהבח הבורא שבראו להשלמת עמו ולגלות דרכי
החכמה האלדית תורת ה' תמימה ואשרי מי שבה להבנת דבריו בעיון
וך ואמונות משובחות כי זה ממה שיסירהו להבין אמרי בינה וכל
יראה בדברי הרב נפתל ועקש אף כי אנשים מבני ישראל מהם גם
בלא דעת ומהם בלכדים בשחיתות אמונותם נכשלו בהבנת דברי הרב
המורה בהרבה רקומות מספרו יפלו אל תוך פח מינותם וסכלותם
במהמורות כל יקומו וידברו העם באלדים ובמשה • אוי להם לבדויות
מעלבונה של תורה אוי להם כי רקקו ממנו כי דברו עליו תועה לא
האמינו לדברו לא ירדו לבוונתו רדפוהו בזמיותיהם והמה לא ידעו

עֲטַרְתַּי זִקְנִים

י"א

דרכיו כלם נכוחים למצין וישרים למוצאי דעת : ואחרי ביאור
 כוונתו בהשגת הזקנים וראית גס כן מה שהכבדו חז"ל בגנות השגתם
 באמרם שקצנו בנטיעות וכל אחד מהם לדרכו פנו' הגה ראוי
 שנחקור כפי פשט הכתובים אם יקרה בגנות השגתם מהספקות או
 יסכים לאמת אחרי אשר אין זה בידם קבלה כ"א סברא גוברת בפירו'
 הכתובים כמו שזכרנו בהקדמת זה המאמר : והנה אעיר על הבטולים
 שיתחייבו לדעת המגנים בכלל בין לדעת חז"ל בין לדעת הרב
 המורה : הא' מהם שאם היה השגת הזקנים משושעת כדעתם איך לא
 פירשה התורה טעותם אבל אמר עליהם ויראו את אלהי ישראל וגו'
 ויחזו את האלדים וגו' ות"א וחזו ית יקר אלדא דישראל וזה ממה שיורה
 שלא נשתבשו המה בהשגתם כיון שהחליט עליהם אמרו ויראו את אלדי
 ישראל ויחזו את האלדים אשר יעיד שהשיגו וראו יקרו ועלויו ית' כדעת
 המתרגם ואתה ראית דברי הרב המורה בפ"מה ח"ב בסופו שאמר
 שהעליונה שבמדרגות הנבואה היא שינבא במראה בכלל : ואם כן זכו
 הזקנים האלה למראה הנבואה שתאר באמרו ויראו ויחזו : והנה לא
 יאמר זה אם היה שנשתבשו בהשגתם כמו שאמרו : והספק השני
 לדעתם הוא אמרו ואל אלי בני ישראל לא שלח ידו והוא שם חדש לא
 נודע להם עד עתה ולא קראם בראשונ' כי אם זקנים והיה ראוי שיאמר
 ולא שלח ידו אליהם כי בידוע שבזקנים ידבר ואם היו האלילים הם
 הזקנים מה צורך בשיגוי השם הזה אליהם : והספק הג' לדעתם הוא
 כי למה הוסיף בהם ויחזו את האלדים והנה כבר אמר ויראו את אלדי
 ישראל וכיון שהשגתם אחת ומתדבקת מה ראה להוסיף שנית לבאר
 ויחזו את האלדים אחרי שכבר ערט השגתם ואמר שראו את אלדי ישראל
 ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר : והספק
 הד' לדעתם באמרו ויאכלו וישתו ואם היה כוונתו לבנות ענינם ושגטו
 אל הבשמים היה ראוי שיסדר טעותם זה סמוך לביאור ההשגה ויאמר
 ויראו את אלדי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם
 השמים לטוהר ויאכלו וישתו ואחרי כן יאמר ואל אלי בני ישראל לא
 שלח ידו : והספק הה' הוא לדעת הרב המורה שפירש לבנת הספיר על
 החומר הראשון ויקשה לדעתו א"כ אמרו עוד וכעצם השמים לטוהר
 וא"כ שיאמר זה על החומר הראשון שהוא לא ידמה לעצם השמים כגד
 מהדמויים וגם יהיה בלתי ראוי שתי משלים סמוכים לגמול אחד והרב

עשרת זקנים

לא וזכר דבר מזה המשל השני והסתור פנים וממו: והנה מכל
הספקות האלה יראה שדעת המדרש והרמב"ם המגנים השגת הזקנים
אינו ממה שראוי שלאמין בפירושו פשוט הכתוב ואמונתו: ומשבת חני'
אחרוני המפרשים שהסכימו היות השגת הזקנים תמימה משיבת נפש
אשר אין בה מוס כי הגיעו לכוננת הכתוב כמו שיראה מפשוטו: ופי'
ראב"ע ז"ל לא שלא ידו שחיו ולא אירע להם דבר מפסוד עם היות'
שהזקנים ההמה לא התגבאו קודם לבן: והרמב"ן ז"ל פי' שהזקנים
גזרו ולא הרסו לעלות אל ה' לראות ושלחיותם מזה הרים בדברי האל
כראוי לא שלא ידו אליהם ולא הזיקם: והנה עם עובד השערתם בשבתם
השגת הזקנים הגה בפי' הפסוקים לא ימלטו מהספק הב' והג' שזכרתי'
לדעת המגנים: וגם כי יהיה דבר בלתי הכרחי שיאמר שגזרו
הזקנים ושלכן לא נעשו כידוע כ"א לא חטאו ולא הרסו לעלות לא'
יסרוץ בהם הש' פרץ על פני פרץ כי הוא אל חמונה ואין עול לא יחפזו
במות נדק: והרב רלב"ג ז"ל פי' שהזקנים השיגו מציאות הש' וראוי
שהוא אדון כל העולם בכללו לא אדון הארץ בפרט והנה ראו שתחת
רגליו כמעשה לצבת הספיר שהוא הגרם השמימי והוא גם כן כעצם
השמים לטהר ולזה היה אדון השמים עם היותו אדון הארץ וזכר שלאולי
הזקנים אצילי בני ישראל לא שלא ידו השם ית' להזיקם עם היות שהשיגו
מושב חזק בזה שהמשיג אותם ימות כמו שאמר מנוח מות נמות כי'
אלדים ראינו: ואמר יעקב כי ראיתי אלדים פנים אל פנים ותגבר
בפשי ואמר השמע עם קול אלדים חיים מדבר מתוך האש כאשר שמעת'
אתה ויחי אבל התענוו כאלו היו אוכלים ושותים זהו הביאור הנאות
לדעתו וכן הסכימו חז"ל מקצתם כי זאת ההשגה היתה נאותה ונדקרה
וקצתם גנו אותה והרב המורה נמשך לסברת המגנים עכ"ל: והנה
גם לפירושו ושיגהו הספק הב' והג' שזכרתי לדעת המגנים: וגם וקשה
לדעתו עוד אמרו לא שלא ידו כי למה יענישם ומה שאמר שלחוק המושג
היו מחוייבי מיתה אינו ראוי כי זה יצדק במשיגים הדרושים המעולים
מזולת הקדמותיהם כי הריסתם זאת יחייב אליהם הצער והרעה וכמו
שהוכיחו ממונה ומיעקב ומישראל במעמד הנבחר שלא היו ראויים
להשגתם: אבל אצילי בני ישראל אם היה שהשיגו מה שראוי והקדמנו
בדברים הראויים להקדים למה יחוייב בהם המות לשיאמר לא שלא ידו
הגה מכל הפנים האלה יראה שגם דברי התנאים האלה בפי' הפרשה

לא ימסוקו ולא יעלו על לב : והנה ר' יוחנן מדברי האקלוס שמכח דבריו
ראוי שחומר שיהיה דעתו נוסה לדעת המפרשים האלה המשבחי' השגת
הזקנים לא לדעת הרב המורה ויתבאר זה ראשונה מאמרו וחוץ ית יקר
אלה ד' ישראל וזה לא יאמר אם היה השגתם משובשת וכמו שאמרתי :
וגם מאשר תרג' ויאכלו וישתו והוון חדן בקורבניהון דחיתקבלו ברעוא
כאלו חכלין ושתין : ראה איך נמשך לשבח ענינם לא לבנותם ואמר לא
הוה נוקא שלא השיגם עונש כדברי המפרשים : וישגהו א"כ הספקות
שישיבו למפרשים שזכרתי :

פרק השיעי

ואמנם

בסוף הפרשה ראוי שנעיר עוד ספק עשירי והוא
באמרו וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן
ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן ובמסכת יומא
אמרו שאלו ששה ימים שלא נכנס משה אדוננו ע"ה לעין היה לפי שנכרך
להתבודד בהם וזוה למדו שכל הנכנס למחנה שכינה עונן פרישה ששת
ימים וזה לדעת האומר והוא האמת בעצמו ויכסהו הענן חוזר למשה
ששת ימים אחרי עשרת הדברות שהיו בתחלת הארבעים שעלה משה
לקבל הלוחות : וכמו שהביאו רש"י ז"ל : וזוה מהספ' מה שלא יעלם כי
מה היה הסבה שלא הולך משה פרישה במעמד הר סיני כשנתנה
התורה האלדית אם היה שנכרך אליה אחר כן במקום ההוא עלמו
ושמדרך כל הנכנס למחנה שכינה הוא שיתפרש ששה ימים והספק הזה
כבר העיר עליו החכם רבינו נסים ז"ל בדרשותיו והשיב על זה שאדון
הנביאים לא הולך פרישה מפאת עצמו כי לא היה צריך אליה כ"א
להיותו משל ודוגמה לדורות וזה כי אין ספק שהפרשה תכרך למי
שיכרך אליה כדי להעתיק נפשו מענין אל ענין וכדי שיהיה מוכן לקבל
שפע או לעשות מעשה לא היה מוכן בתחלה : וזה הענין איננו נודק
במשה כלל כי אחרי ראותו שהיה מתגבא בכל עת שירצה כמו שאנו
מקובלים מזה סמוכים על המקרא שאמר עמדו ואשמעה מה יאמר ה'
לכס הגה נראה שהיה מוכן בכל עת בשוה לא יכרך לפרישה להיותו
מוכן תמיד אבל היה פרישתו כדי לתת משל שכל הנכנס למחנה
שכינה יכרך פרישה קודם ולא יקל ראשו : וזוה הטעם לא נפרש

עמרת זקנים

במעמד הר סיני לפי שמצד עלמנו לא היה טעון פרישה זהו דעת החכם
במלותיו: ואמנם שאין אמתת הענין כמו שחשב יראה מטענות
האחת כי אלו היה הענין כן כמו שחשב החכם היה נמשך המנהג במשה
בכל עת שיכנס למחנה שכינה ינטרך הפרישה ואינו כן שלא מלינו
פרישה כי אם בזה המקום לבד וזה ממה שזורה שאין זה משל ולמוד
לדורות כי אמר האומר שלא נפרש משה כאן להיות הגזרה כללות
מצורך הפרשה לנכנס לאלדות כ"א להיות הענין גדול המעלה ממה
שאין הפה יכולה לדבר וכמו שאמר ונתתי לך את לוחות האבן והתורה
והמצוה ולא כלמוד ח"כ מכאן שכל הנכנס למחנה שכינה ינטרך
הפרשה כי הגה מלינו משה עלמו נכנס שמה ולא נפרש הרבה פעמים
ועוד כי עם כל דברי החכם לא הותר הספק למה לא ננטרך משה הפרש
במעמד הר סיני כ"א היה הענין לתת בנין אב ללמוד לדורות למה נתן
הבנין אב במקום הזה ולא במקום אחר והיה ראוי שבמעמד הר סיני
בעת נתינת התורה תהיה הפרשה והבנין אב וגם כשנתבונן בדברי
רו"ל ב' יומא לא נמצא בדבריהם שיאמרו שהיתה הפרישה משל ודוגמא
לדורות אבל יאמרו שמה אדוננו בעלם ובאמת לנטרך לפרישה ושוה
בנין אב לכל הנכנס למחנה שכינה שיתפרש ויתבודד קודם לכן ק"ו
מאדון הנביאים שננטרך אליה וזהו אמרם שם חלא מר מהיכל ליקף
מסיני דכתיב וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים
מאז ששת ימים זה בנין אב וכו' והחכם הגו' פי' בדבריהם מאז משה
שהרי משה לא היה נריך לפרישה שהיה מוכן בכל עת כמו שתראה
מדבריו ומוץ מכבודו שאין כוונתם כך חלא לומר מאז ששת ימים רוצה
לומר מה נורך באמרו שכסה הענן ששת ימים להר והלא ימים רבים
כסאו אם היה שחוזר ויכסהו הענן להר אבל ר"ל שכסה הענן למשה
ששת ימים והוא הפרישות שתאר בשם ענין ושאלה הימים היה מעורב
בחומר ונטרך להפרד ולהפריש ממנו כדי לזכות במחזה ההוא ואז
ויקרא אל משה ביום השביעי כי היה אז באופן מהפרישות מהחומר
העניי שהיה כבר ראוי והגון למראה האלדית ההיא זהו אמות המאמר
ופירושו לא שיאמרו שהיתה הפרשה בלתי הכרחית למשה כי אם להיותו
משל ודוגמא לדורות והבן אמרם שכל הנכנס למחנה שכינה טעון
פרישה כי הגה יכוונו בזה המאמר ענין מעולה נפרשהו בנ"ה הגה
ח"כ ביארנו שאין היתר החכם מספיק בספק הזה והוא אשר רצינו לבאר:

עשרת זקנים

יג

פרק עשירי

בספק

י"א וספק י"ב בפרשה והם באמרו ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעי לילה ופי' במשנה חורה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי והספק הי"א הוא ישיבת משה בהר כל הזמן הרב הזה כי לא ימלט אם שנאמר שהוצרך לשבת שם כל הזמן ההוא בעבור הלוחות שנעשו וככתבו באותו זמן ולא היה איפשר שיהיו נעשים וככתבים בזמן יותר קצר או כאמר שלא הוצרך לשבת שם כי אם ללמוד המצות והדינים כלליהם ופרטיהם ודקדוקיהם ואין לנו שנאמר שהיה צורך הישיבה בהר בעבור הלוחות כי היה בכח האלדי איפשר שיהיו נעשים וככתבים ברגע אחד כי הפעולות האלדיות אין להם זמן שרשיי וכמו שיבא בשורש השלישי מההשגחה האלדית פ"ב מזה המאמר. וא"כ מה הכרח הזמן הגדול הזה לפעל הלוחות האם נכתבו בדרך טבעי ויצטרך לזמן מוגבל מתיחס לפעולה. אף כי העולם בכללו נברא ב' ימים ואיך יצטרך פעל הלוחות ארבעים יום וארבעים לילה. ועוד כי גם שנודה שפעל הלוחות יחייב הזמן הרב הזה עדין יקשה ולמה ישב משה בהר כל הזמן ההוא בלי מאכל ומשתה והוא כס גדול נעשה בלי צורך כי היה יותר טוב שיעשה הא' יתברך הלוחות ויכתוב עליהם עשרת הדברים ואמרי היותם בשלמותם יצוה למשה שיעלה להר לקבלם ולא יצטרך לשבת שמה כל הזמן הפעל כיון שהוא ע"ה לא עזר בפעולתם דבר מה: ומלבד כל הבטולים האלה הנה יקשה עוד אם הארבעים יום הראשונים נצטרכו לפעל הלוחות. למה ישב בהר בפעם השנית ארבעים יום ג"כ והנה לא נעשו אז לחות אחרות כ"א התפלה על עון העגל ולמה יהיה הישיבה על זה בזה המספר מהימים בעצמו לא פחות ולא יותר. הנה מכל הפנים האלה יראה שלענין הלוחות לא היה צריך משה אדוכנו ע"ה לשבת בהר ארבעים יום וארבעים לילה ואם נאמר שהיה צורך הישיבה ללמוד התורה והמצות וכמו שאמר והתור והמלוכה אשר כתבתי להורותם. הנה יקשה גם כן מאד צורך כל אותו הזמן הרב שישב שם והיה איפשר שילמדו בזמן מעט ואין מחסור ביד השם להודיעו התורה כלה על רגל אחד. ואתה תראה שביום מתן תורה נתנו עשרת הדברים וכל הדינים הנזכרים בפרשת אלה המשפטים ועשה משה כל הפעולות שזכר שיעשה אחרי רדתו מההר וכמו שאפרש וכו'.

עמרת זקנים

וכפי הערך הזה צימים מעטים תשלם הידיעה כלה כ"ש כפי הרצון
 האלדי אשר יפעל הדברים בזמן שירצה אף כי הידיעה התבאר בזולת
 זה המקום שתקנה בזולת זמן וגם לדעת האומר שבת ודיגין במרת
 איפקוד ועוד כי אם הולך הזמן הרב יהוא כדי ללמוד המצות
 והדינים ושלמו באותם הארבעים יום וארבעי לילה למה כשישב משה
 בחר פעם שנית לבקש על עון העגל ישב זה המספר הקצוב בעצמו
 ארבעי יום וארבעים לילה ובפעם השלישית שישב לקבל לחות אחרונות
 למה ישב גם כן זה המספר מהימים והלילות והנה לא היה צריך
 ללמוד תורה ומצות לשיטתך כל אותו הזמן כי כבר קנה אותם צימים
 הראשונים ועוד כי מה היה הצורך שישב משה בחר כל זה הזמן
 ללמוד תור גדל מהעם בלי מאכל ובלי משתה וקיה די שבהיותו בתוך
 העם יודיעהו הש"י דיגי התורה ומשפטים יום ליום יביע אומר ולילה
 ללילה יחיה דעת כמו שהרבה מהמצות נאמרו למשה אחרי כן אמר
 עמדו ואשמעו וגו' ובאתהו התשובה מפיו ית' הוצא את המקלל וגו'
 בן בנות כלפחד דוצרות וגו' ורבים אחרים ובה הדרך עצמו היה
 איפשר שיקנה משה ביאור המצות ולא יצטרך לשבת בחר כל הזמן הוא
 זהו הספק האחד עשר בפרשה: והספק השנים עשר הוא בהעדר
 המאכל והמשתה ואם היה שלא יעשה הק"ב גם כי אם להכרח וצורך
 רב כמו שהשורש אללנו מה ההכרח אשר חייב שיהיה אדוגנו משה כל
 אותו הזמן נעדר המזון והמשקה והנה מדרך חסידות שיפן האדם
 לכל דבר חוקו ולא יעשוק מצרכי גופו הצריך אליו ביושר ובתמים כמו
 שלא יעשוק מצרכי נפשו וזכמו שהוכיח החבר למלך הכוזר: ואם היה
 העדר האכילה והשתיה לצורך והכרח רב מי יתן ידעתי למה לא העיר
 עליו הכתוב הנה ואמר ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה ולא
 אמר לחם לא אכל נמים לא שתה כמו שזכרו במשנה תורה והוא האמת
 בעצמו: והנה לא ראיתי לאחד מתכמינו הראשונים והאחרונים דבר
 בחשבת הספקות האלה ולא שמו אליהם לבס וחי האמת לא לקלותם כי
 הם הגדולות שבספקות: ובפני כל הספקות התרי עשר האלה
 שזכרתי בפרשה דברתי אני אל לבי לחשוב מחשבות בתימהם ושגריכים
 אכמנו לבאר הפרש' בלה באופן תמלט מכל הספקות האלה אחר הקדמת
 הדברים ההכרחיים לחומר הדרוש וצרכו מעלות האבות ומדרגת
 אדוגנו משה אשר כל זה מענין המאמר מאד: וזה החלי לעשות ולבד
 תשית

בר
 באר
 כוכב
 במש
 השמ
 כמו
 ההס
 איכו
 תנו
 ומדי
 והכנ
 ולפי
 סומ
 כהר
 בחל
 וכלו
 צסו
 לבד
 מהס
 למש
 לבד
 מפ
 הגש
 להי
 תנו
 המ
 שי

תשית לדעתי ואת אשר ישום האלדים צפי אותו אודר :

פרק אחד עשר

בהקדמה

אחת נכטרך להיתר הספקות הסכימו
 הראשונים והוא האמת בעצמו שכל האומות
 בארצות וגוייהם הם תחת ממשלת הכוכבים ויש לכל אומה מיוחדת
 כוכב מיוחד בשמים ואמנם שיש לגרמים השמימיים מוצא והנהגה
 במשפטו האדם החבאר ראשונה בהיותו והפסדו מאשר הגרמים
 השמימיים מגיעים היסודות ומרכיבים אותם ומשפיעים במורכבים
 כח והכנה לקבל צורתם ולהיות הכוה וההפסד כפי תנועות הגרמים
 ההם היה שימשכו מדות ורשמים לפי המוצא המורכב'הם מהארבעה
 איכות ולכן היה מהמחוייב שרוב מדות האדם ומקרויו ימשכו אחרי
 תנועות הגרמים ההם ולפי שכל אומה ואומה ועם כלשוגו מדינה
 ומדינה תתחלק כפי מצב הגרמים השמימיים היה שיש לכל כוכב כח
 והכנה מיוחדת בכל עיר ועיר וכמו שהתפרסם לבעלי החכמה היא :
 ולפי שהאדם מורכב משני סוגים נבדלים סוג מעולם המוחשים והוא
 קומור גופו וכחותיו וסוג מהעולם המושכל האלדי והוא שכלו ואינו
 בהרכבת אישי הצ"ח הבלתי מדברים שהחלק האחד יתלבש ויתעלם
 בחלק האחר ויתאחדו באופן שהפסד הגוף יכלול גם הפסד הנפש
 וכלותה להיותה כח גופני מה שאין כן האדם שרוחו וגשמתו מתחלק
 בסוג לבצע הגוף בלתי מתערב בו אך הוא נקשר בגוף הקשר מלאות
 לבד עד שלזה היה אמנטי צין המוחשים וצין המושכלים ואינו אחד
 מהם בהחלט ולכן היה נכב הקומה מצין שאר צ"ח ופניו פונות לא
 למעלה ולא למטה כי אם באמצע הגה בעבור זה מהלך אשר ידמה
 לצר אלדיו והיה האדם בצלם אלדים והוא צמיחת העיון וההשכלה היה
 מפעל השכל הנבדל כמו שאמר כי רוח תלפני יעטוף והדברים
 הגשמיים אשר בהם נמשל כבהמות צני חיי ומוזני במזל תלוא מילתא
 להיות הגלגל הוא המהוב אותו והמתמידו בטובה או בהעדרו כפי
 תנועותיו ושני מצבו : הגה התבא שכפי הסכמת המקורי כלם היה
 הימן האנושי בכלל וכל אומה ואומה ממנו תחת ממשלת הכוכבי' צמה
 שיצטרכו לגוף ויהיו ג' ככנעים לנבדל צמה שיצטרכו לשכלם עב

היות

עמרת זקנים

היזת שמוג הגוף ממה שיבין ויעזור או שימנע פעל השכל וההשגה
העיונית . ואמנם הסכמ' זה לשרשי תורתנו מצוהר במקומות אחר
בפרשת בראשית ויתן אותם אלדים ברקיע השמים להאיר וגו' . וכתב
הרב האלדי והביאו הרמ"בן עגין הממשלה דבר אחר זולת האורה והוא
אלילות ושפע העליונים בתחתונים . ואמר בפרשת ואתחן ופן תשא
עיניך השמי' וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל לבא השמי'
ונדחת והשתחווית להם ועבדתם אשר חלק האלדיך אותם לכל העמים
תחת כל השמים : הנה ביאר שהכחות העליונים מושלים בתחתונים
ואמר תחת כל השמים להעיר הסבה אשר בעצורה יהיו האומות
והעמים נכנעים ללבא השמים והיא כי להיותם תחת השמים ראוי
שימשלו בהם ויפעל העליון בתחתון ולזה מ"ש הנביא ומאותות השמים
אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה להגיד שהם מושלים בתחתונים .
אמנם ממשלת הנבדל בעם ג"כ התבאר באמרו ובכל אלדי מזרים
אעשה שפטים וארו"ל אין הק"בה כפרע מאומה עד שפרע מאלדיה
שנ' יפקוד ה' על לבא המרום במרום ועל מלכי האדמה באדמה .
והאלוהות האלה הם מניעי' הגלגלים המושלים באומות ההם כי הם
אלדים נאמר על השכלים הנבדלים כמו שביאר הרב המורה פ' ו' ח"ב .
וכן פירשו בספרי הוא אלדי האדים אדון השכלים הנבדלים . ולשרים
האלה הנבדלים רמז ג"כ בספר דניאל באמרו ושר מלכות פרס עומד
לנגדי והנה שר מלכות יון בא ואלה השרים אינם הכוכבים המושלים
באומות כ"א מניעי' הגלגלים ההם אשר אליהם ראוי שיוחס ההנהגה
ההיא בעצם וראשונה התבארה א"ל ההקדמה הראשונה מאשר האומ'
כולם בארצותם הם תחת ממשלת הגרמים השמימיים :

פרק שנים עשר

בהקדמה

שנית יעטרך אליה למה שיבוא . והוא
שהאומה ישראלית מיוחדת בהנהגה האלדיית
בשלמות הגופי' והנפשי' מצלי שהגלגל או השר יהיה אמני' בהנהגתה
וביאר ההקדמה הזאת הוא בזה האופן . הנה היוצרי' לא ברא כל
אחד מהשלש עולמות באופן שזה מהשלמות אבל יתבאר שבעולם
השכלים ובעולם הגלגלים ובעולם השפל בכל אחד מהם ברא חלק

אחד

אחד מיו
ראתה ה
והשלמות
שיהיה ש
הראשון
במלכות
אשר יהיו
ויתר שם
אמני' ה
בזולת ה
ביאת ה
לאחר ו
שכלים
במעט
כלם יבו
הפילוסו
והתאחד
השממי'
ועלול .
הנה תור
זה אל זה
מדיו יור
השני כ
מקבלים
ליוצרי
שאמרת
העלול ה
משאר ה
השכלים
יקבלו ה
עליהם
בכולם

עשרת זקנים

מו

אחד מיוחד מעולה ושלם שיעור רב משאר חלקי העולם והחלק ההוא
 ראתה החכמה העליונה להנהיגו בעלמו ולהשפיע עליו מהטוב
 והשלמות בדבקות נמרץ בלי אמצעי כלל לא שיהיה האמצעי גשם ולא
 שיהיה שכל כדל' הלא תראה בעולם המלאכים שכפי דעת החוקרים
 הראשונים השכל המעולה מהם הוא העלול הראשון והוא היושב ראשון
 במלכות והוא השלם מכל השכלים ויקבל מהשפע שיעור נמרץ והוא
 אשר יהיה דבקותו לאלוד ית' בלי אמצעי כי הוא העלול ראשונה ממנו
 ויתר שכלים אינם במדרגה היא מהשלמות ולא יהיה דבקותם בלי
 אמצעי אבל יקבלו השפע זה מזה בהשתלשלו' מסודר כמו שהתבאר
 בזולת זה המקום עס שהחכם ב'ר בפירושו לדברי ארסטו אמר שאין
 ביאת הרבו מהאל ית' והשתלשלות הדברים ממנו בדרך עלה האחד
 לאחר והוא עלה לאשר למטה ממנו אבל יבואו מהאחד הפשוט יתברך
 שכלים רבים מתחלפי ההשגות מלד התחלפות פשיטותם ברוב או
 צמטט כמו שיושפעו בניס רבים מאב אחד שעס התחלפותם בעצמם
 כלם יבואו ממנו לא שיהיה האב סבה לבן והבן סבה לבנו כדעת ראשוני
 הפילוסופים אבל מלבד שהסבירא הגוברת בהשתלשלות הנמצאות
 והתאחדם והיות הנמצא כלו כאיש אחד וגם מפאת המתנועעים
 השממיים שיחסם זה לזה במקיף ומוקף יהיה יחס המניעים בעלה
 ועלול כל זה יעיד שדעת הפילוסופים הראשונים יותר גודק ואמת
 הנה תורתנו הקדושה וחז"ל העידו שהאמת כסברתם אמר הנביא וקרא
 זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יי' גבאות ותרגס יב' ע ומקבלין דין
 מדין יורה שההשגה בקדושה האל ית' מושגת אלס בהשפיע האחד על
 השני כהשפע העלה על עלולו ולזה מ"ש מסדרי התפלות וכולם
 מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה וגו' וזני' רשות זה לזה להקדיש
 ליוצ'רם בנחת רוח ירבו בנתינת הרשות השתלשלות הסבות כמו
 שאמרתי התבאר א"כ מזה שיש בעולם המלאכים חלק מיוחד והוא
 העלול הראשון שצא בלשונם ז' ששמו כשם רבו שהוא היותר מושפע
 משאר השכלים והוא מקבל השפע מהאל ית' בלי אמצעי כלל ושאר
 השכלים כמו שלא יביעו לאותה המדרגה מהשלמות צענמם כך לא
 יקבלו השפע האלדי כי אס על ידי אמצעיים והם סבותיהם המשפיעות
 עליהם בהשתלשלות ההוא ואם היה ההשתלשלות אחד מתדמה
 צבולס או הוא נחלק למחנות הנה אבאר בזה המאמר הדעת התורני

בזה

ההשגה
 ת אמר
 וכתב
 ה והוא
 תשא
 השמי'
 עמים
 זונים
 וזמות
 ראוי
 עמים
 רים
 לדיה
 עס
 ב'
 יים
 מד
 יים
 גה
 מו'

עמרת זקנים

זה אמנם בעולם הגבלים הענין ב"כ מצוה שיש בו חלק אחד מיוחד
בעלה בשלמותו והוא מושפע מהאל ית' בלי אמצעי וזה כי עם היות
בוגבלים רבים הגה לא ישתוו בשלמותם אבל הגלגל העליון הוא
הקודם במעלה ושלמות לכלם והוא מקומו של עולם מכהיג ומקוץ
בכלם והוא אשר לעולם מעלתו ישיב בתנועה אחת מהשלמות יותר
ממה שישיגו שאר הגבלים בתנועות רבות כמו שהצבאר בספר השמים
והעולם ולהיותו המעולה מהגבלים במעלה ושלמות היה זניעו בלי
אמצעי האל ית' בעצמו לא שכל נבדל אחר כמו שהסכים עליו ארסטו
כפי מה שהבין ממנו ב"ר שהוא הבין בזה כוונת דבריו באמת באות
הלמוד מספר מה שאחר הטבע עם היות שב"ס והנמשכי אחריו ומכללם
הר' לצב בספר המלחמות אשר לו זר' משה בן לוי במחמרו שלשה בזה
חשבו שמיניע הגלגל העליון הוא העלול הראשו' לא הסבה הראשונה
והיא מחשבה נפסדת כדברי ראש הפלוסופים וכפי האמת בעצמו כי
הטבע לא יעשה בטל ואיך יהיה השכל הראשו' בלתי הנגע' גם כן להיות
התנועה היא מדובקת כוללת שאר התנועות והיא התנועה ההימנית
באה מזיור אחד ימיויב שיהיה הוא הזיור האלדי הכולל כי התאחדות
הרבים בתנועה אחת ובכוונה אחת א"א שיהיה כי אם בענין אחד פשוט
קושר את כולם וממנו נשפעים שאר הענינים המניעים חלק' הגלגל
תנועות מיוחדות ומצד המניע הוא יקרא העולם אחד כמו שהאדם
מצד כחו השכלי יהיה אחד א"כ צורת העולם מצד שהיא אחת בזה מפעל
אחד והוא הסבה הראשונה והמניע הראשו' ית' ולפיכך יאמר ב"ר
שמציאות האל ית' הצבאר בחכמת הטבע ואמנם הרב המורה גלה
דעתו בשלמות בפ"ע ח"א בשיתוף מלת רכב ואמר שהאלוה ית' הלל שמו
הוא מניע הגלגל העליון אשר בתנועתו יתנועע כל מתנועע והביא
זה הרב ג"כ בפ"ח ב"א אמנם בפ"ד ח"ב אמר סותר לזה ז"ל לא יתכן
שיהיה השכל המניע הגלגל העליון הוא המתוויב המציאו' שצבאר השתתף
עם השכלים האחרים בענין אחד והוא הנעת הגשמים ויבדל כל אחד
מהאחר בענין והיה כל אחד מהי' בעל שני עניני א"כ א"א מצלתי סבה
ראשונה לכל זה מאמר ארסטו ודעתו על אלו הענינים מצוהר' כי
שכלם בספרים הנמשכים אחריו עכ"ל ויראה הסתירה בדבריו
מצוהרת אבל מחשבתי בזה ואחשוב שהוא האמת בדברי הרב שדעתו
הוא מה שזכר בשאר הספרים האל ית' הוא המניע ועל זה בנה מוסמו
לצבאר

עמרת זקנים

יו

לצאר מציאות האל אבל כאן המשי' הרב הדברים האלה כפי דעת
הגמשיכים אחרי מה שהתפרסם אצלם מדעת ארסטו וזה ולכן אמר זה
הוא המא' ארסטו ולפי שאינו מבוחר בדבריו אמר הרב מבוחרים כפי
שכלם בספרי הגמשיכים אחריו ראה מדברי הרב שהרגיש בחולשת
הדעת הזה ויחסו למפרשים דברי ארסטו ולא יחסו אליו ואמר כפי
שכלם לפי שאין זה כפי שכל הרב ולכן אמר בסוף הדברים והגני אבאר
לך מה שבתורתנו ממה שמסכים לאלה הדעות ומה שצא שהוא כנגד
בפירקים אלו עכ"ל. הגה ביארתי שאין סתירה בדברי הרב כי צ"ע
ח"א ובפ"א ח"ב דבר כפי דעתו ודעת התורה ובפ"ד ח"ב ביאר כפי דעת
צ"ם והגמשיכים אחריו והוא המין הראשון מסבות הסתור' שזכר הרב
בהקדמת ספרו וכבר זכר החכם הגרבוני בפירושו לאיפשרות הדקות
ובפירושו לספר המורה ג"כ ביטול המופת שזכר הרב לצאר שאין המניע
הראשון הוא הסבה הראשונה ואמר שלא ישתתף הראשון יתעלה עס
שאר השכלים בהנעה כי הוא רצוני כולל והם חלקיים הכרחיים ועיון
מדבריו ולפי שתורתנו ודברי הגבאים ומדברים ברוח הקדש יאמתו
הדרושים בלי מופת כלל ראוי שנסמוך עליהם ויעקב אבינו במראה
הסולם אמר והנה יי' נצב עליו וכמו שכתב הרב המורה שר"ל קיים
נחיי מניע בלתי מתנועע ומשה אדונו אמר רוכב שמים בצורך
ובנאותו שחקים ופירש הרב שר"ל רוכב שמים שהוא מניע הגלגל העליון
והמשי' לו במלת רכיבה ואמר ובנאותו שחקים להגיד כי שאר הגלגלים
ירכיב בנאותו ר"ל כי בתנועת הגלגל העליון יתנועעו שאר הגלגלים
בתנועת החלק בכל וזה קראו באוס אבל ההנעה בלי אמצעי קראו רכיבה
וישעיהו הכי' אמר ואראה את ה' יושב על כסא לרמוז ג"כ שהוא מניע
הגלגל העליון שנקרא כסא כמו שאמר השמים כסאי ולכן אמר המשורר
סלו לרוכב בערבות ביה שמו ובמגינה אחרו ז"ל ערבות רס וכסא שוכן
עליו ש' סולו לרוכב בערבות ואמר ג"כ ערבות שבו דק ומשפט
דקה גנוי חיים גנוי שלום גנוי ברכה נשמתן של דייקים ורוחו ונשמות
שעתידות להבראות ועל שעתיד הק' צ"ה להחיות בו את המתים ואמר
דק ומשפט של דק ומשפט מכון כסאך דקה ש' וילפס דקה
כשריון גנוי חיים ש' כי עמד מקור חיים גנוי שלום ש' וקרא לו
ה' שלום גנוי ברכה ש' ישא ברכה מאת ה' נשמתן של דייקים ש'
והיתה כפף אדוני צדורה בצרור החיים את ה' אלדיך רוחות ונשמות
שעתידות

מיוחד
היות
הוא
ומקין
ת יותר
השמים
עו בלי
ארסטו
נאות
וכללם
זה
אפונה
מו כי
להיו'
יומית
מדות
פשוט
גלגל
האדם
זעל
צ"ר
גלה
שמו
הביא
יתכן
חתף
אחד
סבה
כפי
בריו
עתו
שתו

עמרת זקנים

שעמידות להבראות שג' כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי ועל
שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים שנאמר גשם נדבות וגומר
הנה הנבאר מדבריהם אחרי אשר כל אלה הדברים הם מיוחסים
בפסוקים אליו ית' והמה אמרו שהם בערבות שיחוייב שהאל ית' מיניע
הגלגל העליון ההוא הקרא ערבות ויעולם מכל זה שהגלגל העליון
הוא המעולה שבכל הגלגלים והוא מתנועע מהסבב הראשונה ודבקותו
עמו בלי אמצעי כלל ושאר הגלגלים יתנועעו משאר השכלים כל
אחד מהם יניע בגלגלו כמו שהאל ית' מיניע הגלגל העליון ההוא ולזה מה
שאמרו בפרקי ר' אליעזר שבעה רקיעים ברא הק' בה ומכלם לא בחר
בסא כבוד למלכותו אלא ערבות שג' שלו לרוכב בערבות הגה יאמרו
בפי' מה שאמרתי והחכם הגרבוני כתב בפירושו לכוונות הפלוסופים
שע"כ אמרו ברוך שם כבוד מלכותו ועל לרמוז על כבוד המלכות
שהוא הנענה לגלגל העליון מבין שאר הגלגלים: אמנם בעולם ההויה
והפסד עם היותו בכללו חסר השלמות והוא בחלקיו נעדר הגמחות
מתהפך בתחבולותיו כל היום ועלהו יבול והוא לקברות יבול הנה הפלא
ה' מהמרכב האחרון שהוא מין האדם כולל הכחות כלם חלק מיוחד היא
האומה ישראלית והשליתה מכל עם מכל לשון ביתר שאת ומעלה כדי
להשפיע בה מהטוב והשלמות חלק גדול בהנהגה נפלאה בדבוק נמרץ
בלי אמצעי כלל ושאר האומות הכניעם לממשלת הגרמים השמיים
ומיניעיהם כמו שצא בפרק הקודם הנה א"כ הנבאר כפי שרשי התורה
האלדית שבחר הש"י בעולם השפל הזה חלק מיוחד והשלמו בכל מה
שאיפשר כפי טבעו כדי להנהיגו בהנהגה אלדית ודבוק נמרץ בלי אמצעי
כלל כמו שבחר העלול הראשון בעולם המלאכים והגלגל העליון בעולם
הגלגלים גם לדעת הפלוסוף ורשיו להנהיגם ולהשפיע בהם שפע רב
בלי אמצעי והנה יתבאר עוד בזה המאמר כפי הדעת התורתי המקובל
אצלנו שהדבוק הזה בכל העולמות אינו מתדמה אצל יתחלק למחנות:
ואמנם ענין הדבוק הזה וההשגחה הפרטית הזאת בלי אמצעי שאמרתי
שהשגיח הש"י באומה הנבחרת יתבאר בה' שרשים: השרש הראשון
שהם הנבחר ודבק לאל ית' בלי אמצעות גשם וביאור זה כי הכחות
הנאלמות ממנו ית' על ברוחיו אשר האצילות ההוא הוא דבוקם לאל
והשגחתו בהם הוא על שני פנים האחד דבקות בלי אמצעות שום גשם
ר"ל כי אין מטבעם חומר ולא טבע מנגד לקבול השפע ולהתמיד באותו
הדבקות

עמרת זקנים

י

הדבקות ואין בין הנודות ית' ובין הכרואים האלה אמעמי גשמיי ואלו הם
השכלים הנבדלים שאין השפעה הנמשכת אליהם מהסבה הראשונה
באמצעות גשם מה והשני הנמצאים שאינם דבקים בלי אמעמי כי אם
מכח עובר מהיוצר ית' אליהם באמצעות גשם עליון הוא הפועל בחומר
השפל . והנמצאים האלה אין הדבוק בהם עצמיי ואין הש"י בתוכם אך
עומד בס כבודו וטובו לא הוא בעצמו בלי אמעמי . והנה האומה
הנבחרת המושגת ממנו ית' הדבקה בו אין דבקותה באמצעות גשם
אמעמי ואין השפעה והשגחתה באמצעות הגלגל אבל היא בכלל
ובפרט דבקה בש"י והשגחתו ועצמו ית' ביניהם מבלי שימשול בס בגלגל
ולא כוכב והיא הנקראת בלשוננו הקדוש שכינה ואמרו חז"ל שכינה
שרויה ביינינו ואל זה רמזו חז"ל באמרום שגורת יעקב אבינו חקוקה
בכסא הכבוד והוא הסוד שהעלי' ראש' עז"ל בפרשת האזינו . ואמות
השורש הזה התבאר מדברי ארוננו משה באמרו ופן תשא עיניך השמימה
וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים וכדת
והשתחווית להם ועבדתם אשר חלק ה' אלדיך אותם לכל העמים תחת
כל השמים ואתכם לקח ה' וגומר . ופסוקים אחרים רבים יורו הפנה
הזאת . וכבר יפול בזה ספק לא מעט אם יש מבוא לגרם השממי
באומת ישראל וארחיב הדבור בו אחרי זה במקומו הראוי ודי לנו עתה
לדעת בלי ספק שהשגחתה אינה על ידי הגלגלים כי אם מאת הסבה
הראשונה עצמה והוא השורש הראשון : השורש השני שהאומה
הנבחרת לא תדבק לסבה הראשונה ית' גם באמצעות שכל נבדל אחר .
וזה כי דבוק השכלים לאל ית' מלבד העלול הראשון עם היות שלא יהיה
השגחתם ודבוקם באמצעות גשם הנה לא ימלט מהיות באמצעות שכל
אחר והוא עלתו המשפיע עליו כי היה השפעתם בהשתלשלות ההוא
כמו שזכרתי וכן הענין בשאר הגלגלים מלבד העליון כי כולם יתגועעו
משכלים נבדלים עלולים מהאל ית' . והיו א"כ השכלים הנבדלים
מלבד העלול הראשון והגלגלים מלבד העליון המקיף בהם השפעתם
והשגחתם באמצעות שכל נבדל לא מהש"י . הנה האומה ישראלית עם
קדוש לה' אינה כן כי היא תדבק לש"י גם מבלי שכל נבדל אמעמי
ביניהם כי אם השם ית' בכבודו ובעצמו הוא יספיע וישגיח בס בלי
אמעמי כלל . ומה הגד מההשגחה והשפיע הזה האומה הישראלית
תתדמה לעלול הראשון ולגלגל העליון עם היות שיתחלפו ברוב השפע

עשרת זקנים

בכמותו ואיכותו מילוף רב וכתב הרב ר' חסדאי שהדבר אשר בעבורו
 יחדו יולאו ירך יצחק ויעקב אבותינו לדבקות הזה היה מעשה העקרה
 ושלזה אמר שם ה' יראה בשם בן ארבע אותיות כלומר שעם היות שהיה
 המלאך יתערב בהנהגתם הגה בזכות המעשה הזה יזכו להיותם
 מושגחים מהאל ית' וזהו ה' יראה וקודם המעשה לא אמר כי אם שם
 אלדים כמו שאמר והאלדים נסה את אברהם אלדים יראה לו הנה וגו'
 והוא שם נאמר ג' כ על השכלים הנבדלים כמו שהתבאר מדברי רז"ל
 והביאו הרב המורה בפ"ו ח"ב ויפטר לדעתו שיאמר אברהם אבינו
 ה' יראה לפי שהמדבר אליו היה המלאך כמו שאמר ויקרא אליו מלאך
 ה' מן השמים וגו' וזהו אל תשלח ירך אל הנער השיבו אברהם ה' יראה
 ר"ל איכני חפץ בלבד במצות המלאך כי אם שהאל ית' ישגיח בענין
 הזה והוא יהיה המשגיח בזרעי עוד כל ימי הארץ הגה התבאר מזה
 שהעם הנבחר ידבק לאל מבלי שכל כבוד אחר יהיה אמצעי בהנהגתם
 והכוונה באמצעי הגה הוא באמצעי הצמירי לא באמצעיים אשר הם
 במדרגת הכלים כמו שאמרתי בפ"ד מזה המא' והתבאר מזה אם כן
 השורש השני: השורש השלישי שהפעולות הנמשכות מהדבקות
 האלדי אינו מההכרח שישמרו יחס והכנה במקבלים כלל וזה שהטוב
 והאשפעה הבאה מהש"ע י' אמצעיים הגה וחוייב בהכרח שיהיה יחס
 שמור בין האמצעי המשפיע ההוא ובין האומה או האיש המקבל וזמן
 קצוב מוגבל יעבר בו הפעל ההוא המושפע ובהסתלק היחס וההכנה
 והזמן יעדר מיד השפע הנמשך להיותו נמשך בטבע ובסדור מוגבל אי
 אפשר שישתנה אבל בהדבק האומה בשם ית' בלי אמצעי לא יערך יחס
 כלל ולא הכנה במקבל הכרחית ולא זמן מוגבל לפי שכל הדברים
 מוכנים בחוקי ית' כפי כמו הב"ת וברלות ה' יתן הכנה במקבלים
 לקבל הפעל ממנו כמו שפי' ואמר וברוח אסף נערמו מיס יאמר שעם
 היותם נגרים בטבעם ובלתי מוכנים להיותם נערמים הגה ברומן
 ורצונו נערמו כי זולת זה ר"ל בהיותם רריכות ההכנה במקבל על כל
 פנים היה חסרון בחק הפעל ית' כיון שפעולתו תלויה בהכנה מה
 וגם שאמר שהתנאי הוא במקבל ולא בפועל אין זה כלום שהיה התנאי
 במקבל הוא תנאי בפועל בצד מה לפי שבמציאותו יפעול ובהעדרו לא
 יוכל לפעול והזמן המוגבל ההכרחי בפעולות לא יעטרך בהכרח
 בפעל האל ית' ובמ"ש לכל זמן ועת לכל חפץ ביאר שעת אחד והוא
 החלק

עמרת זקנים יח

החלק מהזמן הקטן שאיפשר יספיק לחפץ האלדי כי הזמן הוא מקרה
 דבק בתנועה השממית בעלם וראשונה ולזה הפעולות האלדיות לא
 יצטרכו לזמן קצוב ולא להכנה מוגבלת. הנה זה יגזור הסברא הישרה
 כפי השכל ואמנם כפי עדות הפסוקים ראוי שנאמין שהיכולת האלדי
 לא יפסיקה הכנת המקבל או העדרו כמו שהיה הענין במעמד הר
 סיני שעם היות בלתי איפשר היות כלם מוכנים להכבד הנה לא קצרה
 יד השם מהושיע ומהשפיע עליה' נבואתו ולזה ג' כ' בא בקבלה שראתה
 שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכו' וזה מפאת הרצון האלדי בלתי
 הכנה מה'. וזה ענין אמרו למשה נגד כל עמך אעשה נפלאות וגו'
 וראה כל העם וגו'. ואמר במקום אחר השמע עם קול אלדים וכל זה
 להגיד שהעם הבלתי מוכן בטבעו זכה להכבד מפאת היכולת האלדי
 ולהיותו מושפע בזולת אמצעי. ואם נמצא הכנה במקבל הפעולה
 האלדית באמרו רצון יראיו יעשה ואמר יהב חכמתא לחימין וכו' הנה
 ראוי שיובן זה מהיות רצון האל ית' שיהיה המקבל מוכן אבל לא שיהיה
 הכרחי כי אם ירצה הנה בהעדר ההכנה לא יפסוק מלפעול. אמנם
 ביתר האומות להיות דבקותם ע"י אמצעים היה הטוב והרע בהם כפי
 הכנת זביחם שמור בהסתלק היחס ההוא לא יעבר הפעל והשפע ההוא
 וזהו לדעתו מאמר ירמיה הנביא רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש
 ולנתוץ ולהאבד ושג הגוי ההוא מרעתו וגו' ורגע אדבר על גוי ועל
 ממלכה לבנות ולנטוע וגומר שהכוונה שמה שהגזרות הגזרות על
 האומות ויתר הגוים יהיה כפי הכנתם ולכן תשתנה הגזרה בשגוי
 הכנתם והיה כלל מאמריו שיטובו בתשובה שאם יהיו רשעים לא יבא
 אליהם הטוב כמו שלא יבא על האומות בעשותם הרע בעיני ה'. מה
 שלא יהיה בטוב שעם היותם בלתי ראויים אליו בטבעם וטבע הארץ
 הנה עם העדר ההכנה כפי טבעם אין מחסור ביד השם להושיע
 ולהטיב. וכמו שבא בדבריהם כל יעוד שיבא מפי הק"ב לטובה אפי'
 על תנאי אינו חוזר. התבאר מזה השורש השלישי: השורש הרביעי
 שהשכינה הזאת וההשגחה והדבוק הזה יעשה בנו שתי פעולות להשלים
 שני חלקי האדם. וזה כי הדבוק הזה ישלים הכח השכלי במושכלות
 מעולות והשגות עצומות בהיות המושג בתכלית השלמות והם
 המושכלות האלדיות והתוריות. וישלים הכח הגופני באופן המשלמות
 הצריך לו מהיותו נושא זה הכח השכלי וזה בהכינו לו ית' הטובות
 המדומות

עטרת זקנים

המדומות בפנים מהשלמות שלא יחסר כל הכנה להגיע האדם אל
 שלמותו וחסרו' הדברים אשר מסוץ לא ימנעו ממנו הטוב ויהיו לפי
 זה הטובות המדומות הכנה אל השלמות והטוב האמתי לא טובות
 בעצמם ובאמת והיעוד שהש"י יעד בהם אינו להיותו שכר אחרון
 ותכלית עצמיי כי אם להיותם מכינים אל השלמות בדרך הסרת
 המונעים וכמו שביאר זה הרב האלדי בפ"י המשנה אשר לו: ולזה לא
 יקשה בעיניך איך יסודרו מההשגחה והשכינה האלדית אשר היא
 בעצמה שכל פעולות גשמיות וטובות מדומות כי הנה יהיו בעבור
 שהעדרם לא יעיק וימנע הטוב העצמי השכלי והוא שלמות נפשנו
 באמונות ומעשים אמתיים תוריים ולזה התנהר' יהונתן שיהיה גבור
 ועשיר לפי שהעדר זה לא ימנע מההתבודדות: ואמנם שהשכינה
 האלדית ודבוקו יסלים הכח הגופני בא' מבוחר ביעודי התורה והנבואה'
 אשר נדרו ושלמו טובות גשמיות ואין להם מספר אבל שתשלים הכח
 השכלי אם בעיון הפשוט מבוחר מהחכמים ואם בציבואה כבר נפל בזה
 מחלוקת בין המחברים: וכתב הרב האלדי בפ"ל ח"ב ז' ולדע כי
 הנביאים האמתיים יגיעו אליהם השגות עיוניות אמיתיות בלי ספק לא
 יוכל האדם בעיון לבד להשיג הסבות אשר יתחייב מהם הידוע הוא
 וכו' והר"בג חשב שצבואה ובחלום לא יושג דבר עיוני כלל כי אם
 הדברים המעשיים: ולפי דעתי שהר"בג חשב להמשך אחר דעת
 הפלוסוף במ"ב מספר החוש והמוחש ועלה על לבו שהפלוסוף השווה
 החלום והצבואה בזה והיא מחשבה מוטעת יען הפלוסוף מודה בביאור
 שהוא לא ידבר מהצבואה כלל כי נעלמה מעיני כל חי: ושם כתב
 שהצבואה תבדל מהחלום בשהצבואה תבא להודיע ענינים מדעיים
 ובחלום ובקסם יגיעו הענינים ההווים לבד וא"כ גם לדעתו צבואה
 תבא ידיעת העיוניות ואיך לא יהיה כן והנה בחלום תבא השפעת בכת
 המדמה לבד ולכן אי אפשר שיספיק להגיע אל העיוניות אבל בצבואה
 תבא השפעת על השכל ועל המדמה יחד ולכן יחוייב שכמו שהמדמה יפעל
 פעולתו ככה השכל יפעל הפעל המיוחד לה בעיון ג"כ והוא האמת
 כמו שביאר בשלמות הרב האלהי בפרק הנזכר: השורש החמישי
 שהדבוק הוא וההשגחה האלדית הזאת אינה נקנית בלמוד שכלי ולא
 בחקירה רבה כי אם בחסד אלדים ויתבאר זה מאשר היה התדבק הש"י
 בזמנא שפל חומרי שהוא האדם הכה הוא דבר יולא מהטבע והגדול
 שבשליחות

עמרת וקנים

יט

שכפליאות ולכן היה הלמוד וההתפלספות להגיע אליו שוא ודבר כזב
 והחקירה שכלית לקנין זה לא לעזר ולא להועיל ולכן תמצא שיחול
 השפע והדבוק גם על הכלתי מוכנים אליו כמו שהיה במעמד הר סיני
 מה שלא יהיה הלמידה והעיון השכלי כי לא ימצא צד אש גרוע השכל גם
 בטבעו והיה זה לפי שהעיון הוא לאדם מאשר הוא אדם וינטרך א"כ
 להכנת שכלו ונאמתו מהכח אל הפועל. אמנם הדבוק הזה וכ"ש הנבוא'
 היא לאדם מהגד שהוא יותר מעולם מהאדם אבל במה שהוא דומה אל
 השכל כדל עלול ראשון או הגלגל העליון וא"כ איך יקנה זה בלמוד וכמו
 שהשכלה הוא תכלית האדם מאשר הוא אדם ככה הדבוק הזה הוא
 שלמות ישראל במה שהוא ישראל שיתחלף בזה התכלית כמו שיתחלף
 תכליתו מהיותו חי מתכליתו מהיותו מדבר ולזה לא בזה בתורת משה
 פלוסופיא עיונית ולא חקירות הגיוניות ומופתים בדרושים המעולים
 להיות ההלכה למעלה מהשכל חוץ מהטבע לא ינטרך לקנינה כ"א
 אמונה ומעשים רזויים והליזר בחולדות הדרושים שהעמידנו התורה
 עליהם לא במופתים המציאים אליהם ולו"א המשורר דרך אמונה
 בחרתי. ואמר סעפים שנאתי וזה שורש גדול ננטרך אליו בעניני
 תורתנו עם היותו הפך דעת החוקר ב"ר אס במה שאמר בסוף המ"ב
 מספר החוש והמוחש שמי שחשב שהידיעה איפשר שתהיה בזולת למידה
 הוא דעת בטל. ומה שאמר ג"כ באגרת אפשרות הדבקות כי ההלכה
 האמתית היא נקנית בלמידה. הנה כאשר התחלפה ההלכות האלדית
 להלכה הפלוסופית כך תחלף באופני קנינה וכמ"ש ארון הנביאים
 על זה ועתה ישראל מה' אלדיך שאל מעמדך כי אס ליראה את ה'
 אלדיך ללכת בכל דרכיו ולאסהב אותו ולעבוד את ה' אלדיך וגו' זהו
 השורש החמישי. הנה התבאר ענין ההשגחה האלדית בלי אמצעי
 והדבוק האלדי בנו בשרשים האלה כפי מה שיחייבהו העיון התרמי
 ושין אמצעי כוכב גלגל ולא שכל גדל מושל באומה הנבחרת כמו שהוא
 בשאר האומות וכבר בא אמות זה במקומות רבים מהתורה האלדית
 אמר כי עם קדוש אתה לה' אלדיך כך בחר ה' אלדיך להיות לו לעם וגו'
 כי חלק ה' עמו וגו' ה' דד ינחנו וגו' ובאלה רבים: ובפ"כד מפרקי ר'
 אליעזר אמרו' שמעון אומר בדור הפלגה קרא הק"ב לשבעים
 מלאכים הסובבים כסא כבודו אמר להם באו ונרד ונבלבל לשונם
 לשבעים לשונות ולשבעים אומות והפילו גורלות ביניהם כל אחד גו'

עשרת זקנים

וכתבו ולשונו נפל גורלו של הק"ב על אברהם וזרעו שנאמר כי חלק
ה' עמו יעקב חבל נחלתו • הגה הסכימו על מה שאמרתי • האמנם
ישאר לספק על זה ממה שאמר בספר דניאל ואין אחד מתחזק עמי על
אלה כי אם מיכאל שרכס • ואמר ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר
הגדול העומד על בני עמך והיתה עת צרה וגומר וזה ממה שידר שיש
שר מושל בישראל כמו שהוא בשאר האומות הפך מה שאמרתי • אבל
אחשוב בתשובת זה שאתה לא תמצא שאמר במיכאל שר מלכות ישראל
כמ"ש שר מלכות יון שר מלכות פרס לפי שהשרים ההם להו' הנהגתם
תמידית וטבעית אליהם החליט עליהם שר מלכות פלו' אבל ישראל
למה שלא היה להם בהנהגתם שר לא אמר שר מלכות ישראל ולפי
שבזמן ההוא היו בגלות בבל והיה מהיעוד האלדי בימי הרעה ואנכי
הסתר מסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה וגו' היה מחמת
מיכאל בראותו שהאל ית' מסתיר פנים ממנו ואין שר עליהם כי אם שרי
האומות מליצים עליהם רעה לעמוד להליץ טוב על אומתנו עם היותו
בלתי ממונה עליהם והיה זה מאתו לשתי סבות • האחת להיותו העלול
הראשון ולכן קראו השר הגדול להיותו יושב ראשונה במלכות השפיע
על שאר השכלים בלתי מקבל מהם וכמו שאמר והכהן הגדול מאחז
שהוא הממונה על כלם ולהיות מיכאל בענין ההשפעה שישיע על
שאר השכלים ההם ולא יקבל מהם מתדמה בצד מה לאלוד ית' היה
מחמתו לרחם על ישראל בעת צרה כמו שירחם עליהם השי' בהיותם
ראויים אליו • ולהיות מדרכו וטבעו להשפיע טוב ושלמות על זולתו
היה מליץ טוב גם על ישראל כי הטוב והשלם ישמח בהטובה • והסבה
השנית כי להיות ישראל בעולם השפל החלק המוצחר והמעולה ממנו
כמו שהיה מיכאל בעולם השכלים הגדלים ושניהם כל אחד בערכו
יתדבקו לאל מבלי אמנעי כמו שזכרתי הגה מפני ההתדמות הזה יכמרו
רחמי מיכאל לדרוש שלומם וטובתם בעת גלותם ולזה אמר יעמד
מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך והיתה עת צרה כלומר שלהיות
עת צרה וזקה והשי' מסתיר פניו מבית יעקב יעמד על עמדו מיכאל
שהוא השר הגדול כלומר להיותו הגדול והעלול הראשו' עם היותו בלתי
מומנה עליהם וילמד עליהם זכות ואם היה מיכאל שר ממונה עליהם
תמיד איך יאמר יעמד מיכאל ואין איש מתחזק עמי על אלה כי אם
מיכאל שר' והנה להיותו שר ישראל היה הענין יותר ראוי לו מלגבריא
המדבר

ב עטרת זקנים

המדבר אבל מלשון יעמוד ואין איש מתחזק עמי יראה שמיכאל לא היה
שר ממונה על העם כי אם כפי שעה ידרוש שלומם ומה הזד אמר
מיכאל שרכס ר"ל השר המדבר בעת ההיא עליכם זהו דעתי בפסוקים
האלה מסכים לאמת : והר"ב אמר בפירושו לספר דניאל שמיכאל
הוא השכל האנושי והוא שר ישראל להגיד כי אין שר ממונה עליהם כי
אם שכלם בהדבקו בש"מ שאין כן בשאר האומות ואשר פרשתי יותר
נכון בפשט הכתובים : הנה התבאר מזה ההקדמה השנית שעם ישראל
בלתי נכנעים לשום מול או שר בלתי לש' לבדו וקרא אשר רציתי לבאר :

פרק שלשה עשר

בהקדמה שלישית נלטרך אליה לביאור הפרשה והיתר
ספקותיה : והיא שארץ ישראל הנבחרת יש
לה בעצמה סגולה נפלאה ויחס גדול לקבל הנצח האלדי ולהיות העם
היושב בה מושגח ודבק לאל ית' בלי אמצעי יותר הארצות מונעות לזה
ובלתי סובלות אותו וביאור זה כי כמו שהגלגל הקשר היותר חזק
מתלקיו עם המניע אותו הוא בעיגול הגדול האזור אותו אשר הוא
באמצע ברחק שזה מקטבו וגם בעיגול הזה מקומות יהיה אחד מהם
יותר מוכן להראות פעל הנבדל בו והוא מקום הכוכב כי שם באמת
ימצא היחס היותר חזק והקשר היותר נראה בנבדל ככה מכל הישוב
בכללו נתיחד חלק ממנו מיוחד ומסוגל להראו' מפעלי האהות בו והיא
הארץ הנבחרת ונתיחד עוד חלק ממנה והוא ההר חמד אדים לשבתו
המקום אשר בחר ה' לשכן שמו שם והוא הר ציון אשר הוא לכל היישוב
כערך מקום הכוכב בגלגל ביתר שאת ומעלה : הנה המקום הזה
העיר ההוללה ירושלים הבנויה נקשרה בקשר אמיץ בדבקות נמרץ אלדי
ורוח אדים ושכינתו ילין בה תמיד ישיגים ביושביה בהשגחה פרטית
דבקות גדול בלי אמצעי מה שלא ישיגו בהיותם ביתר הארצות : וכמו
שעיינוו הרוחות שנתחד ארץ מה מהארצות בשתצמיח בה צמח מיוחד
ועץ עושה פרי לא יצמח בארץ אחרת ויהיה זה כשתצטרף אל טבע הארץ
וסגולתה העבודה הראויה להולדת הצמח ההוא ככה תתיחד א"י
בסגולה אלדית נפלאה להדבק באנשיה ההשגחה האישית בלי אמצעי
לצמיח בתוכה עץ החיים הנצחיים ועץ הדעת את ה' ואהבתו את עמו :

ק
ס
גל
מר
יש
בל
אל
גם
אל
פי
כי
לת
זרי
תו
לול
יע
חיו
על
היה
תס
לתו
בה
מנו
דכו
מרו
גמד
יות
כאל
לתי
הס
אס
ריא

עמרת זקנים

וזה כשתעור הארץ עם המעשים והתורות התלויים בה ארץ הם
 העבודה הראויה אליה. ולא תכלה העבודה היא בארץ אחרת להוליד
 הפרי הארץ ההוא ולא ינחמו אותו הפרי שם בלעדי העבודה ולכן נצטרך
 הכנת העבודה ההיא אשר היא משפט אלדי הארץ. לשתול יד מה
 שבטבעה וסגולתה להוליד והולידה והנמיחה הדבקות וההשגחה
 ההיא. ואולי שלזה רמז הכבוי יעשה באמרו כי כרס ה' צבאות בית
 ישראל ואיש יהודה נטע שעשועיו יקרא בית ישראל הארץ הנבחרת
 שהיא הבית וישראל הוא בעל הבית הדר שם והנה אמר שבית ישראל
 הארץ הקדושה היא כרס ה' צבאות אשר ייחד לעמנו במבחר המקומות
 כמו שאמר בקרבן בן שמן והמשיל האומה הנבחרת בנטע הכרס שנטע
 בה האל ית' העם הנבחר כדברי המשורר גפן ממזרים תסיע תגרש
 גוים ותטעה והיה סוף המאמר שעם היות טבע הארץ היה ראוי ליעשה
 ענבים מתוקים ומעולי' הנה לא היה כן אבל עשתה באושים והיא ויקו
 לעשות ענבים ויעש באושי'. ואמנם שארץ ישראל נתיחדה בגולה
 הנפלאה הזאת התבאר מארבעה מקומות: הראשון ממה שבה
 בקבלתם ז"ל שאדם הראשון מעשה ידי יוצר אלדי לא בראו האל ית'
 מארץ אחרת כ"א מארץ ישראל כמו שאמ' בפ"ב מפרקי ר' אבהו חבה
 יתירה חבה הק"ב לאדם הראשון שבראו ממקום קדוש וטהור ולא יזוה
 מקום לקחו מבית המקדש והכניסו לאפדנו של' ויקח ה' אלדי את
 האדם ויניחם בגן עדן ולזה מה שאמ' ג"כ שאדם וחוה נקברו בהערת
 המכפלה להעיד כי המה השלמים מכל ילוד אשה נבראו ומתו בארץ
 הקדושה ההיא אשר זה ממה שיעיד על שלמותה: השני ממה שזוה
 הש"י לאברהם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר
 אראך וזוה זה לפי שטבע הארץ כלם היה מוכע גדול להיות האב והוא
 מושגח מהשם ודבק בו וטבע הארץ הקדושה עוזר גדול בזה והיא
 בסגולתה תסיע להדבק באברהם השפע הארץ. וכמו שעובד האדמה
 כשימצא אוין שפריו טוב במדבר יעתיקו אל אדמה נעבדת כדי
 שיליח בה ויהיה פרדסי אחרי שהיה מדברי ככה האל ית' מצא אב"ה
 בארץ בלתי מוכנת לתשוע שלמותו ולהיותו עץ נחמד למראה טוב
 לתאכל השתמקו משם לפרדסו והיא הארץ הנבחרת. ונטעו שמה כדי
 שתנמיח בשלמות ותדבק בו ההשגחה הפרטית המסוגלת בטבע הארץ
 ההיא: השלישי יתבאר מעלת הארץ ושלמות' מפאת עקלת

יחמק

עמרת זקנים כא

ונחמ אבינו שלא נעשה כי אם בבר המוריה בארץ הקדושה היא והוא
 המקום אשר נוסד' בו אחרי כן בית קדשנו ותפארתנו ויעקב אבינו לא
 ראה נבואתו כי אם בארץ ההיא ובמקום ההוא ולכן גזר אומר שלא
 באתהו הנבואה לזכות נפשו ובר לבבו וגדל אמונתו כי אם מטבע
 הארץ וסגולתה וזה שאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית
 אלדים ולזה לא כרת האל בריתו לכל אחד מהאבות כי אם בארץ היא
 לא חוץ ממנה כמו שהאריך בזה מאד החכם בספר הכוזב מ"ב :

המקום הד' שיתבאר ממנו עוד שלמות הארץ וסגולתה הלא הוא
 ממזנות השמטה והיובל אם בשמיטה אמר שבת שבתון יהיה לארץ שבת
 לה לבאר כוננת המלוא וטעמה וששביית הארץ בשנה השביעית אינה
 לשחוסף הארץ כח ותחזוק בעמדה שמוטה כמו שחשב הרב המורה
 בפ"ט ח"ג מספרו אבל היה שביית הארץ להורות כי ששת ימים עשה
 ה' את השמים ואת הארץ וציוס השביעי שבת וינפש וכמו שציוס הששי
 היו מכינים לחם חסנה מפני כבוד השבת ושלא ימלאוהו בשדה ציוס
 השבת ככה זכר בשנה הששית ועשה תבואה לשתי השנים וכמו
 שהעם הנבחר לזכרון הפנה הזאת ישמרו את יום השבת היום השביעי
 ככה הארץ הנבחרת תעיד על זה בשמיטה מעבודת' השל' השביעית
 ולזה נתן הסבה ואמ' שבת שבתו' תהיה לארץ ואמר שבת לה' ר"ל לפי
 שהא' ית' שבת בשביעי ולא הזכיר לשון מנוח' או השקט כי אם לשון שבת
 להדמותו לשבת בראשי' כמו שאמרתי ואמנם היובל בא בשנת החמישי'
 להעיד על יום מתן תורה שנתנה ביו' החמישי' ליציאת מצרים ולזה
 אמר וקדשתם את שנת החמישי' שיהיה להם שנת קודש לכל דבר כמו
 שהיה יום המעמד האלדי הנבחר הוא קדש לה' ולזה ג"כ אמר בו
 והעברת שופר תרועה מה שלא אמר בשמטה למה שהיובל יורה על
 נתינת התורה שבתו' בו וקול השופר הולך וחזק מאד עד שלזה קראהו
 יובל על שם השופר כדברי המפרשים וכאלו הארץ היא למעלת
 קדושתה עם היותה בלתי מדברת תעיד בפנות האלה מה שיעיד עם
 ישראל בשבתותיהם חדשים ומוועדים . והנה תעיד על זה הארץ בזמן
 היותר כבר שבה והוא השנה מענין התבואה המתחדשת בה : הנה
 התבא' שלמו' הארץ ודבוקה בשם ה' ולזה חתם הדברים בסוף הפרשה
 באמרו והארץ לא תמכר ללמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם
 עמדי ואמר שלא ימכרו הארץ ללמיתות לפי שהיא מיוחדת לש"י מבין
 שאר

עשרת זקנים

שאר הארצות כלם אינם תחת ממלת מנהיג אחר וישיבת ישראל
בארץ אינה כי אם כגרים ומושבים בה וכאלו הארץ הנבחרת היא בית
מושב הא' ית' והוא בעל הבית וישראל עמו בתוכה כאורח נטה ללון
ולכן בעשותו משפט אדיו ישכון בטח ושאלך בביתו ולא יחרדוהו לגלות
ממנה החובה ובהיות רעי' וחטאים לה' תקיא אותם הארץ וינערו
רשעים ממנה הנה מארבעת המקומות האלה יתבאר שלמות הארץ
הקדושה ודבקתה לאל יתברך עד שזכותה תגין על עמה כמו שתגין
עליהם זכות האבות אחר וזכרתי את בריתי יעקב וגו' ואמ' והארץ
אזכור להגיד זכות הארץ כזכות האבות ולזה מה שתקנו חז"ל
שידקק אדם בתפלתו לכיון דעתו לירושלם כמו שאמר בדניאל וכיון
פתיון ליה בעילית' נגד ירושלם ושהעומד בירושלם יכוין לבו למקדש
ולקדש הקדשים כמו שגראו בתפלת שלמה והתפללו אליך דרך ארצם
והתפללו א הבית הזה כמו שזכרו זה במסכת ברכות וכמסכים לזה
אמרו אוריא דארעא דישראל מחכים ואמרו כל המהלך ארבע אמות
בארץ ישראל מוצטח לו שהוא בן העולם הבא התבאר מכל זה שהאר'
הנבחרת מסוגלת בטבעה להדבק בעם היושב בה הניצוץ האלהי
וההשגחה החושיית בלי אמצעי ואמנם שאר הארצות משוללות
מהמעלה הזאת ומהסגולה הנפלאה ההוא וטבעם ועצמותם מונע
גדול להדבק בהשגח' האישיית בעם היושב בהם יראה מכמה מקומות
אם ממה שאמ' אדוננו משה בפרשת והיה עקב אחר המוליך במדבר
הגדול והטורא וגו' המוגיא לך מים גומ' המאכילך מן במדבר וגו' יבאר
שהיה חסד האדי עמהם והגם הגדול משני לדדי מזד הדבר בעצמו
כי היה המים והמן בזולת סבה טבעית ומזד המקום והוא המדבר
הבלתי מוכן להעשות בו הנסים ההם וכמסכים לזה אמר ג' כ
בפרשת האזינו בהנחל עליון גוים וגו' עד ואין עמו א נכר ואמר כי
בהנחל הא עליון ית' הארצו' כלם לאומות' היישוב והיה זה בהפרידו
בני אדם והם בזוי המגדל שהפיצם על פני האדמה הנה אז בהנחילו
אותם הניב גבולות עמים והם ארצות טבעה עממים שתהיה ירושה
למספר בני ישראל וכזה מההוראה על שלמות הארץ שמתחלת היישוב
לקחה האדים לו ונתן הסבה למה הניב הש' הארץ ההיא לישראל ואמר
כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו כלומר שבעבור שיהיו מושגחים ממנו
פצרט הנחילם הארץ המובנת לזה מכל הארצות וזכר עוד שהדבק
ההשגחה

ההשגחה האלדית בארץ הגבחרת אינו גם כל כך גדול להיות הארץ
מכינה מאד אליו. אבל בארץ המדבר שמאד עצמה היא בלתי ראויה
להשגחה ומונע גדול אליו היה החסד האלדי יותר גדול ונפלא
בהנהיגו אותם שם מבלי אמצעי וזהו ימצאנו בארץ מדבר וע"כ
יסובצנהו בענני כבוד יבוננהו בתורה ובמזות ובכל ידיעה ירננהו
מהאויבי' כאישון עינו. ר"ל כאישון עין האדם שהקיף עליו ית' כמה
כתנות ולחיות כדי לשמור עין הראות למעלתו. וזכר שהיה זה בחפץ
גדול וגבורה רבה כנשר יעיר קנו על גזליו ירחף וגומר. ומלבד כל זה
הנה החסד הגדול שעשה עמהם במדבר המונע אליו בטבעו הוא
שבהיותם שמה ה' דד ינחנו ואין עמו בהנהגתם אל נכר ר"ל שר או
מזל כ"א הק"ב' בכבודו ובעלמו. הנה התבאר טבע המדבר והוא
הדין ביתר הארצו' מונע גדול לדבוק האלדי ההוא. ולזה אמרו בד"ר
מתוך בני ישראל לא בחר הקב"ה בעולמו אלא בארץ ישראל ובראש
בחר בבית המקדש ובבית המקדש בחר בקדש הקדש' ואחשוב אני שזאת
הכוונה בעצמה כוונת חז"ל בזה שדרשו ועברתי בארץ מצרים אני ולא
מלאך והכתי כל בכור אני ולא שרף ובכל אדי מצרים אעשה שפטים אני
ולא שליח אני האני הוא ולא אחר. וראוי שנבין מה הדרש' שדרשו במלת
ועברתי זולת מה שדרשו בזהכתי ובכל אדי מצרים וגו' ואין בענין
העברה דבר כי אם ההכאה למצרים ומשפט אלהותם ושני העניני' דרשו
בפירוש באמרם והכתי כל בכור ובכל אדי מצרים אעשה שפטים יויקשה
אם כן מה דרשו בהעברה. ולפי דעתי שהם כוונו שבענין ההוא יוכללו
שלשה פליאות. הראשונה והוא הקודמת בסבה לכלם. היא הדבק
ההשגחה האלדית הפרטית באומה בלי אמצעי כלל בהיותם במצרים
עם היות טבע הארץ מונע גדול לזה. והפלא השני הוא מיתת הבכורות
עם היות כפי שרשי הטבע ובריאות האויר דבר זר מאד. והפלא השלישי
הוא משפט האדות והם השרים המושלים עליהם המליצו' בעדם טובה
והמשפט הוא הסרת הכח המסור אליהם מתחלת הבריאה. ולזה אמרו
ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך והכוונה בזה שעם היותם בארץ
מצרים תדבק שמה ההשגחה הפרטית בלי אמצעי עם היותם בלתי ראוי
כפי טבע הארץ. והפלא השני דרשו והכתי כל בכור אני ולא שרף ר"ל
שימותו הבכורות עם היותם בטבעם ומוגם נכונים לבריאות. ולזה
אמר בהם ולא שרף כלומר שלא ימותו מהחוס הנכרי הממית

עמרת זקנים

במבטות הנקרא בלשונם מלאך המות והפלא השלישי דרשו באמרים
ובכל אלדי מצרי אעשה שפטים אני ולא שליח כלומר שאע"פ שמתאמת
המערכת השממי ופעולות השרי' היה ראוי שיגדל מעלת עם המצריים
הנה הוא ית' יסירם מגבורה בענין שלא יוכלו לעמוד להגיל עם מצריים
ולזה חתמו הדברי' באמרו אני ה' אני הוא ולא אחר ר' ל' כי להיות האי' ית'
גבורה מעל גבורה יוכל להשפילם ולעשות בהם שפטים מה שלא יפול
בלתי בה' לבדו המושל עליהם הנה התבאר שארץ מצרים בטבעה
והמדבר ג' כ' מלך טבעם ועלמותם מונעות הדבוק הזה ולא יסבלוהו
ולזה אמרו בחמתם מאמר כולל הדר בחוזה לארץ דומה כמי שאין לו
אלוה וכן בדוד הוא אומר כי ברשוני היום מהסתפח בגלגלת ה' לאמר לך
עבוד אלדים אחרים לומר לך שכל הדר בחוזה לארץ כאלו עובד ע"ו
והסבה בזה שארץ ישראל אינה מסורה לממשלת השרים כי אם להנהגת
הש' שהוא אלדי הארץ לבדו ולכן היה העם היושב בה מושגח מהאל ית'
והדרים בחוזה לארץ לא יונהגו מאותה ההשגחה כי אם מהנהגת
השרים ולזה בנו הענין בעבוד אלדים אחרים ולהעיר על ההשגחה
היא אמר ארץ אשר ה' אלדיך דורש אותה תמיד מראשית השנה ועד
אחרית השנה וזו היא הסבה בעיניו שאין נבואה שורה כי אם בארץ ישראל
כמו שהביאו חז"ל במסכת יומא וענינו כי כל המתגבא לא נתנבא כי אם
בה או בעבורה כמו שזכר החכ' למלך הכוזר : כל זה להדבק ההשגחה
האישית האלדית בארץ הכבי היא ושאר הארצות כלם וכ"ש ארץ
מצרים והמדב' מונעות לזה מלך טבעם והוא אשר רנינו לבאר בזה
הפרק ויבא תוספת אמות לזה בפר' הנמשך :

פרק ארבעה עשר

בתוספת ביאור להקדמה השלישית מהשתלשלות
האומה הנבחרת ויעודי הצבות : ממה שראוי
שנתעורר הוא שהשתלשלו האומ' הנבחרת היה מאב אחד רבי עד שר
שלוש אברהם אבינו ונמשכה ממנו לו לזו קו לקו מאיש אל איש ואין זה
בשאר האומות מאדום ויש מעט שנקבלו עמים רבים מחולפי המשפחות
והאומות לקחת אמונתם אין כלה ישורון לא נאספו עמים רבי' מקצה
הארץ לעבוד תחת השבט לעבוד את ה' לא המיר גוי אלדים עבודתם
הקדומה

הקדומה ויבאו להשתחוות למלך ה' בצאות : לא כן עם ה' כולם בני איש
אחד בארץ כנען זרע אברהם הוא החל לקרוא בשם ה' וממנו ליצחק
וממנו ליעקב ולשבטים נמשכה האמונה והתיחסות הדת האלדית הגנה
לדעתי היה זה מאתו ית' לארבע סבות ותועלות עמומת נמשכות
מהשתלשלות ההוא : החועלת הראשון כי להיות טבע האדם
שיתדמה לאביו ולאמו בזוגו ותכונותיו במדותיו ובדעותיו ראה הש'
שיהיה העם הכבחר נמשך בהשתלשלות מאב אחד ושיהיה אב אחד שלם
בכל מה שיאמר שלמות באופן שיוצאי חלציו ילכו בדרךיו למען אשר
יגוה את בניו ושמרו דרך ה' ולזה היה אב היחס הטבור הוא אברהם
אביו יען נמלאו בו האמונות האמתיות והמדות המשובחו' בשלם
שבפנים : ומבני אברהם יצחק לבד יען נתדמה לאביו מה שלא נתדמה
אליו ישמעאל ושאר בני קטורה : ומבני יצחק בחר לנחלה לו יעקב חבל
נחלתו להיותו אב : תם וישר בחלוק עשו אחיו וכבר למדנו זה החועלת
ישעיהו הכבד ע"ה אמר שמעו אלי רודפי דק מבקשי ה' הביטו אל צור
חוצבתם וגו' כי נחם ה' ציון וגו' הקשיבו אלי עמי וגו' ואחשוב שהנביא
יוכיח לישראל שיהיו רודפי דק במדותיהם שהדק הוא האמצעי
והמובחר שבשני קלוש המדות ושיהיו מבקשי ה' והוא באמונו שתמיד
כל היום יבקשו לדעת את ה' ושבוה יתדמו למולדיהם ולפי ששש'
שפתין יש באדם אביו ואמו והק' בה זכר ראוי שילמדו נוהם ויתנהגו
במדותיהם וז' הביטו אל צור חוצבתם והוא הש' צור עולמי וכמו
שאמ' צור ילדך וגו' כי הוא אשר חוצבו וגמשכו ממנו כל ההוים ובכיוצא
הלשון הזה אמר החכם הדרשי במאמר בחינת העלם אהב התחקות
על דרשי מחצב אנושותו שהם האל ית' והמלאכים ואמר שיביטו ג' אל
מקבת בור נוקרו ממנו והם אברהם ושרה וביאר איך ילמדו מאברהם
ושרה ואמר הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה מחוללכם שהם
הבור נוקרו ממנו כי אחד קראתיו ר' ל' כי אני קראתיו אחד ומיוחד בין
האנשים בשלמותו והבן אמרו כי אחד קראתיו כלומר אני הבוחן לב
וחקר כליות קראתיו אחד ומיוחד והוא ממה שורה שהוא מיוחד כיון
שבכל העם מעיד עליה ובזכות שלמותו זכה לברכת הזרע ולכן ראוי
שבמה שעמיד להיות יהיה מבורך וזהו ואברכהו ולשון עמיד
ולפי שאי אפשר שית ברכ' בהיותו בגלות יטורף בהכרח שיגאל וזהו כי
נחם ה' ציון וגו' אשר הוא כלי לקיים ואברכהו ואחרי שגוה על
המולדים

עשרת זקנים

המולדי' הגשמיים הקרובים לבני ואמו ביאר שראוי שילמוד מהמוליד
 והאב הרומני והו' אמרו עוד הקשיבו אלי עמי ולחמי אלי האוינו כי
 תורה מאתי יא' ר"ל שיביטו בו ובתורתו לעשות מעשהו וללכת
 בדרכיו: והתועלת השני הנמשך מהשתלשלות האומה מאב אחד
 יהיה כדי שיהיו הבני' כלם מסכימי' ומשתווים במזגם ויהיה ביניהם
 תמיד אהבה ואחוז הלך תראה שכלל הקרובים יתמידו באהבה מאשר
 אינם קרובים והחכמים ו"ל משבחי' המדה הזאת אמ' שלמה ע"ה עובר
 שארו אכזרי וכמו שביאר הרב המורה בפ' מב' ח"ג אמ' שמנווי לא תקעב
 אדומי כי אחיך הוא למדנו שבזאת המדה הפלגה גדולה שהאדם יאהב
 ויקרב קרוביו אף על פי שחטאו לו: והכפיא מלאכי ביאר ב"כ איך
 ראוי שיאהב האדם הקרובים באמרו הלא אב אחד לכלנו הלא אל אחד
 בראנו מדוע נבדלו איש באחיו לחלל ברי' אלדינו אולי שבספרו היה כתי'
 יראה ששתי סבות ימייבו האהבה בבני ישראל כן אכל בספרים שלנו
 והם אשר ראוי שישם האדם אוהב את אשתו ולא כחוב אבותיו:
 ובעל בת אל נכר: האחת הקורבה והיחס אשר

ביניהם והוא אמרו הלא אב אחד לכלנו: והשני מפאת התאחדות הדת
 והשתתפס באמונה האלדית אשר זה ממה שראוי שישם ביניהם אהבה
 במדתו והוא אמרו הלא אל אחד בראנו: והוליד מזה מדוע נבדלו איש
 באחיו אשר הוא בלתי ראוי מפאת היחס שהאדם יבגוד באחיו: ואמר
 עוד לחלל ברית אלדינו והוא הפך הסבה השנית מהתאחדות הדת כי
 האדם יחלל ברית אלדיו כשיבגוד במאמין כמוהו: וכמו שהאדון יתן
 מלבוש לאנשיו לפי ששתתפו באהבה וילחמו לכוונה אחת ולא ישחית זה
 לזה ככה האל ית' נתן בריתו בינינו ואין בעלי הברית נלחם אלה עם
 אלה: והוא לחלל ברית אלדינו: הנה התבאר התועלת השני מהשתלשלות
 האומה מאב אחד והוא התמדת האהבה ביניהם והיותם ערבים זה
 לזה: והתועלת השלישי הנמשך מהשתלשלות האומה מאב אחד הוא
 לפי שבו יודע לכל באי עולם שרצוי העם הזה בזמן קצר היה בזולת
 המנהג הטבעי ושואב בהשגחה אלדית כפלאה ולזאת הסבה ג"כ ראתה
 החכמה האלדית שיבין האבות הקדושים והאמהות הקדושות מולתי
 העם הנבחר עקרי' ועקריות כמו שהתבאר מענין אברהם ושרה ויצחק
 ורבקה להיות לידתם ג"כ בדרך נס: ולכך נכטווה אברהם קודם
 האולדה שנה אחת בברית מילה כי הוא נמול בן תשעים ותשע שנה
 וינחק

כ"ד

ויחזק גולד בהיותו בן מאה שנה כד שמעך עקרות האבות והאמהות
 כפי הטבע ווקנותם עם חולשת האבר המוליד יודע בדיאור כי יד' ה'
 עשתה זאת מזדקף שיהיה הולדת יחזק בקדוש' ושמלה ומבטן ומהריון
 הפלא ה' חסיד לו' ולזה ג' כ' לא נמשך העם הנבחר מבל בני אברה' כי
 אם מיחזק בלבד ולא נמשך מכל בני יחזק כי אם יעקב ידיד ה' עד אשר
 באו שנים עשר השבטים ראשי בני ישראל המה' והנה היה זה כדי
 שיוכר ויודע המשך העם ורבויו שהוא ברנן אלדי מבלי סבה
 טבעית' ולזה היו מאב אחד רומז אל היותם תחת הנהגת אל אחד הוא
 המחוייב המציאות ית' ובאו שנים עשר שבטים לרמוז שהם בעולם
 השפל דבקים לשם ית' בשנים עשר מזלות הרקיע ושהשבטים ההם
 לבדם יספיקו בהנהגתם בהשגחת האל ית' עליהם ולא יצטרכו
 למשרתי עליון ולהנהגת הגרמים השמימיים ההם וכבר הוכיח אדוננו
 משה ע"ה על זה לישראל אמר את ה' אלדיך תירא אותו תעבוד ובו
 תדבק ובשמו תשב' הוא תהלתך וגו' בשבטים נפש וגו' ואמר
 שידבקו לאל במחשבתם וזהו היראה כי בהשערתם גדולתו יראו
 מלפניו' ובפעולות הגופיות וזהו ואותו תעבוד ובדבר שפתיים ג' כ'
 וזהו ובו תדבק ובשמו תשב' ונתן הסבה בזה ואמ' הוא תהלתך והוא
 אלדיך וביאר הנודאות ואמר בשבטים נפש ירדו אבותיך מזרימה
 וגומ' ר"ל שהיו מתי מספר כמות קטן וזהו בשבטים נפש והיו ג' כ'
 באיכותם פלים מאל וזהו ירדו אבותיך מזרימה וגומ' להיות שם
 עבדים ועתה שמך ה' אלדיך ככוכבי השמים באיכות ומעלה ואמר
 לרוב להורות על רבויים' והאריך בזה כמו שפירשתי בפירוש התורה
 אשר לי בזה המקום' וכבר ביאר לדעתי הענין הזה בדיאור בלעם
 הרשע' אמר כי מראש גורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד
 ישכון ובגוים לא יתחשב' מי מנה עפר יעקב וגומ' אמר כפי מה
 שאחשוב שאין הקללה פועלת בעם הנבחר לפי שאינם מתברכים דרכי
 הטבע אבל רבויים וחזקם הוא כפי רוח האלדי ולכן אמר אשא דעי
 למרחוק לאבות העם הזה והתחלותיו וזהו כי מראש גורים אראנו
 ירמוז לאבות ומגבעות אשורנו ירמוז אל האמהות' ונרף לזה הקדמה
 שנית והיא הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב ר"ל שלא יתערב עם
 ישראל אומה אחרת שנאמר שהיא סבת רבויים וע"כ שהגורים
 והאבות היו עקרים ואמ' כ' לא עבר זר בחובם הנה עתה רבים עם
 הארץ

עשרת זקנים

הארץ בלי סבה ודרך טבעית והווי מנה עפר יעקב. התבאר ארץ
שהשתלשלות האומה מאב אחד יורה על השגת האל בהתרחבותה
בשלא על המנהג הטבעי: והחיעלה הרביעי שנמשך
מהשתלשלות האומה והסתעפות היחס מהאב' הוא כדי שזכו' האבות
והצורים הקדושים שמתנו חוצבו יהיה טוב להם וזכותם יעמד עליהם
לעת זר ומלחמה: הלא תראה נכפל זה פעמים שלש בתורתנו
הקדושה בענין העגל ובמרגלים שתמיד בזכות האבות זכו לכפרה.
וזכותם ירשו ארץ אמר בפרשת ואתחנן לא מרובם מכל העמים
חשק ה' בכם וגו'. כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבועה אשר
שבע לאבותיכם הוציא ה' אתכם וגו' וידעת כי ה' אלדיך הוא האלדיים
האל הנאמן וגו' ר"ל כי בזכות אבותם הוציאם ממצרים ולקיים
שבועתם וכיון שרצה לקיים שבועה קדומה בזאת דעו נא וראו כי ה'
הוא האל הנאמן בדבריו ולא יסקר באמונתו אבל תמיד יקיים דבריו.
ואמנם שבזכותם גם כן זכו למעלת הכבוד אשר אתה הראת לדעת
כיה' הוא האלדיים וגו' מן השמים השמיעך את קולו וגו' ופחת כי אהב
את אבותיך וגו' יאמר אתה הראת מהאל יתב' דברים נפלאים לדעת
כיה' הוא האלדיים בשמים וגו' ר"ל אחד בעולמו והשיגו זה בשני חושים
היות דקים חוש השמע מן השמים השמיעך וגו' וחוש הראות ועל הארץ
הראך את אש וגו'. וביאר שכל זה זכו תחת כי אהב האבות. וזכירוש
משנה תורה פירשנו הפסוקים באופן אחר מתחלף לזה. הגה מפני
ארבעת הסבות האלה ראתה החכמה האדית להמשיך עמו בהשתלשלות
ישר מאב אחד וראה להפליא חסיד לו אברהם אבינו ושיהיה שורש
היחס אב המון גוים ולפי שלשמותו היה הרצון האלדי להשיג בו
בדבקות אלדי נמרץ זהיה הארץ אשר נולד בה מונע גדול לזה בלתי
סובלת הדבקות ההוא באתהו הצווי הראשון לך מ'א'ר'ך וממולדתך
ומבית אביך אל הארץ אשר אר'ך ר"ל שיצא מארצו וממולדתו ומבית
אביו לבא לשבת בית בארץ כנען והיה זה לפי שהארץ בטבעה ומולדתו
שהוא חברת הקרובים מפני אמונתם הרעה ובית אביו להיותו הגדול
שבעובדי ע"ז שלשתם מונעים גדולים להשגת שלמותו ולכן יאות
שיעזוב טבע הארץ ההיא ואל יתחד במרעים ויאמר לאביו ולאמו לא
ר'אתיו להדבק באל חי. ולפי שהוא ע"ה בצדקו נפשו עשה שלשה
עבודו' לגבוה מיוחדו' ביתר שאת ומעלה. האחת באמונתו שהשיג מה
למעלה

עֲמַרְתָּ וְקָנִים כֹּה

לַמַּעֲלָה וְזֶה לַמַּעֲלָה בְּאַחַת עֵם שֶׁלָּא שִׁיעְרוּהוּ אֲנָשֵׁי דוֹרוֹ וְזֶה יוֹשֵׁב אֶרֶץ
 צְלָמוֹת בְּאַמוֹנֹתָם. הַשְּׂנִית בְּמַעֲשָׂיו בְּעֹצוֹ מִשְׁפַּחְתּוֹ וּבִית אֲבִיו וְכֹל
 קְרוֹבָיו לְהִתְקַרֵּב אֶל הָאֱלֹדִים וְכִי רָאָה קִרְבַּת אֱלֹדִים לוֹ טוֹב. הַשְּׁלִישִׁית
 בְּעֹצוֹ אֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ וְאַחֲזוֹתָיו וְכֹל קְרִיבָיו לְלַכֵּת לְהוֹיֵת בַּר בְּאֶרֶץ נְכָרִים
 אֹרַח נְטֵה לָלוֹן. הַנְּהַ מַּסְנֵי זֶה יַעֲדוּ הַגּוֹמֵל לְחַיִּיבִים טוֹבוֹת יִתְבַּרַךְ
 בְּשֵׁשֶׁת יַעוּדִים מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. וְהַקְדִּימָה כִּפִּי הַקְדִּימָה הַרְאִיָּה
 אֱלֹהִים בְּטַבְעוֹ וּסְבֵה וּמַעֲלָה. כִּי הִנֵּה יַעֲדוּ רֵאשׁוֹנָה בֹרַע רַב וְקָבֵל
 גּוֹיִם שִׂיחָיו מִמֶּנּוּ בְּאֶרֶץ הַנְּבַחֲרֵת. וְהֵם כְּנֶגֶד הַמַּשְׁפָּחָה וּבַקְרוֹבִים
 טַעֲבוֹ לְלַכֵּת לְעַבְדֵי אֱלֹדִים. וְזֶה מֵהִיתָרוֹן מֵה שֶׁלָּא יַעֲלֶם לְפִי שֶׁהַבְּנִים
 יוֹתֵר קְרוֹבִים וְנִחְמָדִים לְאָדָם מִכָּל שֶׂאֵר קְרוֹבָיו כִּי לְמַתְיָאֵשׁ מֵהֵם מַסְנֵי
 עֲקָרָתוֹ וּזְקָנָתוֹ שִׁיחָהּ יַעֲדוּ מַסְנֵי זֶה יוֹתֵר מַעֲלָה וְיוֹתֵר חֲשׂוֹק לִישֵׁי
 וְהַיַּעוּד הַזֶּה בֵּא רֵאשׁוֹנָה בְּאַמְרוֹ וְאַעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְאַגְדִּלְהָ שְׂמֵךְ וְאַזְכְּרָהּ
 וְזֶה לֹא יַעֲדוּ בְּאֶרֶץ וְלֹא בְּדָבָר אֲחֵר כִּי אִם בְּזֹרַע. וְאַחֲרֵי כֵן יַעֲדוּ בִּיעוּד
 שְׁנֵי. וְהוּא בִּירוּשָׁת הָאֶרֶץ הַנְּבַחֲרֵת וְהִיא זֶה כְּנֶגֶד בֵּית אֲבִיו וְכֹל אֲחֻזּוֹתָיו
 וְעַקֵּר שְׂרָשׁוּהֵי טַעֲבוֹ וְאַבְדֵי בְּעֹצוֹ הַעֲבֹד' הָאֱלֹדִית. וְבִיעוּד הַזֶּה
 מֵהִיתָרוֹן מֵה שֶׁלָּא יַעֲלֶם שֶׁעַם שֶׁהַעֲזִיבָהּ הִיא דָּבָר מוֹעֵט הִנֵּה יַעֲדוּ כָּל
 אֶרֶץ כְּנַעַן שֶׁהִיא דָּבָר הַרְבֵּה וְזֶהוּ אֲמָרוֹ וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאֶרֶץ עַד מִקּוֹם
 שָׂכָם עַל אֱלֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִיִּים בְּאֶרֶץ. וַיִּרְאֵה' אֶל אֲבָרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֶךָ
 אֲתָן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן עִם מוֹצֵחַ לֵה' הַנְּרָאָה אֱלֹהֵי. ר' ל' שֶׁעַבְרָ אֲבָרָם
 בְּאֶרֶץ וְרָאָה מַמְשַׁלֵּת כְּנַעֲנִי וּנְבֻרָתוֹ כִּי חֲסוֹן הוּא כְּאֱלֹהִים. וְזֶהוּ בֵּא
 הַדְּבָר לְאָמַר אֶל תְּהִי בְּעֵינֶיךָ כְּגַר בְּאֶרֶץ נְכָרִים כְּאֹרַח נְטֵה לָלוֹן כִּי
 יִדְוֶה תִּדְעֶה שְׁלוֹדֵרֶךָ שֶׁכָּבַר אֲמַרְתִּי וַיַּעֲדֵתִי עֲלֵיו בִּיעוּד הַרְאֵשׁוֹן אֲתָן אֶת
 הָאֶרֶץ הַזֹּאת. וְהִנֵּה זֶכֶר הַבְּתוֹב שֶׁעִם הַיּוֹת בְּדָבָר הַזֶּה מֵהַבְּשׂוּרָה
 בְּקִיּוֹם הַזֶּרַע שֶׁכָּבַר נִתְבַּשֵּׁר בְּהוֹבֵי עוֹד יְרוּשָׁת הָאֶרֶץ. הִנֵּה אֲבָרָם עִם
 גּוֹדֵל אֲמוֹנָתוֹ שֶׁכֵּן יִסִּיָּה וְהַאֲמִין בָּהּ. לֹא עָשָׂה הַמוֹצֵחַ וְלֹא עָלָה לֵה'
 עוֹלוֹת עַל הַיַּעוּדִים הַאֵלֶּה כִּי עַל שְׂרָאָה אֱלֹהֵי לְהוֹיֵת מַעֲלַת הַנְּבֻאָה
 שְׁלָמוֹת נִפְשֵׁי וְשֶׁאֵר הַיַּעוּדִים הֵיוּ בְּעֵינֵי עִיס גְּשָׁמִיִּים. וְזֶהוּ וַיִּבֶן עִם
 מוֹצֵחַ לֵה' הַנְּרָאָה אֱלֹהֵי. וְלֵהִיּוֹת הַזֶּרַע הַקְדוּשׁ הַמֵּינַעַד בִּירוּשָׁת הָאֶרֶץ
 נוֹלַד בְּקְדוּשָׁה וּבְצַהֲרָה וַיְהִי כְּלִי הַנְּעַר קִדְשׁ גְּוַהֵי' לְאֲבָרָם בְּבֵרֵת
 מִיָּלָה קוֹדֵם לִידָת יִצְחָק שֶׁהִיא אֲחַת שֶׁהוּא הַזְּמַן הַיּוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁאֵיפֶשֶׁר
 בְּעֹצוֹ הַנְּסִים כִּמוֹ שֶׁנִּזְכָּר בְּמִקּוֹמוֹ וְזֶה בְּלֹאֲתוֹ עַל הַבְּרִית הַהוּא יַעֲדוּ
 הָאֵל יִתְב' בְּשְׁנֵי הַיַּעוּדִים הַקְדוּמִים וַיַּעֲדוּ עוֹד בִּיעוּד הַשְּׁלִישִׁי מַעֲלָה

עבודת זקנים

מהם. והוא אמרו שמהבסוף הפרט והפרתי אותך במאד מאד ונתתיך
לגוים ומלכים ממך יאלו והוא היעוד הראשון שכבר יעדו בזרע ובו
הודיע שממנו יהיה יתד וענה רבוי העם ואיכותו בממשלת המלכים
והשרים: ואמר עוד והקמותי את בריתי ביני וביניך ואין הכוונה בזה
שיהיה לו לאלדים ולזרעו אחריו כמו שפירש רש"י ז"ל כי הוא יזכור זה
אחר כן ועדין לא נזכר הכרית ההוא לשיאמר והקמותי אבל כוונתו
שאחרי יעוד הזרע שזכר יקים היעוד השני והוא ברית ירושת הארץ
שכבר זכר ביעוד השני ואמר להיות לך לאלדים להגיד כי שני היעודים
האלה אינם מכוונים לעצמם כי אינם תכליות בפני עצמם אבל שניהם
מכוונים בעבור תכלית אחר והוא היעוד השלישי הזה שזכרה באמרו
להיות לך לאלדים וענינו שנתמיד להנהגתם בלי אמצעי ולא ימסרם
לכבד ולמול. והיה היעוד השלישי הזה מהדבק ההנהגה האלדית בו
וזרעו כנגד מה שהשיגו ע"ה והאמין באל ית' צ"ה מה שלא האמינו אנשי
דורו ולפי שהוא נדבק בו באמונתו היה מהראוי שידבק ג"כ בו וזרעו
ההשגחה האלדית היא: ואחר שזכר שלשת היעודים האלה שהם כנגד
שלשת מיני העבודות המעולות שעשה אברהם אבינו אמר עוד ית'
ונתתי לך ולזרעך אחרוך את ארץ מגורך את כל ארץ כנען לאחוזת
עולם והייתי להם לאלדים לבאר שיעוד ירושת הארץ וקדם ליעוד
השלישי מהשגחת העם ודבקות השכינה בו ושלא יחשוב אברהם שכיו
יתדבק באל ית' בכל מקום שיהיו כי זה בלתי איפשר אם לא בהיותם
בארץ הכבדת המשובלת בטבעה לזה. ולכן בא הפסוק הזה ונתתי
לך ולזרעך אחרוך את ארץ מגורך את כל ארץ כנען. ואחר
ירושת הארץ אז והייתי להם לאלדים. ר"ל שידבק בהם שכינתו
ואין הכוונה שלא יהיה אלדיהם חוזה לארץ אבל שהנהגה בלי
אמצעי והדבוק הזה יצטרך בהכרח שתהיה בארץ. וזה לפי
שארץ מצרים והמדבר ושאר הארצות מונעות הדבוק הזה.
וזמנם למה לא היה כן במדבר יתבאר סבתו בזה המאמר הנה
התבאר מכל זה שאמרו שגם מיעודי האבות התחלות השתלשלות
האומה הישראלית יראה בשלמות שהשפע האלדי וההשגחה והדבקות
המעולה בלי אמצעי מסוגל בארץ ישראל יותר הארצות מונעות לזה.
והוא אשר רצינו לבאר בזה הפרק:

פרק חמשה עשר

בהיתר

הספק הא' והב' כאשר רצה הק' בה לזכות לישראל
 לבא לקחת לו גוי ולהמשיכו מאב אחד בהמשך
 ישר' ויהי רוב העולם טועה באמונות האלהיות ומסכל דרכי השם
 מהם היו אומרים שאין סבה עליונה מניע הגבל היומי כי לא היו
 עיונס עובר מהמורגש כמו שכתב סרש המורה בפ"ח סג"ח"א ומאס עם
 שיוודו במציאות הסבה הראשונה היו כופרים בהשגחה ואומרים עוב' ה'
 את הארץ' ומאס יודו במציאותו והשגחתו אבל לא יאמינו ביכולת
 הבלתי ב'ת המוחלט הגה לזאת הסבה ראה האל ית' לפרסם ולהודיע
 בעולם אמתת אמונתו באופן נאות ותחבולה כמרצת באמצעות אומת
 ישראל וזה בשיבאם בגלות בארץ מצרים יטן היו שם כופרים רבים
 והיא עיר מלאה כשופים ממנה יתד לכל הכפירות' באופן שיטעה
 נסים ונפלאות להגלתו וגאולתו בהם יתפרסמו האמונות האמתיות
 ויאמרו אנבע אלדים היא' כמו שתראה ממוכות הארץ ותחלו'יה
 שגאמר תמיד בהם למען תדע כי אני ה' רומז על מציאות השם
 ואמר למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ שורה על ההשגחה' ואמר
 למען תדע כי אין כמוי בכל הארץ שורה על היכולת האלדי' והם
 הפכות שהיו כופרים בהם אנשי מצרים' ואחר הנפלאות ההם ראה
 השם יתברך עם היות כלל האומות תחת ממשלת הגרמים השממיים
 ושרי מעלה כמו שבא בהקדמה הראשונה בפרק אחד עשר מזה המאמר
 להפליא חסיד לו ולקחת עם ישראל להנהגתו כמו שבא בהקדמה השנית
 אשר בפרק שנים עשר מזה המאמר' הגה לא רצה להוסיבם בארץ
 מצרים בהשקט ומנוחה ולהדבק שם בהם השגחתו והנהגתו האלדית
 להיותה ארץ טמאה בלתי סובלת השלמות והשפע האלדי' והיא מוגד
 עמה מונע גדול לדבוק ההוא כמו שבא בהקדמה השלישית אשר בפרק
 י"ג: ולפי שהיו במצרים בהכנעה רבה ושעבוד נמרץ והיו ג"כ משוללי'
 מהדיעה והשלמו הנפשיי היה מהחסד הא' להשלימם בשני השלמות
 שלימות ראשו' הגופני והוא בהגוי'או אותם מדרך מצרים משעבוד
 לגאולה ביכולת האלדי המוחלט המסור להנהגתו והשפעתו האלדית
 לא לשפע אמנעי אחר ולזה בא בקבלה שמכת בכורות זהללת השם
 סיה מהאל ית' בלי אמנעי יטן סיה המערכת השממי מנגד אליו ואחר

תמיד
 וזו
 לכיס
 זה
 ור זה
 וונתו
 הארץ
 גודים
 גיהס
 אמרו
 גסרס
 יית בו
 אנשי
 גזרעו
 כנגד
 ד ית'
 אחות
 ליעוד
 שצניו
 יותם
 נתתי
 ואחר
 בינתו
 בלי
 לפי
 הגה
 שלוח
 בקות
 לזה

עמרת זקנים

שיותם חפשי' עם שיעור רב מהטובות המדומות ונקמת האויבים אשר
זה כלל השלמות הגופני' השלימים בשלמות האחרון והוא הכפשי וזה
בחתו להם תורה ומצות והנהגה אלדית במעמד הר סיני הנבחר :
ובהביעו ית' אותם למעלת הנבואה מוולת שיהיו מוכנים אליו והיה זה
בעלמו ית' בלי אמצעי' לפי שבהיותם בלתי מוכנים למעלה הנבואי'
היה הם בלתי איפשר שיגיעו אליה אם לא היה על כד הפלא מהש'
אשר לאישמור יחס ולא הכנה כלל במקבל השפע כשירצה כמו שהתבאר
בשורש השלישי מההקדמה השנית שהקדמנו בפרק שנים עשר הנזכר :
והנה נתנה התורה אליהם בכלל ובפרט ר"ל בעמרת הדברות אשר
תכללו בהם כל המצות כמו שפא בדבריהם ז"ל ובפרט שנתן למשה בפר
פיני כללנותיהם ופרטיהם וקדוקיהם של מצות והנה עמרת הדברות
באו בפרשת ושמע יתרו וימד בפרשת אלה המשפטים באו המצות
בפרט וחתם הדברים באמרו ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו שהוא
רמו לכלל המצות ולהיות ע"ז שקולה כנגד כל העצירות אמר בסוף
דבריו ושם אלים אחרים לא תזכירו ולא ישמע על פיך עם היות שכלל
באמרו ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו' והנה סמך לזה אמרו שלש
דברים תחוג לי בשנה לב' מצות האחת לפי שהעושה ע"ז מודי וטשה חג
עליה כמו שאמרו בעשיות' העגל חג לה' מחד והגביא אמר הוי אריאל
אריאל קרית חנה דוד ספו שנה על שנה חגי' ינקופו והיה זה על הע"ז
שהיו עובדים' הנה בעצור זה אחרי שהזכיר על הע"ז הזהיר על החגי'
שהיו לעבודתו ולא לעבוד בהם האלוקות ההם' והסבה השנית היא
לפי שכמו שזכר בפרשת וילך משה הנה לקיום התורה האלדית
ושמירתה נותה החכמה האלדית ואמר בנבוא כל ישראל לראות את פני
ה' אלדיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל
באזניהם הקהל את וגו' ולמען ילמדו ויראו את ה' אלדיכם ושמרו
לעשות וגומר הנה התבאר בזה שאחד והמיוחד מתועלות עליה הרגל
היה כדי לשמוע התורה וללמוד ליראה ולשמרה ולכן אחרי צווי המצות
כלם אמר שלש דברים תחג לי בשנה ופירש שלשתם ואמר את חג המצות
וגו' וכלל הדברים באמרו שלש פעמים בשנה יראה כלל זכורך את פני
האדון ה' ר"ל באין הכוונה בחגיגה כדי לאכול ולשתות כי אם כדי
להראות את פני אדון העולמים' וביאר גם בזה שהמצוה יתנה בדברים
לא בשפי' ולא יהיה סבה להרבות זנות כמו שהיה באומות הסבלות כי

עמרת זקנים

כז

יזכו האנשים על הנשים אל בית אלהיהם ויונו שמה וזכנה הוסיף
 לומר עוד לא תזבח על חמץ גו' ראשית בכורי אדמתך גו' לא תבשל
 גדי גו' ויראה שהמזות באו הגם עלי סדר והכרת כלל אבל החשוב שלפי
 שזכר שלשת הרגלים נתן בכל אחד מהם מזנה אחת ולזה בענין
 תג הפסח אמר לא תזבח על חמץ דס וזחי ולא ילין חלב חגי עד בקר
 שהוא מענין הפסח כמו מה שאמר בפרשת כי תשא ולא ילין לבקר וזחי
 תג הפסח ובענין תג השבועות אמר ראשית בכורי אדמתך תביא
 בית ה' אלדיך כי זמן הבאת הכבורים הוא זמן ההוא ולכן אמר בו וזמן
 הקציר בכורי מעשיך כי בו יביאו הכבורים ובענין תג הסוכות אמר
 לא תבשל גדי בחלב אמו והענין בזה התבאר אחרי שידעתי שבזמן
 ההוא היה מנהג קדום בכל רועה לאן שהם יתקבצו לדבר בעניניהם
 ובתקון הנהגותיהם והיה מאכלס גדי בחלב בפשוטו וכן כל מיני
 תבשיל בשר בחלב בפשוטו וגם היום סוד נמשך המנהג ברועים אשר
 בקשע ולייא כי בזמן הזה יתקבצו יום אחד לדבר בהנהגתם וקוראים
 לו בלשונם מיש"ט ובו זיוס התבאר בלי ספק שזה מאכלס מן הבא
 בידם מנחה הגה לנסיה הזאת הזכיר האל ית' שלא יבשלו גדי בחלב
 אמו וה' לכל בשר וחלב כמו שבא בקבלתם האמתית בכל זמן ובפרט
 בזמן הסוכות כמנהג העמים כלם זהר"ב המורה בפרק מ"ח חלק ב'
 כתב טעם קרוב לזה באיסור בשר בחלב תראה אותו מדבריו והנה
 סמך לזה מאמרו הגה אנכי שולח מלאך לפניך להודיע למה שהיה
 הכוונה האלדית בכל זה להביא העם לארץ הנבחרת כדי להנהיגם
 עם בלי אמצעי כמו שיעד עליו הגה ההולאה ממנרים לשלמות גופם
 ומתן תורה לשלמות נפשם הוצרך להיות ב"ית' בלי אמצעי אחר אבל
 אחרי הגאולה ומתן תורה בהיותם במדבר עד צואת אל ארץ נושבת
 לא יהיה כן תמיד ולכן אמר אליהם אל תחשבו שתמיד תושבתו כאשר
 היה עד הגה ממנו ית' בלי אמצעי כי טבע המדבר לא יסבול הדבקות
 האלדי וההנהגה בלי אמצעי אם לא בנס ופלא אין ראוי לעשותו לפי
 שאין הכרח אליו ולזה היה די שילך לפניו מלאך עד צואת אל ארץ
 ישראל לא עוד וזהו אמרו הגה אנכי שולח מלאך לפניך לשמורך
 בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינתי ר"ל אין המלאך שליח להנהיגם
 תמידית ולא להנהיג בארץ הנבחרת לא יום אחד ולא יומים כ"א לשמורך
 בדרך ולהביאך אל הארץ היא שהיא המקום שהכין לעמו ואמרו

אשר
 י ו
 זה
 :
 :
 זה
 זואי
 הסו
 ברא
 :
 בר
 :
 אשר
 בשר
 רות
 נות
 הוא
 מסוף
 כלל
 שלש
 ח
 יאל
 עו
 חגי
 הוא
 דית
 פני
 אל
 ורו
 גל
 ות
 ות
 וני
 די
 ש
 כי

עמרת זקנים

היותם שם לא ילך לפניו מלאך כי ילך לפניו ה' ושמה תדבק
בהם השמחתו בלי אמנעי כמו שיעד לאברהם אבינו והנה משה
אדוננו ע"ה לא בקש עליו לפי שראה היותו דבר הגון וראוי ושאינו מן
הדין שיעשה עמוס האל ית' הגדול שבכל הנסים תמיד בארץ היא
המונע אליו בלי הכרח וראה כי עוד מעט ימים או עשור ילכו לארץ
הנבחרת ויראה אליהם כבוד ה' ואין אס כן בזה מהזרות ולא מהעול
כלל ואינו מהתימה כי הנה ארון הנביאים לא בקש מהאל ית' שיעשה
גם גדול מזולת הכרח רב כי הוא לא בקש על המן וענני כבוד והבאר
והגלות שכינה בהר סיני לצלתי מוכנים בטבעם אבל מה שיעשה
מזה היה מהרצון האלדי המוחלט בחסדו לא שיבקש עליו אדוננו משה
ע"ה ולזה שתק הנה ולא בקש עליו עם היות שבהליכת המלאך תהיה
מעלתו שפלה ממה שהיה עד הנה אך אמנם למה שירד לעומק
המחשבה האלדית וראה שהמדבר הגדול והגורא היה בלתי מוכן ומונע
בטבעו לדבקות האלדי ושמהרה יבאו לארץ כפי מחשבתו ויבוא ליהם
האור האלדי כבראשונה קצל הענין בתקותו שאחרי ימים מעטים
תשוב עטרה ליושנה בארץ המוכנת לזה וזהו אמרו כי אם שמוע תשמע
בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבתי וגו' ואמר ג' כ והכחתינו הנה
ביאר שביבוס האויבים יסיה על ידו ית' בלי אמנעי לא על ידי המלאך
הנה התבאר ממה שאמרתי ששליחות המלאך היה בדין כפי טבע
המדבר ושלא היה שליחותו תמיד כמו שחשבו המפרשים ושליחותו
דבר ראוי לא בקש משה ע"ה והותרו בזה הספק הא' והב' שזכרתי :

פרק ששה עשר

בריתר הספק הרביעי עס היות הספק הרביעי עלום
מאד הנה עם ההבנה במה שאמרתי אין היתרו
ממה שיקשה וזה כי כפי מה שפירשתי היה הכוונה האלדית במלאך
השלוח שכל כבוד ינהיג העם בצרכו ובחירתו לא שיהיה במדרגת הכלי
אבל כי להיות המדבר ארץ בטבע' בלתי מוכנת לשדבק שם השפע
והנהגה האלדית היה מפקיד עליהם מלאך מליץ ינהגם במדבר עד
בואם אל ארץ אשר ה' דורש אותה היא ארץ אמונתם והבטולי שזכרתי
לדעת הזה הנה היתרם הוא בזה האופן אם הראשון והוא היות א"כ
העם

עשרת זקנים כח

העם הנבחר שזה לשאר האומות בלי יתרון כלל - הנה היתרו הוא
שהמה יתחלפו משאר האומות ויתעלו מהם מזד המנהיג ומזד ההנהגה
בי מנהיגי האומות הם שרי מעלה העלולים ומנהיג ישראל יהיה העלול
הראשון היושב ראשונה במלכות המשפיע ביתר השרים וקראוהו חז"ל
מט"ר"ן ששמו בשם רבו ואם מזד ההנהגה כי הנה שאר העמים תהיה
הנהגתם לעמם ולאומתם כפי טבע הארץ וכפי שעת תולדותם מזד
המערכת השממי מזורף לזה השתדלות האנשים בסבות הנאותות
להביע אל הטוב הנכסף אליהם אמנם המלאך הממונה על ישראל
ינהגם על פי התורה לזה לנו משה וכפי מה שיקים כל אחד מהם משפטי
התורה ומלותיה חוקים ומשפטים גדיקים יהיה הללחתו עם היות
הענין הסף המנהג הטבעי ובחלוק המערכה ויהיה ערך הנהגתו
לקיום המצות יחס שאר השרים אל המערכה השמימית כי כמו שהם
יישירו האנשים אל אשר יהיה שמה רוח המול והמערכה ככה המלאך
הגואל לישראל ינהגם לקיום המצות וכפי שמירתם תהיה הטוב והרע
ולכן יהיה המלאך הזה הוא השר הראשון העלול ראשונה מהאל ית' לפי
שיוכל לשנות סדרי המערכה להטיב לעם או להענישם על פי מעשיהם
כמו שאמרתי והביטול השני מענין ההשגחה הפרטית כפי פרטי
הפעולות שיראה שותף היותה על ידי אמצעים הנה אומר בהיתרו
שהיות ההנהגה על ידי מלאך לא יסתור דבר מההשגחה הפרטית כי
הנה הפנה הזאת כפי המוצן מדברי הרב האלדי יותר התכמים חדשים
גם ישנים הלא היא שהמין האנושי צפרע מצין שאר הקיים הנכסדים
הוא מושגח במעשיו השגחה פרטית וכל עניני אישיו מה שישגים מהטוב
והרע נמשך אחר הדין כפי פעולותיו לא במקרה כדעת הפילוסוף ולא
צראון ששוט פדעת כחות הסכלים השמעאלים אם כן כשהפקיד הש"י
משרתיו עושי רצונו על עם ועם להנהיגם על פי מעשיהם כבר נאמר
בהם שהם מושגחים השגחה פרטית עם שיהיה ע"י אמצעי וכפי מעלת
האמצעי המנהיג ואופן ההנהגה ר"ל היותה על פי התורה והמצות
ויודלנו ישראל משאר האומות אבל אדונינו משה ע"ה לסבות שאזכור בזה
המאמר בקש מהאל ית' שני הדברים שתהיה השגחתו פרטית ושלא תהיה
על ידי אמצעי גם בהיותם במדבר הבלתי מוכן אליו ושמזד טבעו
ימנעו והנה בקש זה בפרש' כי תשא אחרי עון קעגל ולא בקשו במקום
הזה בשבחתו הדבור הנה אנכי שלח מלאך לפניך לסבה עננות

מדבק
משה
זו מן
היה
לארץ
העול
משה
הבאר
משה
משה
תהיה
עומק
מונע
למה
עמים
שמע
הנה
זלאך
טבע
היותו

עגוס
יתרו
זלאך
הכלי
שפע
רעד
ברתי
א"כ

עמרת זקנים

שחזכור בפ"ב מזה האמור ושם אבאר אם יצא היעוד הזה לפעל
מביאת המלאך ואם יצא לפעל באיזה זמן היה ואם לא יצא לפעל מה
היה הסבה בזה שהוא הספק השלישי שזכרתי בפרש"ל לא הותר עדינה
כפי ענין האמור ואמנם ביאת המלאך ליהושע לא היה להכריע את
העם כמו שחשבו המפרשים כי אם לפי שיהושע היה משתדל בדברים
יעשה אותם בדרך הלוממים בדרך אינושי ויחשוב שבתחבולות יעשה
לו מלחמה והעיר תנתן בידו בחזקתו ותקון המלחמה לכן באה המלאך
להודיעו שאין הענין כן ושליי' הישועה והוא ילחם להם והוא אמרו של
נעלך מעל רגלך ר"ל כי אין המלחמה אנושית יערכו בה לקשה וחנית
וכידון אבל היה חלדות ולכן ראוי אליו שיכתות חניתותיהם למחנות
ולא ילמדו עוד מלחמה וזה רמז במעלים או יאמר על המחשבות שהיו
בלבו על המלחמה וכזה נאמר למשה רבו על המחשבות החומריות של
נעלך מעל רגלך ונתן הסבה למה לא ידקו בו תחבולות מלחמה
ואמר כי המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא ד"ל שהעיר תלמד בנס
ופלאויה היה חרס ליי' ודבר קדוש ונבדל זה אמרו ויעש יהושע בן ר"ל
שחל מהלחם בעיר וצא לו זה הדבור ע"י מלאך ביתר הנביאים לפי
שאינו במעלת משה רבו שלח היה נבואתו ע"י מלאך כמו שהתבאר
במקום אחר התבאר א"כ שדבור המלאך אל יהושע אינו ממה שיריה
היות העם הנבחר נמסר להנהגתו ומה שאמרו חז"ל אני שבאתי
למשה רבך ולא קבלתי און כוונתם להנהגת העם כי אם היה כן היה לו
לומר אני שבאתי לישראל בימי משה אבל אמר למשה רבך לפי שהיה
כוונתו שמשל לא קבל שתהיה נבואתו על ידי מלאך ולא אנושי אחר
ולא קבלו ונבואת יהושע יחוייב שתהיה על ידו ואיפשר שזה דעת
המדורש ולא המדרש הוא העיקר כי אם הפשט האמתי וכבר דברנו בזה
בפרק הראשון מהאמור הזה ומשם יתבאר מה ענין אמרו המלאך
הגואל אותי מכל רע והוא ישלח מלאכו לפניך ויסע מלאך האלדים
ההולך לפני מחנה ישראל ומאמר הנביא ומלאך פניו הושיעם שכל
התקומות האלה ודומיהם בא המלאך על נד הכלי שיכין הש"י לפשות
מעשהו והוא המין השני מהאמצעיים שזכרתי בפ"ד ואינם תהמין
הראשון מהאמצעיים הבחיריים המנהיגים וזהו אמרו ומלאך פניו
הושיעם כי האנושי מפניו יצא והמלאך יפעלהו כאחד מהכלים כמו שזכר
בארתו התבאר א"כ שהעם על כל פנים הוא מושגת מ"ה"י בלי אינושי

ושבמדבר

ועמדבר לאורך הארץ היה שולח מלאך ושה לא יסתור ענת ההשגחה
ומעלת העם והשכר והעונש על פי המצות :

פרק שביעה עשר

בהיתר

הספק הה' וה' למה שהיה כמו שאמרתי
הגב' המלאך שומרת יחס וערך מוגבל במקבלים
הזכיר האל ית' שבהנהגת המלאך שינהיג ישראל במדבר ישמרו ההכנה
הראויה וזה הכשימעו דבריו ויעשו מה שיצוה ושלל יעשו מה שימנע
מהם עשותו וזהו אמרו השמר מפניו ושמע בקולו וזה במצות עשה
שיצוה אל תמר בו וזה במצות לא תעשה ונתן הסבה בשניהם אם
למה שאמר אל תמר בו ביאר מיד סבתו ואמר כי לא ישא לפשעכם ר"ל
שאין בידו לסלוח אצל ג' יעם מהעונש מה שיצו ראויים אליו כפי
הדין ונתן טעם ג' כ לאמר ושמע בקולו ואמר כי שמי בקרב ר"ל כי
בשמי ידבר כמו שתרם אנקלוס ארי בשמי נוימריה ולכן ראוי שתשמעו
בקולו ותעשו מצותיו והנה אמר עוד כי אם שמוע תשמע בקולו
ועשית כל אשר אדבר ואיצתי את איביך וגו' לומר שאם ישמעו בקולו
הנה יחלט עליהם שהם עושים דבר הש"י כי דברי המלאך בשם ה'
הם ולכן השומע בקולו הוא באמת עושה דבר האל והודיעם שלא
יתעצו שהמלאך הדובר בס במדבר הוא יכבד את הארץ לפנייהם
וינהגם וישגיח בס אחרי היותם בארץ כי לא יהיה כן אצל האל ית'
בעצמו ובכבודו הוא ילחם להם וזהו ואיצתי את איביך וזרתי את
זרריך כי הכבד יהיה על ידי האל לא על ידי המלאך והנה הוסיף
לומר עוד כי ילך מלאכי לפניך שיראה מותר לתת טעם למה שאמר
ואיצתי את איביך ר"ל אם אמרתי שלא יהיה כבוד הארץ על ידי המלאך
הוא לפי שהמלאך לא ינהג כי אם במדבר עד בואם לארץ לא עוד
ולכן אחרי הכנסם לארץ לא תהיה ההנהגה לו ולכן לא יכבדו וזהו כי
ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמרי והכחדתיו ר"ל שהמלאך ילך
לפניהם ויביאם עד ארץ האמרי לבד ולכן אני אהיה המכחיד אותם ויתר
האומות לא המלאך הנה התבאר שהמלאך ינהג בהיות ישראל במדבר
לא עוד ושהוא יגיד בעם בסדר מוגבל מבלי שיסיה לו כח על הכפרה
ובאלה שמות דבה אמרו אל תמר בו אל תמירכו בו ואל תעשה תמורתו
ושמא

פעל
מה
יכה
את
דום
גשה
לאך
של
גית
יות
היו
של
מה
נגס
ל
לפי
אר
הה
תי
לו
יה
זר
ת
יה
לך
ס
ל
ת
ל
ל

עמרת זקנים

ושמא תאמרו הואיל והוא השר לו אנחנו עובדים והוא נושא פשעיו לא
ישא לפשעכם לא כמו שכתוב כי נושא עון ופשע אבל הוא לא ישא ע"כ
הנה ביארו שמשבע המלאך הוא שיקיים שליחותו ואין בידו לכפר עון
ואמנם אמרו בפרשת כי תשא כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה עורף
אתה סן אכלך בדרך וגומר הוא להגיד שהמלאך עם שלא יסלח עון ולא
יעבור על פשע כמו שזכר כאן הנה יהיה ענשו כפי החטא ויהיה עונש
מוגבל שיוכלו שאתו אמנם כאשר ילך הק"צ עמהם הנה כמו שפעמים
רבות יכפר בעד חטאתם ברוב חסדיו ככה במרדס בו אלו יעניסם
כפי הדין והמשפט הישר יתחייבו כליה לפי שיערך החטא כפי מעלת
האל ית' ולהיותו בלתי בעל תכלית השלמות ראוי שיהיה החוטא כענש
עונש מופלג בלא תקון והיא הכליה הגמורה אבל המלאך להיות
שליחותו מוגבל יהיה שכרו על הטוב וענשו על הרע דבר מוגבל יהיה
אופשיו סבלו הנה התבאר אש כן שאמרו כאן כי לא ישא לפשעכם
אינו סותר למה שאמר סן אכלך בדרך ועם מה שאמרתי הותר הספק
החמישי והתבאר פי' אמרו כי ילך מלאכי שהוא מענין הספק השני
ואמנם נזרך הזהרת ע"ז במקום הזה באמרו לא תשתחוה לאלהים
וגומר הלא הוא לתת אזכרה הכרחית כפי ענין המאמר והוא שלא יחשב
שאחרי שהם בהנהגת המלאך הנה יהיו כיתר האומות המיוחדו להנהגת
המשרתים ושלוה אינו מהגנות אש יעבדו האלודות ההם ככל הגויס
אשר סביבותיהם ואם היה שמה אדונגו אמר באזהרת ע"ז סן תשתיתון
ועשיתם לכם פסל תמונת כל וגו' ועבדתם אשר חלק ה' אלדיך אתם
לכל העמים תחת כל השמים ואתכם לקח ה' וגומרי ויורה שייחוד
הנהגתם מהאל הוא ממה שיחייב ההפרד מהע"ז לכן היה מהראוי אש
המלאך ינהגם כשאר שרי האומות שגם המה יעבדו אלדיהם ושתחוו
להם כיון שכולם שויס בהנהגת המשרתים וכמו שאמרו חז"ל הואיל
והוא השר לו אנחנו עובדים וכו' הנה מפני זה אחרי זכרון הנהגת
המלאך הזהירם ואמר לא תשתחוה לאלהים ולא תעבדם ולא תעשה
כמעשיהם שהוא מאמר כולל כל מיני העבודות והמעשים המתועבים
ההם אבל צוה שיעשו בהסך וזהו כי הרס תהרס' ושבר תשבר מצבותיה'
ולכן אע"פי שהמלאך ינהגם הנה הם על כל פנים יעבדו את השם
הנכבד לבד וזהו אמרו מיד ועבדתם את ה' אלדיכם ר"ל שיעבדו אותם
להיותו ה' והוא הממייב המלאות ית' אשר הוא לבדו ראוי שיעבד
וליהיותו

עשרת זקנים

ל

וליהותו אלדיהם כי אע"פ שלהכרח טבע המדבר יצא המלאך להנהיגם
הנה זכינו הוא אלדיהם כי הוא ית' לבד הוא האל והמשגיח בהם ולפי
שלא יאמרו שהאלוהות הזרים ההם מצליחים לעזוביהם כדברי הגשם
השאנכות ומן אז חללנו לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו
כל וגומר • הנה בעבור זה אמר סהאל ית' הוא המשפיע הטובות בלמת
וזכרתו היא תעשיר וזכר כלל הטובות אשר כפי הדעת ההמוני יקראו
אלל האנשים הללחה והם ארבעה מינים: המין האחד מהאנשים
הוא מהאומרים שהבריאות והחיים הארוכים הם הללחת האדם יען
הם היוותר הכרחיים למציאותו ואם יקנה אותם קנה לעצמו ולא יקנה
בזה דבר מצוינו • ומהם אמרו שההללחה לאדם היא בקמין הבנים
לפי שהם ישמרו מציאותו ומינו • וכמו שזכר החוקר בספר הנפש
התחכם הטבע להוליד בדומה כדי שיהיה הנפסד באיש נכחיו ומתמיד
במינו • עד שבעבור זה אמרו רבים שהיה כוונת חז"ל בלמסר מת
בלא בנים אין לו חלק בעולם הבא שרונה לומר שהאיש שלא יבאר
ממנו בנים לא יהיה לו חלק בעולם הבא שהוא הדור האחרון שיבוא
אחריו כי אם יהיו לו זרעו ירש ארץ ואם לא יהיו לו לא יבאר לו חלק
ונחלה בדור ובעולם הבא אחריו בחיים הגופיים האלה: והמין השלישי
מדעות ההמון בהללחה הוא מהחושבים שהוא הכבוד יען הוא מתעלה
האדם ועם נגידים ויועצי ארץ ושיבחו לנצח ואמרו שהכבוד להיותו
גיוחס לאל ית' ולנבדלים כמו שאמר ברוך כבוד ה' ממקומו היה הוא
הגדול שבטובות ומהכבוד המוצר והמעולה ממנו הוא נלחון האובי'
שהוא בלמת הכבוד הקנה ביד חזקה ובזרוע נטויה וכמו שאמרו בני
ישראל אל גדעון משל בנו גם אתה גם בןך גם בןך כי הושעתנו
מיד מדין הנה התלו הכבוד מפני הנלחון: והמין הרביעי מדעות
ההללחה הוא שהוא העושר והרצוי בכלל הקנינים והיה זה מתחם לסבות
מהם לחשבם שהעושר סבה לכבוד ולבריאות ולבנים ולחשבם שהעושר
וההסתפקות בעצמו וההשפעה על אחרים מהמעלות האלדיות אשר
הוא ית' מסתפק בעצמו לא יטורך לאחר וישפיע על כל הנבראים וכמו
שאמר והעושר והכבוד מלפניך הנה בעבור זה חשבו שהעשיר יותר
מתדמה לסבה הראשונה ויותר מוללח ומעולה משאר האנשים:
הנה להיות הסברה בהללחה האנושית בעיני ההמון ככללת בארבעת
המינים האלה הודיעו ית' שכל אלה מיני ההללחה הם מאת ה' מן
השמים

לא
ע"כ
ד עון
עורף
ון ולא
עונש
צמים
גשם
עלת
ענש
היות
יהיה
עכס
ספק
יהים
חשבו
הגת
גויס
יותון
אחת
יחוד
אס
תחון
ואיל
הגת
עשה
ציס
זיה'
שס
ותו
עבד

עשרת זקנים

השמים ואינם לא ע" מלאך ולא ע" פוכב בהיותם דפקים בזית' ולכן
לא יצטרכו בעצורם לעבוד אדים אחרים וזהו אמרו ראשונה ועבדתם
את ה' אלדיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרת ממלה מקרבך וזה
יעוד על הבריאות שהוא המין הראשון ואמר כי העובד מאהבה לא
יצטרך להנהגות הרופאים כי האל ית' יברך מזונותיו ולכן עס היות
שיהיה מזונו לחם ומים אף על פי שמלוי הלחם כמו שזכר ב"ס הוא הרע
שבמלוי המאכלים והיו גם כן המים היותר רע מהמשקים להיותם
יסוד פשוט ולא יזוגו הנה עכ"ל הא' יתברך יברך מזונותיו לחם ומים
לחץ ויסיר מקרבם המחלה והבן אמרו והסרת ממלה כי אמר הסרה
לפי שהיה מטבעם מזון הלחם ומשקה המים כשהיו לבד שיסבבו
החולי על כל פנים לכן אמר עס היות המחלה טבעיית שמה אנכי
אסיר המחלה מקרבך עס כל רוע המזונות האלה ב"ס אס יהיו מזונות
אחרים טובים שלא יהיה בהם כל חולי וכל מכה ואמר עוד לא תהיה
משכלה ועקרה בארץ את מספר ימך אמלא' וזהו המין השני
מההללמה שהיא בבני' אמר שהוא המולידי באמת יתן ברכה בתולדותיו
וזהו לא תהיה משכלה ועקרה והוא גם מופלא שבכל ארץ ישראל לא
יהיה עקר ועקרה ולא ימלא בהם גם כן שכולה וגלמודה ואמר שלא
די שלא יהיה עקרה אבל גם בשעת הלידה לא ימותו וזהו את מספר
ימך אמלא כי ימותו כלם אנשים זקנים יבואו בכלם אלי קבר ורד"ק
פירשו על זמן הולד בבטן ואמר עוד את אימתי אשלח לפניך גו'
וזהו נגד המין השלישי מההללמה שהוא בכבוד ושימלא בכלחון האויבי'
אמר שישלח לפניו אימתו והוא שיהיו כמונים ארץ וכל יושביה מפניהם
באופן שכאשר ילכו הם לא יעמדו לפנים פנים בפנים אבל יברחו
מהם וזה יקנו כבוד הכלחון בלי סכנת המחמה ואמר עוד בזה
שישלח את הצרעה והיא הדבר שיבא לעמים קודם הכנסת ישראל
לארץ ולפי שישלח לא יתשבו שהאומות יתגרשו פתאום מהארץ הנבחרת
וכאשר לא יהיה הענין כן יאמרו כי מבילתי יכולת ה' לאגרשם פתאום
הודיעם שלא יהיה בן וזהו לא אגרשנו מפניך בשנה אח' פן תהיה הארץ
שמתה ורבה עליך חית השדה אבל הודיעם אופן הגרוש וסדורו וזהו
מעט מעט אגרשנו גו' הנה כל זה דבר בטנין הכלחון והכבוד שזכר
ואמר עוד ושתי את גבולך גו' והוא כנגד המין הרביעי מההללמה
שהוא בעושר והקנינים אמר שברכת ה' היא תעשיר ובהיותם דפקים

צו ישים גבולם מיום סוף ועד ים פלשתיים ומדבר עד הגדה שהם
 ארצות רבות שראוי שיקראו עושר קיים ולפי שהמלכים פעמים
 הרבה קראו בשמותם עלי אדמו' לא להם ויאמרו שהמה אמותם כפי
 הדין מפאת אבותיהם לכן הודיעם ית' שלא יהיה ישראל בזה האופן
 אבל כמו שישם גבולם כל הארצות שזכר ככה יתן צידם כל יושבי
 הארצות ההם ויהיו ארצותם כעשונות כלם אליהם בענין שיקראו קנינם
 באמת וזה אמרו עוד כי אתן צידכם את יבני הארץ הנה בזה הודיע
 האל ית' שכלל ההצלחות ההמוניות מלבד האמתיות יבואו מאתו ושהוא
 רופא כל בשר ומפליא לעשות והוא המוליד באמת והגות תשועה
 למלכים והעושר והכבוד מלפניו אשר הם כלל ההצלחות ההם והנה
 הוסיף לומר עוד לא תכרת להם ולא לדיהם ברית לא ישבו בארץ גומ' ^ל
 להודיע שלא יזום על גרום האויבים ושלא ישבו בארץ לשחורו כן ירבה
 והיה כי תקראנה מלחמה שהמה ילחמו בישראל ועלו מן הארץ אבל
 יבואו זה מפני מה שימטך מחברתם והוא שיעבדו את אלהיהם וזה כן
 ימטיחו אותך לי ולפי שלא יבטחו בלדקתם ואמותם אמר כי תעבד את
 אלהיהם כיהיה לך למוקש רוצה לומר ידעתי בני ידעתי כי אם ישבו
 בקרבך אתה תבוא לעבוד אלהיהם וזה להיותם לך בזה למוקש ומה
 ה'לך איננו מהאכזריות שלא ישבו בקרבך: הנה התבאר מה פירוש
 הפסוקים והיתר הספק הה' והו' שזכרתי בפרשה:

פרק שמונה עשר

בהיתר הספק השביעי והשמיני ופירוש הפרשה וסדר
 המעמד הנבחר האלדי כפי הסכמת החכם
 ד"א והר"מבן כ"ע שהטיבו לראות בסדר המעמד הנבחר ובקישור
 הפרשיות וישובן כפי סדרן הנה ישראל באו מדבר סיני בחדש
 השלישי ביום הראשון לחדש ומשה ע"ה עלה אל האלדים בהשכמת
 היום השני לחדש ובו ביום בא לעם בדבר ה' ובהשכמת היום השלישי
 לחדש עלה אל ההר להגיד את דברי העם ואז נואו ית' לך אל העם
 וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם והיו נכנים ליום השלישי שהיה
 יום ששי לחדש לקבל התורה ובאותו היום הששי היה קול השופר ונגע
 משה לבדו אל הערפל אשר עס האלדים וקבל עשרת הדברות ושמען
 העם

עשרת זקנים

עם מהשם אנכי ולא יהיה לך כמו שקבלו חז"ל ואחרי הדברות כלם
נקבלו זקני העם ושטריו ואמרו למשה דבר אתה עמנו ושמענו ואל
ידבר עמנו אלהים פן נמות והודו לו אמונת הנבואה ונתייבשו לשמור
ולעשות ככל דברי האלהים ושם נאמ' לך אמר להם שובו לכם
לאהליכם ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והעם לא
רצו ללכת לאהליהם אבל אמר זיעמד העם מרחק ומשה נגש אל
הערפל ואז נאמר לו פרשת כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי
מן השמים דברתי עמכם בו' ופרשת ואלה המשפטים כלה ופרש' הגה
אנכי שולח מלאך לפניך לסבב שקדמה' והזהיר על הע"ז אשר יעבדו
בווי הארץ אשר המלאך יביאם שמה שלא ישתחוו לה' אבל יהרסו אותה
כי לא ינטרכו כי אם לעבוד השם הנכב' אשר כל ההלכו' ממנו כמו
שאמרתי ואחרי שנאמר כל זה למשה בחר ורצה לרדת ללמד העם
זוהו השם ית' ובא לו דבור ואל משה אמר עלה אל ה' ר"ל שאחרי רדתו
יעלה פעם אחרת והכהנים ושבעים איש מזקני ישראל עמו ושישתחו
מרחוק ונגש משה לבדו והם לא יגשו והיה זה לסבב שאזכור בזה הפ'
והגה כל הדבורים האלה נאמרו לקשה ביום הששי למדש והעם היה
יושב מרחוק משתאה מחריש עד בא משה' ואז ירד אדון הנביאים
ויספר לעם ביום ההוא את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ור"ל את
כל דברי ה' עשרת הדברות ופרשת כה תאמר אל בני ישראל אתם
ראיתם גומר ופרשת הגה אנכי שולח מלאך וגומר ובאמרו ואת כל
המשפטים רצה כל הדינים שנאמרו לו בפרשת ואלה המשפטים והגה
זכרה התורה שהם ענו למשה כל אשר דבר ה' נעשה' ואז כתב
המחוקק ע"ה על ספר את כל דברי ה' הקודמים והיה כל זה שאמרתי
ביום הששי יום מתן תורה עד הערב' והשכים בצקר שהוא יום השביעי
למדש ובנה מוצתחת ההר ושתיים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי
ישראל והיה זה להודות לשם ה' על נתינת התורה וכדי להבטיח ישראל
בברית חדשה בדם הצרית לקיים את כל התורה' ושלא נערי בני
ישראל שהם הבחורים משרתיהם שיוכלו לעשות אותם הובחים שהיו
מקריבים פרים גדולים או היו נערי בני ישראל הבכורות כדע' המחרג'
זיע' ועת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים ולקח חצי הדם ושם באגנות
זחאי הדם זרק על המזבח והיה זה להורות שהעם הבחור יתאחדו עם
הש' כמו שהדם עלמו גושא הנפש הוא אחד בעלמו ולכן היה חצי הדם
לה'

עמרת זקנים

לב

ל' בדיקה ומצוי לזרוק על העם. וקודם קבול הבדיק לקח משה
 ספר התורה שכתב ציוס הששי שעבר ויקרא באזני העם לאמר אם היה
 לעתם להקים את דברי התורה ולקיימה אחרי המחשבה ומה שהסכימו
 כל אותו הלילה והם השיבו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ר"ל עם
 היות המצות והמשפטים רבות מאד הגה עם כל זה דענא וראה שכל
 אשר דבר ה' נעשה ונקיים. ולא די המצות האלה שאמרת כלם אבל גם
 מצות אחרות אם תצו עוד ג"כ נשמע ונעשה וזהו אמרו ונשמע או
 יהיה פי' ונשמע שישמעו אל דברי המלאך כמו שהזכיר ואמר השמר
 ונפניו ושמע בקלו: ואחרי קבלם על עצמם המצות אז לקח משה את
 הדם וזרק על העם ואמר הגה דם הבדיק אשר כרת ה' עמכם על כל
 הדברים האלה ואחרי כל הפעולות האלה קיים מה שצוהו ית' באחרונה
 מעלותו להר פסע אחרת כמו שצוה ואל משה אמר עלה אל ה' וזהו
 אמרו כאן ויעל משה ואהרן נדב ואציהוא ושבעים מזקני ישראל: ואמנם
 בצורך העליה הזאת אחשוב אני ע"ד הפשט שלמה שהיה ציאת המלאך
 לעם דבר איפשר שיסבב בהם שיטעו באלהותו ויעבדו אותו כיתר
 האומות העובדות לאלהיהם. הגה בעבור זה צוה ית' למשה עלה אל
 ה' אתה וגו'. וכל זה כדי שישגו אדנות השם ית' והיותו מושל בשכלים
 הנבדלים כלם ובגלגלים ושהוא אלדי האלדים ואדוני האדונים גבוה
 מעל גבוה כמו שיתבאר שנכלל העיון הזה בהשגת הזקנים והנה עלה
 עמהם אדוננו משה לא להיותו צריך לכמו ההשגה התיא אבל להיותם
 בלתי ראויים אליה מעצמ' אם לא תצטרף אליהם שלמות משה ע"ה
 אשר באמצעותו יהיו הם מוכנים וכמו שאמר ואצלתי מן הרוח אשר
 עליך ושמתי עליהם. האמנם למה שלא היה הענין שזה בהם ואינם
 משתווים בהשגה התיא אמר ונגש משה לבדו אל ה' והם לא יגשו כלומר
 שבהשגה התיא לא יגיעו הזקנים למעלת משה ולא יעלו אליה. והעם
 לא יעלה למעלת הזקנים ההם וזהו אמרו והעם לא יעלו עמו שלא
 ישתתפו בהשגה התיא כמו הזקנים שישתתפו בה עם היות שלא ישתוו
 באופן ההשגה וכבר יסבול פשט הכתוב שאמרו ויראו את אלדי ישראל
 יכלול משה ואהרן והזקנים כלם וזהו ויעל משה ואהרן נדב ואציהוא
 צומר ויראו את אלדי ישראל כי כלם יוכלו בראיה התיא. והיותם
 נכון בעיני שההשגה הזאת לאצילי בני ישראל נתיחסה לבד ושצורך
 עליה משה עמהם אינה לענין השגתם אבל השם יתברך צוה למשה
 סיעלה

ס
 אל
 ור
 בס
 לא
 אל
 כי
 נה
 בדו
 תה
 מו
 עם
 ותו
 חוו
 הפי
 ייה
 יום
 את
 חס
 כל
 נה
 נח
 דתי
 יעני
 דתי
 אל
 בני
 התי
 רג'
 גות
 עם
 הדס

עשרת זקנים

שיעלה הוא והזקנים כל אחד מהם לענין מתחלף. אם הזקנים לענין
השגתם שזיכור ואם משה כדי לעלות אל ראש ההר לקבל הלכות
וזה אמרו וכנגד משה לבדו והם לא יגשו להביד כי יפחד מהם לעמוד
בגורלו והמה לא יעלו כי דבר אין לו ולהם שמה. וזהו זכר ראשונה
צורך עלית הזקנים ואמר ויראו את אלדי ישראל גומר כי בזקנים לבד
ידבר. וזכר צורך עלית משה באמרו מיד ויאמר ה' אל משה עלה אלי
ההרה והיה שם ואתנה לך את לחות האבן וגומר. הגה ביארתי צורך
עלית כלם כל אחד מהם ר"ל משה לבדו והזקנים לבדם לענין מתחלף
והותרו בזה הספק הו' והח' שזכרתי. ואמנם אמרו ואל משה אמר
עלה אל ה' וכנגד משה לבדו אל ה' גומר. ולא אמר עלה אלי וכנגד אלי
כמו שאמר עלה אלי ההרה. כבר ראית דעת המפרשים שכן דרך
הכתוב ושהוא כוונתו שאמר מאת ה' מן השמים. והוקע אותם לה' נגד
השמש אבל אני אשוב בכלם שלא היה החלוק הגדול הזה מבלי סבה.
ודעתי בזה שאחרי שהודיעו יתעלה שליחות המלאך והואיר השמר
מסניו ושמע בקולו הנה מיד התחיל המלאך לדבר את משה בשם האל
והוא אמרו ואל משה אמר עלה אל ה' ר"ל ואל משה אמר המלאך הנזכר
עלה אל ה' וכנגד משה לבדו אל ה' כי יזוה המלאך בשם ה' אל עולם
שיעלה משה להר והזקנים כדי להשיג השגתם שזכר ויהיה זה קודם
שתתחיל הנהגת המלאך להודיע שההשגה היא מהאל ולא מהמלאך
ולפי זה התחיל לזאת לפעל במקום הזה שליחות המלאך. אבל
במסכת סנהדרין נאמר אמר ליה ההוא לרב אידי כתיב ואל משה אמר
עלה אל ה'. עלה אלי מיבעי ליה אמר ליה זה מטטרון ששמו כשם רבו
דכתיב כי שמי בקרבו אי הכי פלחו ליה בדכתיב השמר מסניו ושמע
בקלו. אמר ליה אל תמר בו כתיב אל תמירכו בו אי הכי מאי לא ישא
לפשעכם אל הימנותא בידך דאפילו בפרוקגא לא קבילגיה דכתיב
ויאמר אם אין ענין הולכים אל תעלנו מזה. וכפי מה שפי' הרמב"ן ז"ל
בדבריהם ויהיה פי' הכתוב ואל משה אמר השם ית' עלה אל מטטרון
שנקרא ה' אתה והארץ גו'. ויהיה אם כן צורך העליה לרעת חו"ל כפי
מה שאחשוב שיעלו לקבל האצילות מהמלאך הנזכר שילך לפנים.
ולכן בא זה הדבור אחרי פרשת הנה אנכי שולח מלאך לפניך ואמר
שאתצילות המלאך הוא יקבל כל אחד כפי הכנתו וזהו וכנגד משה לבדו
אל ה' והם לא יגשו ויהיו לדבריהם ויראו את אלדי ישראל כולל למשה
ולזקנים

ולזקנים כמו שפירשתי אני. זהו הנראה אלי לפרש כפי דעתם בזה. ומה שזכרתי אני יראה יותר ככון ואמתי בפשט הכתוב:

פרק תשעה עשר

בהיתר

הספק השיעי שזכרתי בפרשה. הנה זכרה התורה התמימה שאחרי כל המעשים הגא שיעשה אדוננו משה ע"ה צקיום התורה עם העם ראה לקיים מה שצווה וזהו ויעל משה ואלהרן גדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל. וזוה מההודעה בעלייה ובהשתחוות מרמוק ובהגשת משה לבדו והס לא יגשו והעם לא יעלו עמו גו' וס ראו את אלדי ישראל ותמת רגליו כמעשה לבנת הספי' וכעס השמים לטהר. ואשר אחשוב אני בהשגה הזאת והוראת המשל הזה הוא שלבנת הספיר היה משל לעולם השכלים הנבדלים להיותם ספיריים וזכים בצבעם נבדלים מהחומריות והעובי. ובדברי יחזקאל ע"ה בא הלשון הזה גם כן על השכלים הנבדלים אמר בתחלת נבואתו וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה וזה נאמר על השכלים הנבדלי' מחומר וגם כפי דעת הרב המורה בפי' הנבואה לא ימלט מזה וכמו שאוכיח בע"ה בפ"כד מזה המאמר: ובמראה השני' אמר פעם אחרת הנביא יחזקאל זאראה והנה אל הרקיע אשר על ראש הכרבים כאבן ספיר כמראה דמות כסא נראה עליהם הנך רואה בעיניך שלבנת הספיר הוא משל כמשך בדבריהם על המלאכים השכליים כי היה הספיריות משל נאות להפשט והזכות מחומר כמו שאמרת. וכמו שהספיר אין לו גוון בעצמו והוא יקבל כל המראים ככה. השכלים הנבדלים אין להם גשם עם היות שיראו אותם הנבדלים בלבוש בשר ואשר ורוח. ואמנם אמר כמעשה לבנת הספיר ולא אמר כלבנת הספיר לפי שהספיר בתולדתו לא ימלאצו מהוהר והבהירות כי אם אחרי שבמלאכה יתוקן במעשה הראוי ואז יהיה הספיר בהיר מאד והוא נקרא בלשון מתקני החבנים לושט"רי בלשון עם לועז. ואמנם אמרו וכעס השמים לטהר אינו משל לדעתי אבל הוא כפשוטו נאמר על הגרם השממי ועס השמים ירצה היותר עלמי שבנגלים והוא הגלגל העליון המקיף בכל כי להיותו הקודם שבהם בעצם וסבה אמר כעס השמים

עמרת זקנים

והסדר הוא רמז לפשיטות ושהוא פשוט בלי הרבה חומריות ולכן
אמר וכעס השמים ולא כמו שפירש רש"י ז"ל שהוא לשון מראה ואינו כן
כי שם העס לא יאמר על המראה שהוא מקרה: והיה כוונת המאמר
שזקני ישראל ראו והשיגו בבואתם שהאל ית' הוא המשגיח בעלמו בעול
השפל הזה בעס הנבחר אשר בחר לנחלה לו והוא המשגיח בעולם
השכלים הנבדלים ומשפיע בהם הטוב והמזיאות והוא גם כן מניע
בעלמו הגבל העליון אשר בתנועתו יתנועעו הכל והוא ח"כ המושל
והמנהיג בכל העולמות והוא קדוש בעולם המלאכים וקדוש בעולם
הגבגלים וקדוש בעולם השפל הזה: וזה אמרו ויראו את אלדי ישראל
ותחת רגלין כמעשה לבגת הספיר וכעס השמים לטהר ר"ל ראו שהשם
ית' שהוא אלוה ישראל ומשגיח בעלמו והוליאם ממזרים ונתן להם את
התורה הוא עלמו המנהיג את התחונים והוא מנהיג את העליונים
כלם השכלים הנבדלים והגבגלים: וזה וכעס השמים לטהר ר"ל וגם
בן מניע הגרמים השעמיים: והוא על דרך אמרו כי ה' אלדיכם הוא
אלדי האלדים ואדוני האדונים ר"ל כי המשגיח בכלם הוא המשגיח
באלדים שהם השכלים הנבדלים והוא המשגיח בגרמים השעמיים שהם
אדונים על הגשמים השפלים האלה: כמו שדרשוהו במכילתא והביאו
הרב המורה בפ"ד ח"ב מספרו כמו שכבר זכרתי פעמים והנה אמר
וכעס השמים כל' עם שאינו משל כפי מה שפירשתי לא לדמיון והשוואה
אבל יהיה הכ' הזה מיותרת כמו שכתב רבי יונה שיש בכתוב כ"ף בתחלת
המלות ואינה נותנת טעם בדברים והביא מזה המין כשגם שונא
מלפני השליט: ותדבר אליו כדברים האלה: ותקראנה אתי כאלה:
כמעט וגרים בה ורבים אמרים שאין להם צורך בכתוב ואיפשר עוד
שיהיה הכ' כאן להשוואת בין שני דברים והדמותם כמו כמוני כמוך
כמו שכתבן פורפיש והביאו ראב"ע ז"ל על פי כמוך כפרעה ואמר
שמעשה לבגת הספיר הוא תחת רגלי האל ומשבתו ותחת כפות רגליו
כמו שעס השמים הם ג"כ תחת רגליו כי הדברים שיתדמו בענין
אחד יאמר בהם כ"ף הדמיון: והנה צורך ההשגה האמת לזקנים היה
כדי שידעו שהמלאך השלוח אליהם הוא שליח האל ואין בו ד' אלהות
כי אם היכולת המסור אליו ממנו וכל זה כדי שלא יטעו בו כמו שאמרתי
במה שעבר: ואמנם אמרו ואל תליכי בני ישראל לא שלח אלהות
שהאלילים הם אינם הזקנים שזכר אבל היו שאר החכמים ראשי המדות

שהיו מתייבצים בתחתית ההר ולא הגיעו למעלת הגבוהה הזכה כוקנים
 שעלו להר ולזה קראם בשם אחר אנילים כי היו הם נאנלים מהעם
 בשלמות מה אבל לא הגיעו למעלת הזקנים ואמר לא שלם ידו להגיד
 שהאל ית' לא שלם ידו גבוהתו אליהם ולא בא אליהם השפע כמדברת
 אהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל אבל זכו להשגה מועטת
 ומזיון קצר אלדי וזהו אמרו לבד ויחזו את האלדים כלומר שהשיגו
 מציאות האל בהשגה כללית בלתי מושלמת ויהיה לא שלם ידו מלשון
 היתה עלי יד ה' שהוא מין ממיני הגבוהה כי היה כמו שראית מדבר
 הרב המורה הגבוהה האלדית בשני מינים מלום ומראה ואין הסביל
 ביניהם מלד הפועל כי הוא בכל אחד מהם האל ית' באמצעות השכל
 הפועל ולא יודלו גם כן מלד המקבל השפע כי היה בשניהם הכח
 הדברי תחלה ואחר כך הכח המדמה ולא יודלו גם כן בצטול החושים
 בעת השפע וההשתמשות בהם לפי שכבר בא בדבריו שהגבוהה באיזה
 מין שיהיה יתבטלו ההרגשות כלם ותחלל כל השגה חומרית ומושיית
 אבל יתחלפו החלום מהמראה מלד הכנת האדם בעת קבול השפע כי
 בהיותו ישן כדרך כל הארץ ונחה עליו רוח ה' נקרא חלוס גבוהי ואם
 היה בהקיץ פעם בחוץ פעם בדחובות ובאתהו אז השפע הגבוהי תקרא
 מראה וכפי שרשי הרב המורה שהפליא תושיה בענין הגבוהה אין
 החלום והמראה שוים בשלמות ומועלה אבל היה המראה מועלה שלימה
 והחלום הוא מדרגה למטה ממנה תראה דבריו בפ"מו ח"א ופ"מא
 ופ"מה ח"ב מספרו באמרו בפ"מה הזכר ז'ל והעליונה והשלימה שבהם
 שיתבא במראה בכלל אמר גם כן שבחלום הגבוהי לא ירחיק שיראה
 הגבוה כאלו השם ידבר עמו אבל אם איפשר שיראה הגבוה ג"כ
 במראה הגבוהה כאלו השם ידבר עמו הוא רחוק אללו ולא יגיע פעל
 הכח המדמה לזה והסבה בזה לדעתי היה כי בבא השפע לאדם בהיותו
 ישן הנה ימצאהו מבלבל שקוע בדמיון והוא בו מתהפך בתחבולותיו
 בלתי משועבד לשכל להיותו בעת השינה זמן התגברות המדמה ולכן
 תהיה השפע ההוא בחלום בלתי מסודר כי יגבר הכח המדמה על
 השכלי ואינו רחוק שבהתגברות המדמה שמה יחקה כאלו השם ידבר
 עמו עס היותו בלתי אמתי כי תגבורת המדמה יקח הדבר הכוזב
 תמורת האמתי אבל בבא השפע לאדם בהיותו בעת היקויה ימצא
 השכל גובר ופועל פעולתו והמדמה מסודר תחתיו כפי מה שראוי בעת

ולכן
 לו כן
 באמר
 בעול'
 עולם
 מניע
 מושל
 עולם
 שראל
 מהשם
 את
 יוכים
 ל וגם
 הוא
 זשגית
 שהם
 הביאו
 אמר
 שואה
 תחלת
 שיוצא
 ולה
 עוד
 כמות
 ואמר
 רגליו
 בענין
 ה היה
 לכות
 מרתי
 מחשוב
 ממות

עשרת זקנים

היקיפה ויהיה הנבואה זכה וברורה להיות רוב השפע על הכח הדברי והמדמה מסודר להשכל כראוי ולכן היה המראה יותר מעולה מהחלום והרחיק הרב האלדי שיראה הנביא בעת המראה כאלו השם ידבר עמו לפי שהדמיון אינו משובש לחקות דבר שאינו אמתי כמו שהוא בחלום להשתבש בסבת השינה הקודמת ולהיותו בעת המראה בסוב שבסדור הוא רחוק שיחקה מה שהוא בלתי אפשר: וכלל הדברים האלה כלם שמהנבואה חלום ומראה ושהמראה מדרגה מעולה ושלמת מהחלום והרב ענמו אמר שיד' ה' היא ממין המראה תראה דבריו בתחלת פמ"א ח"ב ז"ל איני צריך לבאר החלום מה הוא אמנם המראה והוא אמרו במראה אליו אתודע והיא אשר תקרא מראה הנבואה ותקרא ג' כ' יד' ה' ותקרא ג' כ' מחוה הוא ענין איום וגורא מחריד מחובר לנביא בעת היקפה עכ"ל: הגך רואה ממה שאמר הרב מחובר לנביא בעת היקפה ההבדל שזכרתי מהחלום למראה ותדע שיד' ה' היא המדרגה היותר עליונה שבנבואה ולכן אמר שעם היות שהגיעו אליה הזקנים בהשגתם הגה האצילים לא הגיעו אליה וזהו לא שלח ידו והנה הרחצנו בזה ליוקר הדרוש ואמר ויאכלו וישתו להביד כי האצילים למה שלא היתה עליהם יד' ה' לא הוצרכו להתבודד ולהתפרד מהמאכל והמשתה כמו שנפרדו ממנו משה והזקנים שזכר אבל האצילים אכלו ושתו ואיפשר שהיה אכילתם מהשלמים שעשה משה קודם עלותו כדבריר"א ז"ל: התבאר מזה שהאצילים אינם הזקנים ושלא נכפל ללא צורך אמרו ויחזו את האלהים ובא ויאכלו וישתו במקום הראוי והותר בזה הספק התשיעי לדעתי ולפי שהרב המורה הביא לדעתו בהשגת הזקנים שני עדים ממאמר רבי אליעזר הגדול ומדברי יחזקאל במרכבה ראוי שאחקור עליהם ואשתדל לבאר הזמת עדותם או הכחשתם או פירושם באופן אחר אבל כדי שלא נעשה הפסקה בציאור הפרשה ראיתי להניחם לאחרית המאמר בשני פרקים יבאו בזה בג' ה':

פרק עשרים

בהיתר
הספק העשירי והשלמת ציאור הפרשה: יען
וביען היה התכלית הנכסף בעליה הנעלמת הזאת
התיחדות אדון הנביאים בהר ושבתו עם לקבל התורה והמלות לכן
אמרי

עמרת זקנים לה

אחרי זכרון השגת הזקנים הנכבדת והשב' האזילים כפי איפשרותם :
 בא הדבור למשה אדוננו עלה אלי ההרה ויהי עם ואמנה לך את לחת
 האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם : ר"ל שיעלה משם לראש
 ההר לקבל האזילות האמתיות והשפע הנמרץ מהש' והודיעו שיבש שם
 ימים רבים וזהו אמרו ויהי עם ושיקנה בישיבה ההיא שלמות נפשו
 ראשונה במראות עליונות מראות אלדים וידבק נפשו באלדים כאחד
 מצבא המרום : וכמו ג"כ זה באמרו עלה אלי ההרה ויהי עם ר"ל
 שיעלה במעלה עליונה מהדבור והנבואה ויתמיד בה לא יסור ממנה
 בעודו בחיים חיותו לפי שמפני הישיבה בהר יסור מתדבק תמיד
 מוכן בכל עת לנבואה כמו שאזכור בזה הפרק וזהו שם ומלת שם
 אינו מההכרח שירה מקום אבל יאמר פעמים על ההתבודדות והענין
 אשר הדבור בו וזהו האופן לדעתי אמרו וימת שם משה עבד ה' בארץ
 מואב על פי ה' : ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור וגו' כי לפי
 שאמר למעלה דבור האל ית' למשה אדוננו ושבראה הנבואה הראיה
 את כל הארץ זכר שבאותו ההתבודדות הנפלאות משה ובחיותו מדבר
 עם השם פנים בפנים הוסיף החומ' ממנו ונפשו נשארה קשורה בל ית'
 ודבקה בו כמו שענינו הרואו איש אחד יפליג בהתבודדות עד שיסירו
 המצנפת מעל ראשו והוא לא ידע בכל אה אבל הוא מתמי' בהתבודדותו
 ככה רדון הנביאים להיותו עבד ה' מת שם בהתבודדות הנבואיי הוא
 ודומה לזה כתב הרב המורה בפ"ג ח"ג אמר זה לשונו : כשיבא האיש
 השלם בימים ויקרב למות תוסיף ההשגה ההיא חוספת עזומה ותדבנה
 השמחה בהשגה ההיא עד שתפדד הנפש מהגוף בעת ההנאה ההיא ואל
 זה הענין רמזו חז"ל באמרו שמה אהרן ומרים מתו בנשיקה כי נאמר
 במשה וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה' ונאמר באהרן על
 פי ה' וימת שם : וכן אמרו במרים שמתה בנשיקה ולא זכר בה התורה
 על פי ה' להיותה אשה ואין טוב להזכיר בה זה המשל והכוונה ששלשת'
 מתו בענין השגה הגאה מרוב החשק ונמשכו החכמים להקרא חזק
 ההנאה והחשק בשיקה כאמרו ישקני מנשיקות פיהו וזה המין מן המיתות
 אשר היא המלט מהמות על דרך האמת לא זכרו חז"ל שהגיע אליו כי
 עם משה אהרן ומרים עכ"ל הרב : והנה העיר על מה שאמרתי אם לא
 שסמך זה לאמרו על פי ה' ואני אמשוב שגרמו במלת שם : והרב עלמו
 גשמת מש המלה הזאת בזולת ההכנה המקומית ראה דבריו בראש ספר

עשרת זקנים

המדע אשר יסוד היסודות ועמוד המכמות לידע שיש שם מצוי ראשון
וכו' ואמר בסוף ההלכה השנית אין שם מצוי אמת מלבדו וזו איפשר
שיובן ממלת שם ההגבלה המקומית כי האל יתברך אינו מוגבל במקום
חליטה ועל הנד הזה ראוי שיובן אמרו הנה והיה שם ר"ל שיתמיד
בהאבודדות הנפלא שישגי בהר והנה אמר שמלבד השלמת עצמו הנה
יקנה עוד לשלמות עמו מעלה עליונה והיא התורה האלדית וההנהגה
העליונה בכתב ובעל פה כי לחות האבן היה נרמו בכתב מלבד ספר
התורה שכתב משה אחרי כן והתורה והמלוה היה המקובלת מפה אל
פה ואמר עוד אשר כתבתי להורותם ויחזור ללמות להגיד כי לא
יצטרך לכתובה לתקות ספק ופקסוק שיהיה בתורה שבעל פה אבל
היתה הכתיבה ממנו ית' די להורות לישראל הפעל המושלל האלהי הווא
ד'ל כתיבת הלמות וזהו אמרו אשר כתבתי להורותם או יאמר שיתן
לו לחות האבן והתורה והמלוה שהם עשרת הדברות אשר כתב על
הלמות כדי להורות לפניהם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר
יעשו והנה ראתה החכמה האלדית לכתוב עיקרי האמונה והמצו' על
שתי האבנים לרמוז שהם נצחיות ושכל דברי התורה לנו ולבנינו עד
עולם לא יחליפם ולא ימיר אותם ולכן כתבם על האבנים למען יעמדו
ימים רבים ודומה לזה אמר איוב מי יתן איפו ויכתבון מלי מי יתן
בספר ויוחקו בעט ברזל ועפרת לעד בצור יחצבון ומה ע"ה קיים
דבר האל וזהו ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלהים ר"ל
ששניהם קמו והלכו אבל יהושע הלוח רבו עד התחום ומשה לבדו עלה
אל הר האלהים ולפי ששם היות בעם שרי אלפים ושרי מאות היה מסדר
המשפט שכל הדבר הקשה יביאו אל משה הוגדר ללמות משה לזקנים
שזכ' שבו לנו בזה עד אשר נשוב גומ' מי בעל דברים יגש גו' ר"ל שבו
במקומנו בתוך העם עד אשר נשוב ואהרן וחור יהיו עמהם במושב
בית דין הגדול במקום משה ואשר יהיה בעל דברים בדבר הקשה יגש
אליו כפי כדי לבאר להם את הדין ובה מההוראה שהיה אדוננו משה
ידע שיהיה ישיבתו בהר ימים רבים כמו שנרמו באמרו והיה שם כפי
ההוראה הראשונה מהפסוק כמו שאמרתי ולפי שארבו הדברים חור
להגיד עלית משה ואמר ויעל משה אל ההר ויכס הענן את ההר וגיד כי
אחרי עלותו ירד עמוד הענן על ההר ויכסאו וישכון בצוד ה' על הר
סיני וכבוד ה' אינו הענן אבל הוא לדעתי אש כוגה ויאמר שהיה באש

הנקרא

עמרת זקנים

לו

וצאקרא כבוד ה' על ההר ועליו היה הענין דומה לענין העב היוצא מארץ
 ולזה ביארה התורה מהו הכבוד שזכר ואמר ונמראה כבוד ה' כאש אוכלת
 צראש ההר כי היה דומה לאש עם היות שבפי האמ' אינו אש יסודי ולא
 אש מורכב כי אש דבר אחר נברא על דרך נס. ראה דברי הרב המורה
 בפ"ס ח"א ז"ל וכן כבוד ה' פעמים רנו. בו האור הנברא אשר ישגיגהו
 השם ית' במקום להגדלה ע"ד המוספת ע"כ. ובמקומות רבים מספרו
 פתח הרב ע"ה דברי רבים צענין הסכינה וכבוד ה' ואור נברא באופנים
 מחולפים. ומה הפליא לדבר צענין כל בעל כנף בעליו העיון האמתי
 התוריי ולא אבוא עד תכונתו כי אינו מענין המאמר הזה. ודי בשנדע
 שכבוד ה' שהוא כאש אוכלת היה בראש ההר והענין היה ג"כ עליו ששת
 ימים ויקרא אל משה ביום השביעי. והיו ששת ימים האלה כדי להוסיף
 אדונו וישה בהם הכנה והתבודדות ופרישות רב על פרישותו התמיד
 כי היה צריך אליו בעלם כמו שאמרו במסכת יומא האמנם למה לא
 הוצרך לפרישות כזה ביום מתן תורה הוא לפי שעם היות יום המעמד
 הנבחר יום גדול ונורא הנה הכנת ארון הכבוד לפי שכבר היו נכונים
 ולא יצטרך להכנה אחרת וזה לסבות. ראשונה לפי שכבר היו נכונים
 שלשת ימים. שנית להיות משה ע"ה בין אלהים ובין העם להגיד להם
 את דברי ה' אשר זה ממה שיפסיק הדבקות. שלישית שהדבקות הוא
 היה קצר ומעט ל"ב ביום ההוא לבד. אבל ציטיבת ההר לקבל הלחות
 יתקבלו שלשה עינים אחד מהם גדול המושג. והוא השגת הנמצאות
 עליונות ושפלות כלם ועניני התורה פרטיה ודקדוקיה בסבותיהם
 העצמות. שני היותו נבדל מהעם ונפרד מהם אשר בעבור זה יפליג
 צדקותו ולא יפסיקו. שלישית התמדתו ארבעים יום וארבעים לילה
 בהשגה ההיא מבלי הפסק מדברים הטבעיים מאכל ומשתה ושאר
 הדברים ההכרחיים למי אשר כל זה ממה שיגדיל מעלת השיבה בהר
 מפליס לתושיה ממעמד מתן תורה ולכן ביום מתן תורה הספיק הכנת
 ארון הכבוד למהותו היום הוא בקבלו התורה והיותו בין השם
 ובין העם. אבל ציטיבתו בהר היה צריך שיהיה השפע יותר מעולה
 ודב הדבקות יותר עמוס ונמרץ כפי ערך המושג ושייתמיד זמן רב בלי
 מאון כלל אשר זה ממה שאי אפשר שהגוף יסבלהו כפי הסדר הטבעי.
 והתמדת הדבקות גם כן ימנע מלד השכל האנושי כי לא נסה ללכת
 צאלה. הנה בעבור כל הענינים האלה הוצרך להתבודד אדונו משה

עשרת זקנים

ע"ה ולהכין לבו ולהתפרש מכל עניני הגוף ששת ימים מה שלא הוצרך
 במעמד אחר כי כפי מעלת המעמד באיכותו והתמודתו תצטרך
 הפרישות. והנה היה בזה הזמן הפרישות להסכים עם הבריאה אשר
 ששת ימים עשה ה' וציוס השביעי שבת ככה משה אדונו ששת ימים
 עשה הכנתו וציוס השביעי שבת בהשגתו לפני האלדים וינה ציוס
 השביעי וזהו ויקרא אל משה ביום השביעי: ואמנס בשאר הפעמים
 שעמד משה בהר ג' ארבעים יום וארבעים לילה לא הוצרך להתבודד
 כל כך כמו שהיה במעמד הזה לפי שבישיבת ההר בפעם הראשון קנה
 תכונה נכבדת ונרדמו כחותיו הגופיות ומתו תאוותיו באופן שנשאר
 מוכן תמיד להדבק באלדים מבלי שיצטרך עוד לפרישות. כי במעמד
 הזה היה התבודדותו כל כך עמוס שנפרד שכלו מחומריו ולא נשאר בו
 הקשר כלל אבל היה יחסו אליו יחס שכל הגלגל רוצה לומר מניעו
 עמו כי עם היותו מניעו לא ידבק בו והוא נבדל ממנו. וכן נשאר רוח
 אדון הבריאים נבדל מגופו ובלתי נקשר עמו ההקשר ההוא אשר לשכל
 האנושי עם שאר האנשים וזהו מתו תאוותיו צענין שלא יוכלו להמנע
 עוד הדבקות האלהי: ומה תבין ענין אמתי לא שיערוהו הראשונים
 והוא שהיות אדון הבריאים מתנבא בכל עת והיותו מוכן תמיד לא היה
 בענין הנפלא הזה מתחלת נבואתו אבל קנה הכח הגדול הזה במעמד
 ההר אחר שבתו הארבעים יום והארבעים לילה בלי מאכל ומשתה כי
 אז קנה גופו תכונת הגשמים השממיים הנלחיים וקנה שכלו תכונת
 השכלים הנבדלים מחומר המתענגים בעיונס והתבודדותם תמיד
 ומפני זה נשאר מוכן להנבא בכל עת. והרב רבינו נסים כתב שהיה
 מוכן להנבא בכל עת להיות נבואתו מאת השם ית' אשר לא יצטרך אל
 אמצעיים מוכנים ולא אל הכנת המקבל. והיא טבה אחרת. אבל מה
 שכתבתי הוא הנכון והאמת יורה דרכו. ואתה רואה שמכמינו הקדושים
 הוכיחו היותו מוכן בכל עת לנבואה ממאמרו עמדו ואשמעה וזה היה
 אחר המעמד הזה לפי שממנו קנה התכונה הזאת. ומפני זה גם כן
 נפרד האשה אחר זה המעמד כי מפרישותו הרב ומתפסד מזגו והרכבתו
 בהר לא נשאר בו כח משתמש בזוג ובאחת משאר הפעולות הטבעיות.
 וכן אחשוב שכל ימיו לא היה עוד רעב ולנוח ולא זיקהו העדר השינה
 או העדר הרקת המותרות זמן רב ולא היה משתמש בלרבי הגוף לתאוה
 אס לקרחת העמדת החיות. וכל זה מהתכונה שקנה בהר אשרי
 ואשרין

עמרת וקנים

לו

ו'שריו שלכך זכה וזאת היא הסבה בעלמה שבהיות משה בן מאה ועשרים שנה לא הכהתה עינו ולא נם לחת לפי שמקרי הטבע כלם וחולשת הכחות שתמשך אחד הזקנה בעדר ממנו ולא נמצא בו ולכן היה מיתתו בלי צער וכאב כמו שפירשתי באמרו וימת שם משה בארץ מואב על פי ה' כי היו הכחות כבר באופן כך מההפסד והיה הגשם כ"כ נפרדת מהחומר שלא הרגיש כאב וצער כלל בשעת המיתה אבל בתוך ההתבודדות הוסר החמר ממנו וזה אינו לסבה טבעי מפני וקנתו כי כבר יצא ענינו ממשפט הסדר הטבעי אבל היה מיתתו בגזירת עירין ובמיתת קדישן וזהו אמרו על פי ה' כי במאמרו מת בלא סבה מקריית או טבעית: התבאר א"כ שמה פ"ה נלטרך לפרישות ששת ימים בזה המעמד האלדי לגדל המושג והתחדתו ולכן חכמינו ז"ל במסכת יומא לא למדו הפרישות לכל הנכנס למחנה שכינה כי אם ששת ימים כמשה והוא מהקושי כי אם הוא ע"ה נלטרך לפרישות ששת ימי' למעמד גדול וגורא כזה היה ראוי שילמדו פרישות שנים עשר יום או יותר לכל איש אחר הנכנס למחנה שכינה כפי ערך מעלתו למעלת משה כמו שלמדו הס בזה הדרך עצמו כאמרם ואביה ירק ירק בפניה הלך תכלס שבעת ימים ק"ו לשכינה תכלס י"ד יום אבל היה כוונתם שעם הבדל מעלת משה לכל אדם ערך השגתו במעמד ההוא להשגת כל אדם ערך שכלו לשכל שאר האנשים ולכן יספיק שיהיה פרישות כל אדם הנכנס לעיון הדברים האלדיים והעבודה במקדש אשר כל זה יכוונו בנכנס למחנה שכינה כפרישות אדון הנביאים להשגה הנפלאה היא ויתמיד פרישות כל אדם בענין קטון כמו שהתמיד פרישותו ע"ה בדבר גדול המעלה והערך ולזה אמרו כל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששת ימים ר"ל כל הנכנס יהיה מי שיהיה טעון הפרשה היא ואמר ומראה כבוד ה' באש אכלת בראש ההר בו ויצא משה וגו' להגיד שאע"פ שהיה מראה כבוד ה' באש אכלת בראש ההר וזה כפי הנראה לעיני בני ישראל אבל לא כפי האמת בעצמו כי לא היה אש שורף הנה עם כל זה לא נמנע משה מלבא שמה כשקראו האלית ולא פחד לבו אבל בא בתוך הענין וגם עלה אל ההר והוא ראש ההר אשר שם מראה כבוד ה' באש אובלת וזכר ששם ישב עם ה' ר"ל בדבקות אלריגמרן ארבעים יום וארבעים לילה והיה כל הזמן הזה עסוק בעיון אלדי לא נפרד ממנו כל אותו הזמן רגע אחד כי היה הדבקות בכל הזמן ההוא אחד קשור מדובק לא נחלק לשיעורים

בדרך
ערך
אשר
מים
ימים
ימים
דד
קנה
אשר
מד
ד
בו
יעו
רוח
כל
נגע
מים
היה
מד
כי
גת
יוד
יה
אל
מה
ים
יה
כן
תו
ת
נה
יה
ד

עמרת זקנים

לשיעורים ולא נפסק שעה אחת לא בשמש המאכל והמשתה והשינה
 ושאר הדברים ההכרחיים לחיו ולא ד' אונות ית הלחות הים בסוף הארבעים
 יום אחר כלות התבודדות וההשגה עלומה היא כל אותו הזמן והוא
 אחרי יומן אל משה ככלתו לדבר אתו וגומר יאמר כי לא היה הפסק
 ההשגה בסביבות הלחות כי לא נתנו כ"א אחרי שלמות ההשגה ככלתו
 לדבר אתו וזה דבר לא תשוער אל לנו פליאתו מלד הגושה החמרי
 אשר ימנעוהו תכלית הקמיעות ומלד השכלג"כ אשר מפאת ענמו ואשר
 כסה ללכת לא יסבול הדבוק התמיד הזה כל הזמן הגדול ההוא לסיוט
 יחס שמור בין המשיג והמושג אם לא כי יד ה' עשתה זאת לזכות את ישראל
 והרים בחור מעם להעלותו מן הארץ בין פכדים שם קינו לעמוד בהארץ
 בית המלך פנימה בגבורים אשר מעולם פורשי כנפים וכמו שהתחכם
 הטבע בתוך המורכבים החמריים להפליא המין האנושי ביתר שאת
 ככה ראה מהמין ההוא להפליא חסיד לו נבדל ממנו כסדל המין כלו
 משאר מיני הב' הבלתי מדברים: ישתבח שיוגד מבשר היוצרים:

פרק אחד ועשרים

בהיתר

הספק הי"א והי"ב: הגם ישיבת אדוננו משה ע"ה
 בהר ארבעים יום וארבעים לילה היה אצלי לשלשה
 שבועות הבריות: הפנה אחת יתבאר אחרי שתדע ד' הקדמות
 הראשונה שבעולם החומרי השפל הזה יוצגו עשרה דברים הוויס
 בהם יוכלו כל שאר הגומליים החומריים: האחד מהם הוא החומר
 הר אשון והוא המשותף לכל הגומליים והגושה לכל הצורות: ואמנם
 מציאותו ואי זה מציאות הוא אם נכח או בפעל הרבה בו הדברים
 הסילוסוף במאמר הראשון מספר השמש ובספר מה שאמר הטבע
 וצדושי ב"ר הטבעיים: השני הוא הצורה הגשמית הכוללת לכל
 הדברים והיא הצורה הראשונה שתחול בחומר ההוא: ואמנם מה
 הצורה היא ואם היא המרחקים הבלתי המוגבלים השלשה: הרבה בו
 הדברים אבותו וצ"ר בקצור מה שאמר הטבע הפליא תושים לדעתו
 צדדו זה ובמקומות אחרים: השלישי מהם הוא הצורה הפרטית אשר
 ליסוד מן היסודות אשר בה יתחלף משאר היסודות ואם הצורות ההם
 הם האיכויות הראשונים או הכובד והקלות או דבר אחר בלתי מודע
 אל לנו

עמרת זקנים

לח

אכלנו חקר מזה ארסטו בספר השמים ובמקומות רבים וג' כ' מפרשי
 ספריו ואפי הנה כתבתי צוה דרוש אחד: הרביעי הוא המקרים
 הנמשכים אחר הגזרות הכוללות והפרטיות ומהם ראשונים כחוס
 וקור ולמות ויובש מהם שניים ככובד וקלות והמרחקים המוגבלים
 השלשה ומהם חקר הפלוסוף בספר המאמרות ובספר מה שאמר הטבע
 ובספר השמים והעולם במקרי היסודות: החמישי הוא בדברים שיתחוו
 באויר מחומר האד העולה מן הארץ והוא הענן והמטר והשלג והברד
 והקשת והענולה אשר מביב הלבנה וזולתם: והרבה בהם הדברים
 ארסטו בספר אותות עליונות ואבוחמד בחלק הטבעיות: השישי מהם
 הוא מה שיתחוו באויר מחומר העשן העולה מהארץ והם אבני אלגזים
 והרוח והכוכב הנקרא דשביט וג' כ' הכוכבים בעלי הזכות והרעם
 והברק וזולתם מהדברים: ובידיעת הדברים האלה הרבה החקירה
 הפלוסוף ג' כ' במקומות הנזכרים: השביעי הוא המתכות והם אשר
 יתחוו ממה שיבגר בצפון הארץ מן האד והעשן שלא עלה לאויר וגם בלא
 המורכבים הרבה הדברים ארסטו ואבוחמד גם כן ויתר המפרשים
 במקומות הנזכרים: השמיני הנפש הזומחת והיא הנמלאת בלמחים
 וב' כ' אשר מפעולותיה' ההזנה והגדול וההולדה בדומה: ואמנם מה
 ענין הנפש הזאת חתר ובקש ראש הפלוסופים ב' כ' א' והשני מספר
 הנפש ובמקומות אחרים והמפרשים במקומות רבים מספריהם:
 התשיעי הנפש החיונית אשר פעולותיה ההשגה והתנועה צרפון ואליה
 יוחסו כל ההשגות פנימיות וחיצוניות וחקר עליה הפלוסוף במקומות
 הנזכרים ובספר חוש ומוחש: והעשירית מהנמלאים הוא המדבר והוא
 הכח המשיג במחשבה ועיון ממנו שכל מעשי וממנו שכל עיוני ואמנם
 מהות הנפש הזאת ואם היה הכנה או צורה נבדלת חתר בחשך ארסטו
 בספר הנפש והמפרשים בחבוריהם והרבה הדברים הר' לבג ב' כ' א'
 מספר מלחמות אשר לו ואת כלל ישא רוח: הגה התבאר שהנמלאים
 השפלים כלם יוכלו בעשרה מינים מההווים פשוטים ומורכבים
 לעצמיותם ומקריהם והיא ההקדמה הראשונה: ואמנם ההקדמה
 השנית היא שרוב המדברים בעיני הגרמי' השמימי' כללו דרושיהם
 וחקירתם בעשרה דרושים בהם יוכלו כל החקירות וכל הידיעות
 שאמרו בהם: והדרוש הראשון מהם הוא בידיעת עצמותם רצוני לומר
 אם הם מורכבים מהחמר הראשון והצורה גשמית כגשמים השפלים א'
אם

דשביט
 וזולת
 הפסק
 כלתו
 חמרי
 ואשר
 קיות
 ישראל
 בחקר
 נחכס
 שאת
 כלו
 :ס'
 ע'ע'
 זלשה
 הווים
 חומר
 נחכס
 דברים
 טבע
 לכל
 ס'מה
 ד'צו
 י'עמו
 אשר
 הכס
 זולע

עמדת זקנים

אם הכושא בהם הוא הגשמות לבד והוא העומד מקום החומר או אי זה
הוא הכושא בהם : ואם הכוכב הוא מטבע הגלגל או יתחלק אליו בסוג
או במין ואם הם בעלי נפש וכו' : ובדרוש הזה חקר הפלוסוף במ"ב
מספר השמים והעולם ובי"א ממה שאחר הטבע : וב"ד במאמר שעשה
קראו ענין הגלגל : ודרוש השני הוא במספר הגלגלים אם הם
שבעה גלגלים לשבעה כוכבי לכת וגלגל הכוכבים הקיימים וגלגל
המזלות והגלגל היומי או אם הם יותר מהמספר הזה : או אם אין
גלגל היומי על גלגל המזלות כמו שחשב ב"ר והוא דעת רלב"ג בפ"ד
ח"ב מ"ה מספר המלחמות : ואם בקרב שבעה הגלגלים הראשונים
ימצאו קבועים גלגלי ההקפה וגלגלי יונאי מרכז אשר הסכימו חכמי
התוכנה עליהם או אם הגלגלים חמישים בדעת קדמוני התכונים כמו
שהביא הרמב"ם ז"ל בפ"ד ח"ב מספרו ובפ"ט ממנו וכבר הרבה
הדברים בדרוש הזה בטלמיוס בספרו וב"ר בקצור האלמנטס : ובעל
ספר יסוד עולם בקצרה : הדרוש השלישי התמלפותם ר"ל הגרמים
השמיים אם יתמלפו בסוג או במין או בחלוק אשיי לבד וזה החלוק
האם הוא לבד בענין הגלגלים או ימצא ג"כ בכוכבים החלוק הוא
וארסטו דבר זה בי"א ממה שאחר הטבע : ואחרוני הפלוסופים דברו
יותר בזה הדרוש תראה דברי ב"ר בדרושים הטבעיים ופאולודי וניטיא
בפירושו על מאמר הראשון מספר השמים והעולם : הדרוש הרביעי
הוא בתמונת ר"ל אם תמונת הגלגלים כלם הם כדוריות או הם
בתמונת אחרת : והכוכבים גם כן אם הם כדוריים וארסטו חקר על זה
במאמר הב' מספר השמים והעולם : הדרוש החמישי מקומם ר"ל
אם מקום הגלגל הוא שטח מקיף שזה נכדל כמו שהוא בשאר הגשמים
המוקפים או הוא המרכז המוקף וחקר עליו ארסטו במ"ד מהשמש :
הדרוש הששי במצב ר"ל במצב הגלגלים אם השמש ממעל נוגה
וכוכב אם יהיו הם למעלה ממנו כי בזה מחלוקת רב וטלמיוס חשב
שהם למטה מהשמש ושהשמש באמצע שבעת כוכבי לכת וחכמי אנדלוס
הבריחו לפי הקדמות בטלמיוס שהוא בהפך כמו שהביא הרב המורה
בפי"ט ח"ב : ובדרוש הזה כללנו כן ענין לקיות השמש והירח שהוא
כפי מצבם ומאי זה טעם יעלו שני כוכבים כאחד ולא יסקעו כאחד
ולמה היו הימים בלתי שוים במקומות המחולפים מהישוב אשר כל זה
נמשך כפי המצב וחקרו בזה התכונים כלם בספריהם המפורסמים :

הדרוש

עמרת זקנים

לט

הדרוש השני הוא בתנועתם ר"ל אם יתנועעו כלם בתנועה אחת
 פשוט' או בשתי תנועות. ומה הם שיתנועעו לבד ממורה למערב
 ואשר יתנועעו ממערב למזרח ואשר יתנועעו שתי התנועות ההם
 ומאי זה טעם התנועעו קצת מהם בתנועה אחת בזמן קצר וקצת מהם
 יתנועעו אותו מרחק בזמן ארוך. ואם הכוכבים נחים קיימים בגלגלים
 או היה הגלגל קבוע ומזל חוזר כדברי קצת חכמי ישראל הלא הרבה
 הדברים בזה החוקר בספר השמים והעולם מ"ג מ"ג מבוקש ד' וה'
 ממנו. והביאו בעל ספר יסוד עולם מדברי בטלמיוס: הדרוש ה'
 במניניהם ר"ל אם המניע בגלגל הוא כח ב' או הוא שכל כדל ממנו
 ואם הוא כדל האם יתנועע הגלגל ממנו על ד' התשוקה או בלי זה
 אופן תהיה תנועתו ממנו. ובאו בזה הדרוש דברים במ"ח מהשני
 ובספר מה שאחר ואבוחמד בספרו בחכמ' האלהות והרב המורה בח"ב
 מספרו: הדרוש ה' בזמנ' ר"ל אם הם האוים וכפסדים או היו
 קדמונים במה שעבר ונחיים במה שיבואו או היו האוים בעבר ונחיים
 בעתיד כדעת אפלטון והרבה דברי הכל וכזו הפלוסוף בזה בספר
 השמע ובספר שמים והעולם במקומות רבים מהספרים ההם ויתר
 הפלוסופים. ודבר עליהם הרב האלדי בח"ב מספרו: הדרוש
 העשירי בפעולתם ר"ל אם הם פועלים בשפלים אם לא ומה פעולתם
 בהם אם בהווה וההפסד לבד כדעת הפלוסוף או בכל שאר השנויים
 והמקרים המתחדשים בעולם השפל כדעת התיכוני ואם זה מהם על
 הכוונה הראשונה והתכלית הראשונה בהם או הוא מהם על הכוונה
 השנית. והחוקר דבר בזה ג' בח"ב מספר השמים והרב המורה בח"ג
 ובאגרת שכתב לחכמי הר מונפיסליר תחלתה מי זאת הנשקפה כמו
 שחר. ור"ל בג' ז' בח"ב מה' מה מספר המלחמות: הגה התבאר שכל
 ידיעות הגרמים השמיים כלם יוכלו בעשרת הדרושים האלה אשר
 הפילוסופים חקרו בהם וילאו למאז הפתח. והיא ההקדמה השנית:
 והקדמה הג' שהפלוסופים האחרונים גזרו אומר שהשכלים הנפרדי'
 הם עשרה והביאם לזה מפני שהם מגו טעשה גלגלים וגזרו שהמניעים
 הנבדלים הלא הם במספרם והעשירי הורה עליו זאת שכלינו מן הכח
 אל הפועל והוא השכל הפועל ונותן הצורות: וכמו שביארו הזקן
 אבועלי ב' בספרו שחבר בפלוסופיה והביאו הרב המורה בפ"ד מ"ב
 מספרו. ועם היות שב' לא יזדה בזה ויכפור ההקדמות אשר עליו

או אי זה
 אליו בסוג
 וזו במ"ב
 מר טעשה
 אם הם
 וגלגל
 אם אין
 ב' בפ"ד
 האשונים
 חכמי
 גים כמו
 הרבה
 ובעל
 הגרמים
 החלוק
 הוא
 דבר
 עשירי
 דביעי
 או הם
 על זה
 ר"ל
 שמים
 :
 נוה
 חשב
 דלום
 מורה
 שהוא
 אחד
 זה
 :

עשרת זקנים

בנו הדעת הזה אחרוני הפלוסופים הגה הוא בהכרח יודה שמספר
הנבדלים אי אופסר שיהיה פחות מעשרה מהלד שאמרנו : והנה דעת
האמתיים מהגשי התורה הוא שהם רבים מאד וכמו שאמר איוב היש
מספר לגדודיו ואמר דניאל אלף אלפין ישמשוניה ורבות רבצן קדמוהי
יקומון גו' ואינו גוזר אם המלאכים האלה לדעתם הם השכלי' הנבדלים
או אם הם כחות טבעיות הנקראות בלשונם מלאך ממונה על ההריון
שרו של אש שרו של ברד כמו שחשבו חכמים מאומתינו הדוברים על ה'
עתק' אבל אומר שאף שיהיו במספר גדול הנבדלים ההם הנה יוכלו
במקצת העשרה כי אלף אלפין ורבות רבצן הוא עשרת מאת האלפים או
עשרת אלפי אלפים : ולכן נוכל לומר שהשכלים הנבדלים יוכלו
במספר הזה מהעשרה והיא הקדמה הג' אשר אקדים בזה : ההקדמה
הרביעית היא שעם היות שהפלוסופים שמו יד לפה בענינים האלדיים
וגזרו שהתוארים כמנעים בחקו כמו שביאר צ"ר מאד בספר הפלת
ההפלה והרב האלדי בח"א מספרו : הנה חכמי האמת חמנו ישיבילו זאת
והם חכמי הקבלה והמה ראו את אלדי ישראל והשיגו ממנו עשרה
ספירות עליונות הנקראות בלשונם : כתר חכמה בינה חסד גבורה
תפארת נחם הוד יסוד מלכות : והספירות האלה אינם דברים עצמיים
מתחלפים בו יתברך יחדש בו הרבוי ואינם מקרים חלילה כי אינו
נושא להם אבל הם ענינים מתאחדים בו ויחסו אליו כפי פעולותיו
ובדיעתם תשלם הידיעה האלדית במה שאפשר לאדם ולכן היו
אותיות שמו ית' במלואו עשרה וכל ההיות עליונות ותחתונ' מתהוים
ממנו כהיות גיזוי האור מן השמש מאותיות שמו הויה אחת מאות
אחת ולזה היו ההיות במעשה בראשית באותו המנין וכתנסה אברהם
אבינו בעשר נסיונות ונבדל העולם בעשרה מאמרות והיכו המצריים
במצרים עשר מכות ועל הים ג"כ ויתר העשירות כלם הלך הם כפי
מנין אותם האותיות הנשפעות ממנו להיותם כחות עליונות וסגולות
כפלאות מתאחדות בו אם היה שאמר עליהם שם הכח והסגולה :
וכמו שאמר חז"ל למען שתי אחתי אלה בקרבן אל תקרי אותותי אלא
אותיותי התבאר מזה שהידיעה האלדית נקנות בעשרה ענינים
יקראום הספירות והיא ההקדמה הרביעית : ואחרי הודיע אלדיים
אותך את כל ארבעת ההקדמות האלה אומר שישיבת משה אדוכנו בהר
ארבעים יום וארבעים לילה היה להשיג אמתת הדברים כלם תחתונים
ועליונים

עשרת ימי

מ

ועליונים ולכן ישב העשרה ימים הראשונים בהשיגו טבעי הדברים
 ותכונתם וזורתם האמתיות לא כידיעה הרקה בוקה ומזוקה ומבולקת
 שהשיג הפלוסוף אשר לא הגיע להשיג צורת הזבוב האמתית והיותו
 קטן שבדברים הטבעיים. אבל כל הדברים אשר בעולם השפל חומר
 וצורה בוללת והפרטית והמקרים ושאר הדברים כלם השיג על
 אמתתם ידיעה ברורה אמתית. ולהיות הנמצאים השפלים במספר
 העשרה כמו שבא בהקדמה הראשונה היה השגתו בהם בזה המספר
 מהימים והעשרה ימים השניים נצטרך להשיג טבעי הגרמים השמימיים
 וטבעי הככבים ותנועתם ומניעיהם ומספרם ומצבם ויתר הדרושים
 אשר ימצאו בידיעתם ולהיות דרושי הידיעה בהם עשרה כמו שבא
 בהקדמה השנית היה ישיבתו בהשגתם עשרה ימים לרמוז למספר הזה
 מהידיעות וההשגות: והעשרה ימים השלישיים נצטרך משה אליהם
 כדי להשיג עיון השכלים הנבדלים מחומר משרתי האל עושי רצונו ר"ל
 במהותם וסודרם ואופן השירות והשבח שישיבחו לאל ובמספרם ג"כ
 בהתחלפותם אם היה שיתחלפו בזמן או במקרה מהמקרים או בהיות
 האחד עלה והאחר עלול. ולהיות מספר השכלים הנבדלים ככלל
 בעשרה הן שיהיה עשרת אחדים או עשרת מאות או עשרת אלפים או
 יותר מזה. היה ישיבתו בהר עשרה ימים לרמוז על מספרם זה.
 והעשרה ימים האחרונים מהם עלה משה אל האלדים ונתעלה בהשגת
 מה שאיפשר מהאלהות ואיכות המלאות הנבראים ממנו שהוא תכלית
 הידיעה וסוף ההשגה והוא הללחת האדם אשר אין למעלה ממנה.
 ולפי שהספירות אשר בהם יוכלל כל זה הם עשרה כמו שבא בהקדמה
 הרביעית היה ישיבתו בהשגה ההיא עשרה ימים לרמוז על מספר
 הספירות אשר היתה בהם ההשגה: הנה התבאר שהיתה ישיבתו
 ארבעים יום וארבעים לילה כדי לרמוז על מיני ההשגות שהשיג בעולם
 השפל ובעולם הגלגלים ובעולם השכלים הנבדלים ובאלוהית: אך
 דע וראה כי כמו שלא היה השגתו בעולם השפל בהשגת החוקרים
 בשכלם ככה לא היתה השגתו בגלגלים ובשכלים הנבדלים ובאלוהית
 כאופן השגת החוקרים אשר לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו והמה
 יודו אשר למעלה מגלגל הירח לא השיגו דבר כי אם באומד לא כן עבד
 האלדים משה כי כאשר גבחו דרכי נבואתו לדרכי הראיות השכליות
 המדומות ככה גבה השגתו הפלא ופלא והיתה כפי אמתת הנמצאים
 ההם

זמספר
 דעת
 היש
 דמוהי
 גדלים
 הריון
 על ה'
 זכללו
 ים או
 זכללו
 קדמה
 לדיים
 הפלת
 לו זאת
 עשרה
 בצורה
 גמיים
 אינו
 זכות
 בן היו
 תכונים
 מאות
 צרהם
 צריים
 ס כפי
 גולות
 ה'
 י אלף
 יכונים
 אלדים
 ו בהר
 תונים

עמרת זקנים

שהם כאחד מצבא המרום וכמו שישיגוהו אחד מהשכלים הנבדלים
 ואם יקשה בעיניך איך בהשגת הדברים השפלים התמיד עשרה ימים
 במספר אשר התמיד בעיון השכלים הנבדלים עם כל חלוק ההשגות
 ההם. אני אשיבך מלין שהיה מספר הימים להורות מספר הידיעות
 עם היות שהמושגים יתחלפו במעלתם וקושי ההשגה בהם כמו שהיה
 הענין במעשה בראשית שיוחד יום אחד להיות השרצים כמו שיוחד יום
 אחד להיות המאורות או להיות השכלים הנבדלים אם היה שגרמו
 באמרו יהי אור ויהי אור כמו שבא בקבלה האמתי וגם כי יצטרך
 לעשרת ימים הראשונים להשגת העולם השפל להיותו בלתי מוכן
 ואחריהם ישאר כל כך מוכן שלרוב הכנתו בעשרה ימים הראשונים
 נשאר מוכן להשיג בעשרה ימים השניים עולם השמים והם הגלגלים
 כלם ואחרי היותו כ"ב בעשרים יום נשאר ראוי והגון להשיג בעשרה
 ימים לבד השלישים עולם השכלים הנבדלים וה"ה בעשרה ימים
 הנשארים. וזוהו הדרך היה ההכנה בימים הראשונים עוזר גדול
 להשגה הנמשכת ולכן יסתפק בה במעט מהימים הגה התבאר ממה
 שאמרתי שהישיבה בהר היה כדי להשיג סודות המציאות ואמנם הלכות
 נתנו באחרונה אחר היותו שלם בכל מה שאיפשר ובעת נתינת הלכות
 השלימו האלדים בציאור המלות כפי הראוי. וזהו אמרו ויתן אל משה
 בכלתו לדבר אתו והרצון בזה כי כאשר כלה לדבר אתו ר"ל להשיג
 העניינים האלדיים הנרמזים בדבר אתו אז אחרי השלמת ההשגות
 כלם נתן אליו הלכות עם ציאור המלות כמו שאמרתי וזאת היא הסבה
 הראשונה לדעתי בישיבת משה בהר: והסבה השני בישיבת ארון
 הנביאים בהר כל אותן הזמן היה כי להיות השכל האנושי נקשר בנו
 הקשר ימנעו מהשגת הנבדל וקבול השלמות האלדי אשר השיג משה
 בהר להיות ההשגה היא רוחנית יותר ממה שאיפשר אליו לסבלו.
 לכן גזרה הסכמה האלהית לברוא חדשה בארץ אשר כמוה לא נתינתה
 ולא נראתה כזאת מהיותנו והיא להעלות ארון הנביאים ממדרגה
 אנושית אל מדרגה רוחנית נבדלת ולכן זיהו שיכין עצמו לזה כדי
 שיחליף מזגו והרכבתו לו לזווקו לקו באופן שאחר ההכנות ההם כלם
 יקבל זורת הרוחניות ויהיה ראוי לקבל ההשגות האלדיות כאחד מצבא
 המרום ואולי שלזה נאמר לו עלה אלי ההרה והיה שם ר"ל שיתהוו שם
 ויקא' היות שנית. והנה העלם האנושי יתהוו בארבעים יום כמו

שזכרו רז"ל במקומות רבים ובסוף הארבעים יום ישתלם ההכנה ויקבל
 המתהווה גורה אנושית לא קודם לכן כי היו הימים הראשונים ימי
 ההכנה וכמו שהתבאר בשני ובשביעית מספר השמע הצורות יחולו
 פתאום במתקנים אחרי הדרגת ההכנות כלם והצורות האלהיות זה
 דרכם גם כן שיחולו אחרי ההכנה נאמר במלאכת המשכן ותכל כל
 עבדת משכן אהל מועד: וכל משה את המלאכה: ויכס הענן גו'
 וכבוד ה' מלא את המשכן: הנה בעבור זה הוצרך משה ע"ה לשבת
 בהר ארבעים יום וארבעים לילה שהוא הזמן המוגבל להויה האנושית
 לחול בה הצורה ולא נשלמה ההכנה להשיג הצורה המעולה ההיא כי
 אם בסוף הארבעים יום והארבעים לילה ובהשלמתה כתיביתן אל
 משה ככלתו לדבר אהו: ולפי שבארבעים ימי היות הולד אין שם
 מאכל ומסתה לכן היה שלחם לאחל ומים לא שתה כדרך המתהווה:
 והנה רצה להדמות בהויה הזאת לפועל השלם שגומר מלאכת הויה
 האנושית בארבעים יום או שהוצרך לכך: זאת היא הסבה השנית
 בישיבת משה בהר: והסבה השלישית היא כי הוצרך אדוננו משה
 ע"ה להכניע יצרו ולהמית תאוותיו ולהכביש מזגו וטבעו לממשלת
 השכל באופן שלא יעכב מהשגת השלמות ולפי שהאיכויות הגוברות
 באדם ארבעה וליחותיו ויסודותיו אשר מהם הורכב ארבעה והיה
 גודל השגתו נכללת בעשרת הדברות כתובים בארבע אלדים לכן היה
 הוצרך להכניע כל יסוד וליחה עשרה ימים כמספר עשרת הדברות:
 באופן שכל יסוד ויסוד מהד' יכנע לקבול הדברות העשרה ההם ומפני
 זה היו ימי ההכנה והכניעת החומר ארבעים יום: הנה התבאר שהסבה
 הראשונה שזכרתי צוה לקומה מפאת המושג ומעלתו: והסבה השנית
 הוא כפי המשיג וצורך הכנתו: והסבה השלישית היא כפי צורך שניהם
 קוצר המשיג וגודל המושג: אכן נשאר לדעת אם היה שהארבעים יום
 הראשונים הוצרך משה אליהם מפני הסבות האלה בארבעים ימים
 השניים וגם הארבעים שישב בהר פעם שלישי מה היה הצורך אליהם
 בזה המספר בעצמו ואיפשר שנאמר כפי דעת קצת המפרשים שלא
 היה הישיבה בהר כי אם שתי פעמים בלבד ושבעים הראשונה הוצרך
 אליה מהסבות שזכרתי: ושהדרגה האלדית הזאת שקנה הנה
 במעשה העגל אשר דאג לו כי מר כי נגע עד לבו עשתה לו כנפיש
 כגשר יעוף השמים וחזר אדון הגביאים להסתבך במנסיוי ההשגחה

• ס
 ימים
 שגות
 יעות
 שהיה
 מד יוס
 זכרמו
 צורך
 מוכן
 שונים
 לגלים
 עשרה
 ימים
 גדול
 ימה
 הלמות
 הלמות
 ל משה
 להשיג
 השגות
 הסבה
 ת אדון
 ער בנו
 ג משה
 לו
 גהיתה
 מדרגה
 ה כרי
 ס כלם
 מלבא
 ויה שם
 ס כמו

עמרת זקנים

בעצבון לבו וכדי להחזיר אבדה לבעליה הוצרך להעביר את רעת העגל
ואת מחשבתו ית' אשר חשב על היהודים לאבדם ואחרי התפלה
והתחנה ונתרצה האל למחות עונם אמר לו האל פסל לך שני לחות
אבנים כראשונים ר"ל שיתבדד כבראשונה כאשר קבל הלחות • ואז
ישב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לזכך החומר ולחזור למדרגה
הראשונה שאבד • ואחרי ההכנה הזו הוכן לקבל שנית הנורה העליונה
וניתנה לראש באמצעות הלחות והיות נכון אללי הוא שבפעם הראשון
שישב משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה לגדל המושג שהשיג
ולרוב הפלאות אשר נעשו שמה כימים הראשונים רצה הקב"ה במספר
הימים ההם שיקבל סגולה נפלאה מהפעם הראשונה היא וקבע
במספר הימים ההוא האלוה יתברך כח יתר וברכה רבה ולכן בשאר
הפעמים צעמדו על עון העסוב צעמדו על הלחות השניות נחשב
בהר המספר ההוא מהימים וישב עס ארבעים יום וארבעים לילה וען
ציען מספרם יועיל מאד בסגולה רצויה • ולזאת הסבה גם כן אנחנו
שארית יעקב ככל שנה ושנה עושים ארבעים ימיתשובה והימים האלה
צרכים ונעשים לפי שבסגולתם ובקדושתם שקנו בתחלה היו עוד כל
ימי הארץ נרצים לפניו ית' • וגם אני אודך שהפלא העצום לא היה כי
אם בפעם הראשונה שישב בהר בלא מאכל ומשתה כל אותו הזמן • אבל
בשאר הפעמים לא היה הנם כל כך גדול לפי שקנה תכונה קיימת
והפעם מהחומר בפעם היא כל כך חזק שלא נשאר הקשר מה לפעם
בבטוח ולא ירעב ולא יצמא עוד כמו שכתבתי בפרק הקודם לזה: הנה
התבאר משלשת הסבות האלה שישיבת אדוננו משה בהר הזמן הקצוב
הזה היה להכרח רב והותר עם זה הספק האחד עשר: ואמנם בהיות
הספק השני עשר והוא למה נעדר משה אדוננו מהמאכל והמשתה כל
ימי היותו בהר • אני אחשוב בו שתי סבות הכרחיות • האחת כי להיות
הכוונה צעמד ההוא החלש כחות הגוף והפסד התאוות והכנע חומר
אדון הנביאים באופן לא יהיה מוכע הדבקות האלדי היה מהמסד השני
להעמיד מבלי מאכל ומשתה בענין שההזנה התמיד' לא יחזק כחות
הגוף והעדר האכילה והמשתה יחליש הכחות וימית התאוה אשר הוא
ממה שיעזור לכוונת המעמד מאד: והסבה השנית צעמד המזון היה
לפי שהדבקות וההשגה בהם היתה כלה מתאחדת מדובקת כל
הארבעים יום מבלי הפסק כלל ואם היה אדון הנביאי' משתמש בהזנה

עזרת זקנים מב

הגוף היה מפסיק בהתבודדותו כי בהשתמש הנפש בכלים הנשמיים
 לא תוכל להשתמש במושכלות והיה המאכל והמשקה מניק ומנוע לא
 לבד מפאת עלמו כי אם גם מפאת הפסק הדבקות אשר ימשך ממנו
 בהכרח כי האכילה תחייב השינה ויציאת המותרות ושאר הדברים
 ההכרחיים בחיי אשר כל זה ממה שימנע התמדת ההתבודדות והשלמתו
 הנה גם מפני זה חייבה החכמה האלדית שלא ישתמש ארון הנביאים
 במאכל ומשתה. ובדברי החכם ר' עמנואל מהרץ רומא ראיתי בפי'
 התורה אשר לו דבר זה לשונו ויש אנשים ירצו לתת טעם בדבר ויאמרו
 כי סבת זה היה שמה ע"ה אז באותו המעמד האלהי לבש מלאכות
 ופנה מכל טרדות העולם ומחשבותיו וכל כחותיו הגופניות נחבטלו
 ולא פעלו פעולתם להתגבר שכלו אז ושוטטו בעולם המלאכים
 ומתוך שלא נשאר בו שום כח גופני שלא נח מפעולתו. ח"כ הכח
 המושך והמעכל והדוחה ודומיהם מן הכחות הגופניות לא עשו
 פעולתם למשוך ולדמות ומתוך כך נשאר גופו עם המזון שהיה בו
 הימים ההם הנזכרים: וע"ד האמת זה הדבר היה מן המופתיים
 הגדולים שהיו מיום בריאת העולם ועל זה הענין ממש נאמר בגד כל
 עמך תעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים וראה כל
 העם אשר אתה בקרב את מעשה ה' כי נורא הוא וגו' ע"כ: ויפה
 דבר באחרית דבריו. ואמנם לא נזכר הנה בפרשה הענין הנפלא הזה
 ועם שאמר ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה הנה לא ראה
 לזכור לחם לא אכל ומים לא שתה כמו שאמר אחרי כן לפי שהפלא הזה
 נזכר במקומו בפרשת כי תשא ובא בביאור גדול בפרשת והיה עקב אבל
 הנה בפרשת ואלה המשפטים היה הכוונה השלמת ספור עליית משה
 להר. ומה ראו הזקנים אבל מה שקרה לו בהיותו בהר לא זכרו הנה
 כי סמך אחרי העליה הנבואה שבאתהו על מלאכת המשכן להיות זה
 התכלית הנכסף בספור לסבה שיבא בפרק הנמשך לזה ולכן לא חשב
 לזכור הנה העדר האכילה והמשתה שקרה לו בהר: ועם זה הותר
 הספק השנים עשר:

פרק שנים ועשרים

הספק הרביעי והשלמת ביאור הספק השלישי
 שזכרתי בפרשה צ"ב ובפ"ג מזה המאמר ולא
 1 ב 2 6 הותרו

בהיתר

ת העול
 התפלה
 י לחות
 ואז
 מדרגה
 עליונה
 הראשון
 שהשיב
 במספר
 וקבע
 בשאר
 גתעכב
 לה יען
 אכחנו
 האלה
 עוד כל
 היה כי
 אכל
 קיימת
 לנפשו
 הנה
 הקלוב
 בהיתר
 תה כל
 להיות
 חומר
 ד השלי
 כחות
 ר הוא
 זון היה
 ת כל
 בהונת

עמרת זקנים

הותרו עד כה' הנה אחרי ביאור הפרשה והיתר הספקות הנזכרות
בה הנה נשאר עלינו להתיר הספק הרביעי והשלמת היתר הספק
השלישי והוא כי אם היה שלימות המלאך וההגתו לעם דבר ראוי והגון
בהיותם במדבר ומשה לזאת הסב' לא בקש עליו והודה בו' אך אחרי
עון העגל בקש עליו ומשכח משנות להרויח בזולתו והנה טבע הארץ
לא יסבלו' ומשה כבר הודה בגזרה' וגם נשאר לדעת אם היה
שהגזרה אמת צדיק ילין בה אך לא יצתה לפועל ולא נתקיימה כמו
שיעד עליה' והנה בתשובת זה אומר שכפי מה שזכרתי בפרקיו זה
המאמ' היה יעוד השם ית' לאבות הקדושי' שינהיגו זרעם בלי אמצעי
אחרי היותם בארץ לא בהיותם במדבר להיותו מונע גדול לזה' ולכן
אחרי השלמת העם בשני השלמות אשר היה הכרח היותם על ידי ית'
בלי אמצעי אמר הנה אנכי שולח מלאך לפניך כמו שפירשתי אבל עם
היות פסק דינו ית' כפי יעודי האבות וטבע הארץ ראוי והגון הנה
אחרי שירד משה מההר והגיד לעם דברי המלות כלם ועם רבויים
וקושי שמירת' השיבו בנפש חפזה כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' ומשה
זרק עליהם דם הברית ועלה הוא ע"ה ואילי בני ישראל וזקנים להר
והשיבו מה שהשיבו' והוא השלם מכל ילוד אשה עלה אל הר האלדים
וישב עם עס' בהשגה נפלאה ובעיון נמרץ הפלא ופלא מופשט מכל
חומרותיו והגיע למדרגת השכלים הנפרדים היושבים לפני ה' ובא
הפשטו מהחומר כל כך שארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל
ומים לא שתה ותדד שנתו מעיניו ולא בא במזון ובמצוק העניינים
ההכרחיים לחי כפי הטבע' הנה ראה השם ית' אז לעשות עם עמו
ונחלתו חסד ואמת נורא למלכי ארץ והוא שעם היות' במדבר הגדול
והנורא מקום בלתי מוכן להדבק בו השפע האלהי הוא ית' בעצמו
ובכבודו לא על ידי מלאך ישגיח בו ינהגם הוא ימשול בו ויהיה הדבוק
תמיד עמהם כמו שהי' במעמד הר סיני עם היות שלא היה כן יעודי
האבות ושכר עבר' הגזרה בחלוק הזה' והיה החסד הזה עמהם משתי
צחינות צחינה מפאת עצמם כי לשלמות אמונת' ותשוקתם למצו'
וקבלם דם הברית והשגת זקניהם ואיליהם היו ראויים לתקון הגזרה
ושיעשה עמהם חסד הדבקות' ובחינה מפא' אדוננו משה ע"ה כי אחרי
זכותו למעלה עליונה עין לא ראתה אלדים זולתו והגעתו לשלמות
בזה שמה ידבר והאלדים יעננו בקול לא היה ראוי שימסר להנהגת

פלות
ספק
הגון
אחרי
הארץ
היה
כמו
קני זה
מזעי
ולכן
וית'
עם
הנה
ויים
משה
להר
דיס
מכל
ובא
אכל
יטס
עמו
דול
צמו
בוק
גודי
שתו
מזו'
ורה
חרי
וות
גת

עמרת זקנים

כ"ג

מלאך ותהיה נבואתו מ' תו אחרי היותה מאת ה' מן השמי' בלי אמצעי
כלל מפני שתי הסבות הכרחיות האלה רצה ה' לזכות את ישראל
והוסיף על החסד המיועד לאבות כהנה וכהנה בהנהגתו בדבקותו
הנמרץ המעולה בהיותם במדב' ולזה אחרי אמרו ויהי עם ה'
ארבעים יום וארבעים לילה סמך אמרו וידבר ה' אל משה לאמר דבר
אל בני ישראל ויקחו לי תרומה גו' והיה סוף המאמר ועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם * ואמר שעם היות הגזרה המרובה שליחות המלאך
להנהיגם הנה לשלמות העם ושלמות משה שקנה מחדש היה רוצה
לחזור מגזירתו ויחפזו לשבת בית ביניהם ולהדבק שכינתו בתוכ'
במדבר ההוא * ולזה ראוי שישתדלו בבנין המשכן ועשייתו כדי שיהיו
ראויים להדבק בם שמה השכינה האלדית * ובהיות ארון הכבואים בהר
שמת ונעלו בבנין החסד האלדי הזה * חטא העם הזה חטאה גדולה
ויעשו להם עגל מסכה ולהיות כפי חטאה הו' בלתי ראויים להדבק
בם השפע המקוה והחסד הגדול הנקנה באמצעות מלאכת המשכן
אמר האלית למשה שלחתי את עורך און ראוי שילך בתוכם
כמו שהיו רצונו לעשות ושלכן יאות לקיים בהם הגזרה הראשונה בגזר
להנהיגם על ידי מלאך כי היו בלתי ראויים להדבק בהם השכינה וזהו
אמרו בפרשת כי תשא לך עלה מאה אמה והעם ושלחתי לפניך מלאך כי
לא אעלה בקרבך והיולאך הזה הוא עצמו הנזכר בפרשת ואלה
המשפטים ולפי שכבר הודיע שיחזור מהגזרה הודיעו עשה שלא יעלה
בקרבם כמו שהיה רצונו לעלות * ומזה תבין שבפרשת ואלה המשפטים
לא היה ראוי שיאמר כי לא אעלה בקרבך כמו שאמרו בפרשת כי תשא
לפי שהמאמר הזה יורה שכבר רצה לעלות עמהם ועתה יחזור בו * ולזה
אמר כאן כי לא אעלה בקרבך כמו שכתב ה' רגעים זכרוננו לזכרה *
האמנם אדוננו משה ע"ה לפי שראה שהעם יתברך מעצמו הודיעו בהר
החסד שיעשה עמהם ושידבק השגמתו בהם * בהיותם במדבר והיה
חוזר בו כסבת עון העגל ככה ויתחנן לו שלא יעשה כן ויקיים דברו
הטוב אשר דבר וזהו אמרו שם ראה אתה אומר אלי העל את העם הזה
ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי גו' * ר"ל אתה אומר אלי העל
את העם הזה ושאתה לא תלך עמהם * וזה באמת קשה אצלי מאד לפי
שאתה כבר הודעתני בפרשת ואלה המשפטים את אשר תשלח עמי
והוא המלאך שאמרת הנה אנכי שולח מלאך לפניך גו' ויהיה א"כ ואתה

עמרת זקנים

לא הודעתני בתמיהה כלומר וכי אחת לא הודעתני את אשר תשלח עמי
באמת כבר הודעת כל זה לי ואני שתקתי : ואתה מעתה אמרת אחרי
כן בהיותי בהר ידעתוך בשם וגם מלאתן ביעי והוא רמז על מה
שאמר לו בהר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם שהיה בעבור משה להגדיל
מעלתו כדי שלא יבא על ידי מלאך : וכיון שאתה אמרת לעשות חסד
חנם כזה ראוי ליעתה לבקש עליו שלא תחזור בו ולא תכחש על הטובה
אשר אמרת והוא ועתה אם גא מלאתי מן ביעיך ירצה עתה למו
שמלאתי בהר הודיעני נא את דרכיך ר"ל שאתה תהיה מודיע הדרך
במדבר לא המלאך וזה כשתלך בתוכם ואז תודיע את הדרך אשר נלך
ואשר תשגיח בהם במדבר או שיודיעו מודתיו כדי לרצותו בהם בשע'
הכעס בעבור שלא ימשך מה שאמר מן אכלך בדרך : והוא אמרו עוד
במה יודע אפוא כי מלאתי מן ביעיך אני ועמך גו' : ר"ל אם היה
שלמעלת העם ולמעלת משה אמרת להדבק השכינה בהם : במה יודע
אם כן שמלאנו מן ביעיך אפוא : ר"ל במדבר כי אם בלכתך עמהם כי
אפוא יורה המקום ויאמר כי במה יודע אפוא שהוא המקום הזה יתרון
העם ויתרון משה אם ילך עמהם המלאך ותלה הענין במה יודע כי עם
היות שיהיה יתרון להם כפי האמת מן האומות גם בהמת ההנהגה על
יד מלאך כמו שבא בפי' ומוה המאמר הנה אותו היתרון לא יודע לכל באי
עולם כמו שאמרתי : ובסוף הפרשה אמר ילך נא ה' בקרבנו : ר"ל
שיקיים מה שאמר להם שילך בתוכם ושיעשו מקדש לשכון כבודו
בקרבם : והוא אמרו ילך נא ר"ל עתה בהיותם במדבר והאל ית' ה' יבין
נגד כל עמך אעשה נפלאות וגומר ר"ל שהוא יכרות עמהם ברית ללכת
בקרבם ובזה יהיה לעם מעלה עליונה והיא כי עם היותם כפי כללותם
בלתי מוכנים הנה בסבת הדבקות יעשה לפניהם נפלאות מה שלא
יעשה המלאך ששליחותו מובדל ויצטרך להכנת המקבלי' כמו שאמרתי :
ויהיה למשה ג' כ' שלמות גדול כי יראו כל העם את מעשה ה' כי נורא
הוא אשר הוא ית' יעשה עמו והוא החסד המיוחד שזכה בו אדוננו משה
בשכלו בהיותו תמיד מוכן לנבואה מבלי מונע בשמי' ובגופו שיזכה
לקרן פנים אשר יראו כל העם מגשת איו' כמו שזכר הרב רבינו חסדאי
ז"ל : ואמנם פירוש הפרשה כלה אינו מענין המאמר והנה יבא בג' ה'
בשלמות בפי' התורה אשר אני עושה וענין קרון הפנים הנה יבא שמה
וגם אביא מעט מוזער בפרק האחרון מזה המאמר : הנה התבאר מזה

איך לא הביע שלימות המלאך לפעל כי היה לחסד אלדי . והתבאר
 עוד למה בקש עליו משה אחרי עון העגל מה שלא עשה קודם לכן
 ומדע בזה שהדבק השכינה בעם בהיותם במדבר לא היה בזכות האבות
 ושבועתם כי אם בזכות אבותינו משה ע"ה והוא דבר לא שיערו בו
 הראשונים והוא מה שרציתי לבאר בזה הפרק : ועם מה שאמרתי הנה
 נשלים פירוש הפרשה לדעתי באופן גלות . ואתה הראת לדעת שכפי
 מה שפירשתי יותרו הספקות שיתחייבו לדברי המפרשים כלם בפרשה
 והתהלה לאל :

פרק שלשה ועשרים

אמר

יחזק אחרי כלותי פירוש הפרשה והיתר ספקותיה
 אשית אל לבי שהרב המורה הביא שני עדים לקיים
 דעתו שלבנת הספיר נאמר על המומר הראשון . האחד מדברי הנביא
 יחזקאל ע"ה ותרגום יונתן בן עוזיאל בפ"ד ח"ג מספרו . והשני ממאמר
 רבי אליעזר הגדול בפ"ח ח"ב מספרו . ולפי שכמו שזכר הפלוסוף
 בספר השמים והעולם הטענות שיעשה המנגד לחזוק דעתו המה
 יסובו ספקות לדעת סותרו לכן חל עלינו חובת הכחש' עדות העדים
 שהביא או לפרש דבריהם באופן אחר וראוי אם כן שנפרש מאמר הנביא
 והמתרגם ומאמרי רבי אליעזר באופן לא יחלוקו על מה שפירשתי
 שלבנת הספיר נאמר על השכלים הנבדלים וזוה לא תשאר פרסה
 מנגדת למה שפירשתי : והנה לא שמעת עד כה פי' המאמרים ההם
 בדי שלא להפסיק בביאור הפרשה להיותה כלה קשורה כגחלת' ועמה
 שמת' פני להתוכח עם הרב במה שזכר באלה הענינים ואביא בזה
 הפרק מה שכתב בפ"ח ח"ב ובפרק הגמשך לזה אכתוב על מה שהביא
 הרב בפ"ד ח"ג ממראות יחזקאל הנביא כדי להכחיש מה שהבין מהעדי'
 האלה : כתב הרב המורה בפ"ח ח"ב ז"ל ראיתי לרבי אליעזר הגדול
 דברים בפרקים המפורסמים הנודעים בפרק י"ו לא ראיתי מעולם
 יותר זרים מהם בדברי אדם מהנמשכים אחרי תורת משה רבינו ע"ה
 וזה לשונו שמים מאי זה מקום נבראו מאור לבשו לקח ונטה כשלמה
 והיו נמתחין והולכין עד שאמר להם די שנאמר עוטה אור כשלמה
 עוטה שמים כידועה' הארץ מאיזה מקום נבראת משלב שמים' כפי

עמי
 אחרי
 למה
 גדיל
 חסד
 טובה
 למו
 דרך
 נלך
 בשע'
 עוד
 היה
 יודע
 כי
 תרון
 יעם
 על
 לצי
 ר'ל
 בודו
 גיבו
 לכת
 ותם
 שלא
 דתי
 גורא
 משה
 יזכה
 גדאי
 בג"ה
 שמה
 מזו

עמרת זקנים

כבודו לקח וזרק על פני המים שנאמר כי לשלג יאמר הוא ארץ עב"ל
 ואחרי שהביא הרב דברי רבי אליעזר אמר שתמה ממנו מהלך ושדבריו
 יבטלו כל בעל דת ושלא התבאר לו בו פירוש מספיק האמנם הוציא
 ממאמרו זה שני כללים האחד שחומר השמים וחומר הארץ הם תומרים
 מתחלפים אם היה שיאמר בשמים חומר והכלל השני כי למה שאקלוס
 מרגס ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר ותחת כורסיה יקריה
 כעובדא דאבן עבא ורבי אליעזר פירש שלבנת הספיר הוא שתחת
 הכסא הוא חומר הארץ והוא מבואר שחומר הארץ הוא החומר הראשון
 הוליד הרב מזה שלבנת הספיר הוא החומר הראשון והוא העד הראשון
 שהביא בדבר ולפי שיסוד הטענה הזאת הוא שרבי אליעזר היה שואל
 על הסבה החומרית שממנה נבראו השמים והארץ ועל זה תמה ממנו
 הרב ואמר שמאמרו זה יביא אל הקדמות ועל הבנתו זאת הוציא הכללי
 שזכרתי ראייתי להביא בטולים עלמייס לזה ואוכיח שרבי אליעזר לא
 היה שואל על סבה החומרית ושיסוד הרב הוא קו תוסו ואבני זהו וזהו
 יתבאר שלא הוליד מה שרצה והבעול הראשון הוא כי אם היה שואל
 על הסבה החומרית איך נסתפק רבי אליעזר בתשובתו מאור לבושו
 משלג שתחת כסא כבודו כי עדין יאמר הקושיא ואור לבושו מהיכן
 נברא והשלג מאי זה דבר נברא וכבר הרגיש הרב בספק הזה וחשבו
 ביטול לדעת רבי אליעזר והוא באמת ביטול להבנתו ודעתו לא לדעת
 רבי אליעזר אשר בדרך כל אמרי פיו הביטול השני כי אם היה השאלה
 על הסבה חומרית איך אמר מאי זה מקום נבראו והיה ראוי שיאמר
 מאי זה דבר נבראו כי הוא הלשון הראוי למה שממנו יתהווה ואתה
 ראית מדברי הרב המורה בפ"ח ח"א בשיתוף מקום שלא יאמר על
 החומר והראיה השלישית בזה כי אם היה שואל על הדבר שממנו
 יתהוו השמים והארץ איך אמר שנבראו השמים מאור לבושו והנה אור
 הלבוש הוא מקרה ואיך יתהוו המעולים שבגשמים מהמקרה כ"ש
 שאור הלבוש אינו גונו אבל הוא הזוהר הנשוא בגוון וא"כ הוא מקרה
 דבק במקרה אחר והרביעית כי אם היה שואל על הסבה החומרית
 איך אמר בארץ שנבראת מהשלג שתחת כסא הכבוד והוא מבואר
 שהחומר הראשון והשמים לא יקדמו בזמן להיות הארץ והכתוב חומר
 בראשית ברא אלדים את השמים ואת הארץ יורה ששניהם כאחד
 נבראו וא"כ איך אמר שנבראת הארץ מהשלג שתחת כסא הכבוד וכל

עטרת זקנים

מה

זה ממה שזורה שרבי אליעזר לא שאל על הסגה המומרית ולא כמלא כן
 בדבריו כי ידע בודאי שנבראו השמים והארץ אחר האין הגמור ובדול
 שבגדולי ישראל חלילה לו שיאמן בקדמות העול' כפושעי' הפילוסופים:
 אבל כוונת דבריו כפי העולה על רוחי אגיד לך ואתה פה עמוד על
 התבוננות אמתתו. אתה הראת לדעת מדברי הרב המורה בשתוף
 מקום שיאמר על המעלה שללים והביא מזה המין ברוך כבוד ה'
 ממקומו הגה מקום אתי ובדבריהם ז'ל ממלא מקום אבותיו והנה רבי
 אליעזר באמרו מאי זה מקום נבראו לא שאל על החומר פי אם על
 הפועל הקרוב ר'ל אם היה היות השמים והארץ מהאל ית' בלי אמצעי
 או היה היות השמים מהשכלים הנבדלים והארץ מהגלגלים או
 מהשכלים ההם או היו שניהם ממנו ית' בלי אמצעי כלל והוא דרוש
 חקרו בו חכמינו הראשונים ע"ה והוא אמרם צב"ר ר' אליעזר אומר
 שמים נבראו תחלה ואחר כך ארץ שנאמר בראשית ברא אלהים את
 השמים ואת הארץ. ר' יהושע אומר ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים
 שנא' ביום עשות ה' אלדים ארץ ושמים. רבן גמליאל אומר שניהם
 נבראו כאחת שג' קורא אני עליהם ועמדו יחדו. הכך רואה צעיניך
 שהיה הדרוש על הפועל לא על החומר וזה פירוש שמים מאי זה מקום
 נבראו ר'ל מאי זה מעלת מהנמצאים כמשכה התהוותם ומי עשאהם
 האל ית' או השכלים הנבדלים והוא השיב לזה מאור לבושו ר'ל שנמשך
 מהאל ית' בלי אמצעי והלבוש רמו למעלותיו כמו שאמר ה' מלך גאות
 לבש וילבש צדקה כשריו והאור רמו לרצון כמו שאמר באור פני מלך
 חיים ואור פני לא יפילון ואור פניך כי רציתם והיה הכוונה שמהרצון
 האדי ושפע מדותיו ומעלותיו נבראו השמים ע"ד אמרו עולם חסד
 יבנה ואמר החכם הגדול הזה שלהיותו נמשך מפאת הרצון והשפע
 האלהי היה השיעור הזה ממה שהשמים בו להיות הרצון שהיה בזה
 השיעור ולא שנא' מצלתי יכולת ה' לעשותו יותר גדול וזה רמו באמרו
 ז'ל היו נמתחים והולכים עד שאמר להם די הגה יחס זה כלו אל
 הרצון ושפע המדות והמעלות האלדיות לא לשכלים הנבדלים: ושאל
 עוד על הארץ ואמר והארץ מאי זה מקום נבראת ר'ל הארץ וכל
 תולדותיה מי הוא המהוה אותה. והשיב בזה משג שמתח כסא הכבוד
 וצוה ראוי שתדע ששם היות שכסא כאמר על השמים כמו השמים כסאי
 להורות למי שידעם על עולם ממלאם כמו שזכר הרב צפ"ט ח"א לא

ימשך

ז'ל
 דבריו
 הזניא
 מרים
 קלוס
 קריה
 תחת
 שון
 אשון
 מואל
 ממנו
 ללי
 לא
 בזה
 מואל
 בוש
 יסין
 שבו
 עת
 אש
 אמר
 תה
 על
 מנו
 אור
 ז'ש
 דה
 יית
 אר
 זר
 חד
 כל

עשרת זקנים

ימשך מזה ששם כסא לא יאמר על דבר אחר כי הרב עלמו הודם בפיו
שנאמר על בית המקדש כמו שאמר כסא כבוד מרום מראשון ג' ואמר
עוד הרב בצאותו פרק שכסא יאמר ג' כ על הש"י וגדולתו וגבורתו שאינו
נצדל ממנו כמו שהביא כי יד על כס יא' וה"כ בכל אחד מהעולמות
השלשה נמצא כסא מיוחד לאל ית' אם בעולם המלאכים המה יהיו
כסאו כי יורו על עוצם מציאתם וזפרט העלול הראשון ובעולם
הגלגלים נקרא השמים כסא וזפרט הגלגל העליון וצחתון נקרא בית
המקדש כסא וראוי הוא שאלו יוחסו ששם כסא להיותו בין שאר הנמצא'
שבעולמיהם מושגחים מהאל ית' בלי אמצעי כמו שזכרתי בפ"ב מזה
המאמר בשלמות ואני אחשוב עוד ששם כסא כשיבא לבדו יובן על
הגרם השממי אבל כשיהיה סמוך אל כבוד כאמרם כסא כבוד כסא
כבודו לא יאמר כי אם על השכלים הנבדלים מחומר ועל האל יתברך
עצמו והנה תמצא זה בדבריהם ז"ל שתמיד יאמרו כסא הכבוד על
המלאכים והנביא אמר כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו וסמוך
מקום ישראל ה' כל עובדי יבשו: הנה התבאר מפשט הכתוב שלא
נאמר כי אם על האל ית' לבדו או על השכלים הנבדלים ומה שיגלה זה
באמת הוא מאמר הנביא יחזקאל ע"ה וממעל לרקיע אשר על ראשם
כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם
עליו מלמעלה ואמר גם לדעת הרב המורה שראה על החיות שהם
לדעתו הגלגלים רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה
והוא הגלגל העליון הסובב בכל ואמר שעל הגלגל העליון הוא ראה
אבן ספיר דמות כסא והם השכלים הנבדלים מניעי הגלגלים ועל
השכלים ההם ראה דמות כמראה אדם והוא רמז לסבה הראשונה
המשפיע עליהם תמיד: ומה שיבאר שהכסא ממעל לרקיע נדע
בלא ספק שהם השכלים הנבדלים ומה שיתאר הרקיע שהוא הגלגל
בשם קרח הנורא כמו שאמר דמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח
הגור נטוי על ראשיה' מלמעלה שהוא לדעת הרב הגלגל הסובב בכל
תבין ומאמר ר"א באמרו משלב שתחת כסא כבודו כי השלב והקרח
ישתמשו בזוכנם וזכתם אחת כמו שהתבאר בטבעיות ובדברי
המשורר הנותן שלג כזמר כפור כאשר יפור משליך קרחו בפתיס ג'
אנה היה אצלו שלג כפור קרח דברים ממין אחד וזה ממה שיכריח משלב
יאמר על הגרם השממי כמו שיאמר עליו הקרח בדברי הנביא והוא
אמר

עמרת זקנים

מו

אמרו משלג שתחת כסא כבודו ר"ל שהארץ נבראת בכחות הגלגלים
 ושההגהתה בהויה והפסד נמשכת מהם כמו שהביא הרב המורה פ"י
 ח"ב: הגם התבאר שהיה דעת רבי אליעזר שהארץ נבראת על ידי
 הגלגלים הנמשלים בשלג אשר תחת כסא כבודו שהם השכלים
 הנבדלים מסכים למה שאמר בצ"ר במחלוקתו עם ר' יהושע שמים
 נבראו תחלה ואח"כ ארץ אשר כוונתו שם שנבראת הארץ באמצעות
 הגלגלים והוא ב"כ אמרו כאן לקח וזרק על המים בלומר שמהשמים
 באו הכחות על הדברים השפלים והגה הביא רש"י מאמרו לשלג יאמר
 הוא ארץ ר"ל שאמר לגלגל שיהיה הארץ: וזה דעתי בפירושו דבריו אמרי
 דקדוק גדול ושקיד' רבה והאלללים יודע האמת אבל מ"מ אין ספק שמה
 שר"ל הרב להוביח מדברי ר' אליעזר אינו כדבריו ולא העיד כלל על מה
 שר"ל הרב המורה: והוא אשר ראיתי להביא בפרק הזה ואמשך
 הדברים בעד השני שהביא מדברי יחזקאל מרכבה:

ברק ארבעה ועשרים

כ"י מה שגלה הרב המורה בתחלת החלק הג' מספרו הנכב'
 אמר שזכרונות יחזקאל היו שלשה השגות חלוקות ושלכן
 נאמר שם שלש פעמים וארא האחת בחיות אמר וארא והגה רוח סערה
 צו' ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מהאיות ב' ומשב הרב שאמר זה
 על הגרמים השמיים: ההשגה השנית היא באופנים אמר וארא החיות
 והגה אופן אחד בארץ אלל החיות גומ' מראה האופנים גומ' ומשב
 הרב שאמר זה על הארבעה יסודות אש ואויר מים וארץ אשר החומר
 הראשון משותף אליהם והוא האופן הראשון שזכר: ההשגה השלישית
 היא בחשמל ואמר וארא כעין חשמל כמראה אש גומר ואמר הרב שאמר
 זה על מציאות השכלים הנבדלים והשגה הראשונה: ולפי שאמר
 בהשגת האופנים שהם היסודות לדעתו מראה האופנים ומעשיהם
 כעין תרשים ומרגס יונתן ב"ע ע"ה חיוזגלגליה ועובדיהו כעין אפן
 טבא וכו' והוא מסכים למה שתרגס אנקלוס ע"ה ותחת רגליו כמעשה
 לבנת הספיר כעובדא דאפן טבא גזר הרב המורה שהענין הנמשל
 בשניהם הוא אחד וסתם מאמרו באמרו והבין זה: וירמוז כפי הכראה
 מדבריו במקומות מספרו שאנילי בני ישראל השיגו אמתת המומר
 הראשון

בפי
 ואמר
 שאינו
 ולמות
 ה היו
 יעולם
 אצות
 מלאי
 מזה
 על
 כסא
 תבדק
 ד על
 וסמך
 של
 גה זה
 אשם
 אדם
 שהם
 עלה
 ראה
 ועל
 שונה
 כדע
 לגל
 קרח
 בכל
 קרח
 ברי
 גו'
 שלג
 וזהו

עטרת זקנים

הראשון המשותף ליסודות ושהוא נרמז באמרו באופנים שהם היסודות
שהם כעין תרשים שהוא עובדא דאבן עבא הנמשל בחומר ההוא אלל
שני המתרגמים וזה העד השני שהביא הרב לבאר שלבנת הספיר הוא
החומר הראשון ויען היה יסוד הטענה הזאת אמרו שהאופנים הם
היסודות והחיות הם הגלגלים הגה אבקש לך ראיות חזקות שאין הבנת
מראה כדברי הרב ושאין החיות רמוז לגלגלים השממיים ואין האופנים
רמוז ליסודות ועס זה תבוטל טענתו זאת והנה אוכזת זה בשבעה ראיות
לקוחות מדברי הנביא ע"ה בשתי המראות ועס הרב המורה נתוכח
אם יסכימו לדרשין הפסוקים אס לא ולהיות הדרוש עמוק עמוק מי
ימלאנו הוא הגדול מחכמת התורה וההרב התחכם במה שכתב בזה
אחלה פני המעיין בפלם ומאזני משפט ישקול דברי הרב וטענותי
הראייה הראשונה כי אס היה כוונת הנביא במראה הנפלאה הזאת
בשיש במציאות בכלל ד' יסודות מתדמוס בחומרם והפכיים בצורותיה
ושעליהם הגרמיים השממיים מתנועעים תמיד והס יביענו אותם להויה
ולהפסד ושהשמים הם יתנועעו ממניעים כדללים אשר הגבוה מהם
הוא אליהו ואין עוד אחר כדעת הרב הגה לא היו חכמינו הקדושים
משל גים בהשגה הדרושים האלה כמו שבא במשנה אין דורשין מעשה
בראשית בשנים ולא במרכבה ביחוד והיותם מונעים הלמוד הזה עד
ימי הזקנה לתכמים כאמרם חא ואגמך מעשה מרכבה אמר ליה אכתי
לא קשאי והנה אין בדבר מאלה הדרושים שזכרתי מה שיחייב ההעלם
הזה אבל ראוי שידרשו אלה הידיעות במקלות ברבבות עס ישראל
ואיך לא והנה בכל האומות גם באומתינו נתפרסם ההתפלספות בכמו
אלה הדרושים בבתי מדרשיהם הכוללים לנערים ולבמורים כמו שזכר
הרב רבינו חסדאי ז"ל וכל זה ממה שורה אליך שמעשה מרכבה שראה
הנביא אינו מה שהתבאר אלל הפלוסופי בראיותיהם וא"כ אין האופנים
שזכר הנביא היסודות כדעת הרב ואמרו כעין תרשים לא ירמוז אל
החומר הראשון המשותף אליהם כדעתו הראיה השנית כי אס היו
החיות הם הגרמיים השממיים כדעת הרב כדו שיאמר שהם פנים אללם
הם היסודות איך אמר שהם ארבעה והנה הכדורים השממיים הם
יותר מזה המספר ואתה תראה שבמראה השניה אמר ואראה והנה
ארבעה אופנים אלל הכרבים אופן אחד אלל הכרוב אחד ואופן אחד
אלל הכרוב אחד ואראה האופנים כעין אבן תרשים הגה יורה שהכרובי
שהם

עמרת זקנים

מז

שהם החיות כמו שביאר ואמר בהם היא החיה אשר ראיתי בנהר כבר
 המה במספר האופנים עצמנו וכמו שהיסודות הם ארבעה באמת ככה
 יתחייב שהיו הגלגלים ג"כ ארבעה כדורים ולא עוד והוא מהשקר כי
 הכדורים השממיים רבים הם יותר מהמספר הזה והרב הרגיש מאד
 בספק הזה וכתב בפ"ט ח"ב שהראשונים היו מסדרים נגה וכנגד
 למעלה מן השמש והיו מונים מספר הכדורים המזויירים ר"ל כדורי
 הצורות אשר בהם ככבים ארבעה והם כדור הככבים העומדים וכדור
 הככבים הנזכרים החמשה וכדור השמש וכדור הירח אלה הם הארבעה
 כדורים ולמעלה מהם כלם גלגל אחד מופשט אין ככב בו ואמר הרב
 ז"ל וזה המספר אלפי שש גדול מאד לענין עלה בדעתי לא ראיתיו לאחד
 מן הפלוסופים צביאור ודברי החכמים העירוני על זה וכו' ובפ"י ח"ב
 הנזכר כתב הרב עוד ז"ל ועלה בדעתי כי אלו ה' כדורים המזויירים
 ואע"פ שפועים מכלם כמות בכל המתהוות והם עלתם יש לכל כדור
 יחיד מן ה' יסודות הכדור ההוא התחלת כמות היסוד ההוא לבד וכו'
 ועם היות שהרב העלים למה כתב כל זה ומה הצורך אשר לו בו שם
 הגה האמת הוא שכל זה כתב הרב כדי לישב מספר הארבעה חיות
 והיותם משוערות בדברי הנביא עם ארבעת האופנים וכל זה איננו
 שזה לפי שהיסוד אשר עליו בנה הרב הדעת הזה הוא רעוע לפי שיסודו
 הוא שכוב ונוגה הם למעלה מהשמש ועל זה בנה הקדמתו שהם
 ארבעה כדורים והוא יסוד רעוע כי כבר נודע לחכמים שאינו כן
 ושני הככבים האלה הם למטה מהשמש וכן כתבו בטלמי' ראש חכמי
 התכונה וחלילה שהנביא יחזקאל יבנה כבודתו על קו תהו והקדמה
 כוזבת וגם כי לדעת הראשונים לא ימנו הכדורים בזה המספר עם
 היות ככב ונוגה למעלה מהשמש אבל ימנו כדור כל כוכב וכנגד
 מהכדורים בפני עצמו ואם יכללו החמשה כלם בכדור אחד הגה ג"כ
 יכללו שמה השמש והירח ובכלל שמעולם לא נברא אדם ימנה הכדורים
 במספר ארבעה וגם לדעת הרב ודבריו הגה הם חמשה עם הכדור
 העליון שאין כוכב בו וידוע שהנביא אם ידבר מהכדורים מכלם ידבר
 ולא יהיה כבודתו מארבעת הכדורים המזויירים וישכח הגלגל המקיף
 בהם אבל כפי האמת מספר הכדורים בזה האופן הרב הוציאו מלבו
 לישב מאמר ארבע חיות וארבע מרכבות זכריה ושאר הרביעיות חה
 תמה שורה שאין כוונת המראה בדברי הרב העמנה השלישית כי אם

היה

היה

היסודות
 הוא אצל
 פיר הוא
 ימים הם
 יין הבנת
 האופנים
 האיות
 כתוב
 מוק מי
 עב בזה
 ת'
 האת
 רותיה'
 להויה
 מהם
 דושים
 מעשה
 ה עד
 אכתי
 עלם
 ג'
 בכמו
 שזכר
 וראה
 בנים
 ח אל
 הו
 גלם
 הם
 הגה
 אחד
 פי'

עמרת זקנים

היה שהחיות רמזו לנגלים והאופנים ליסודות והחשמל לעולם השכלים הנבדלים יקשה מאד סדר ההשגה כי הגה ההשגה לא תמלט משתהיה מהמאומר אל הקודם כהשגת יעקב אבינו והנה סולם מולב ארצו וראשו מגיע השמימה גו' שהשיג מהמאומר אל הקודם כמו שבא צמח שעבר או שתהיה מהקודם אל המאומר כהשגת ישעיהו באמרנו ואראה את ה' יושב על כסא גומר שרפים עומדים ממעל לו והוא רמז לסבה הראשונה המשפיע ביתר השכלים ואחרי כן אמר ויועזו אמות הספים מקול הקורא והוא רמז לעולם הגלגלים ואמר בסוף והבית ימלא עשן שהוא רמז העולם השפל המתהווה והנפסד מפאת כחות הגרמים השמימיים והנה לדעת הרב יתחייב שתהיה השגת יחזקאל מבלבלת ולא תהיה מהמאומר אל הקודם ולא מהקודם אל המאומר כי הוא התחיל בחיות שהם השמים ואחר כך דבר באופנים שהם היסודות ואחר כך בחשמל שהם השכלים הנבדלים והיה ראוי שתתחיל ההשגה מהאופנים ואח"כ החיות אח"כ החשמל או שתהיה בהפך מהחשמל אל החיות והאופנים באחרונה וכבר הרגיש הרב בחולשת סברתו מפאת הספק הזה וכתב פ"ח"ב בסופו ז"ל הקדים השגת החיות מפני שהם קודמות במעלה ובעלה לאופנים כמו שזכר רוח החיה באופנים וזולת זה ג"כ ואחר האופנים ההשגה השלישית אשר הוא עליונה במדרגה מן החיות וסבת זה ששתי ההשגות קודמות בלמוד בהכרח להשגה השלישית והם מורות עליה עכ"ל : ועדין הספק במקומו כי אם היתה ההשגה כדרך מופת ראיה כמו שיראה מדברי הרב באמרנו למה שהשמים הראשונות קודמות בלמוד בהכרח להשגה השלישית והם מורות עליה וכו' היה ראוי שתתחיל באופנים אחר כן בחיות ואז ידבר בחשמל ואם היה כדרך מופת סבה שתלך מהקודם אל המאומר היה לו להקדים ענין החשמל שהוא קודם במעלה לכל הדרושים : התבאר מזה שדעת הרב בהשגה לא יתכן : הראיה הד' כי לדברי הרב יקשה מאד אמרו ודמות על ראשי החיה רקיע וגו' ותח' הרקיע כנפיהם ישרות גו' ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים גומר ויהי קול מעל לרקיע גומ' וזה לפי שלדעת הרב ההשגות הם חלוקות ולכן נאמר בהם שלשה פעמים וארא כמו שכתב בפ"ח"ג הנזכר ואם כל ימה שאמר בחיות הוא מדרוש הגרמים השמימיים עד אמרו וארא והנה אופן אחד וגו' שהוא דרוש היסודות עד וארא כעין חשמל ומשם עד סוף המראה

עמרת זקנים מח

המראה הוא דרוש האלהות א"כ איך בדברו באופנים באל הפסוקים
האלה והם ענינים כבר נאמרו בחיות ואין לורך בהשנותם כ"ש שיאמר
שלא נזכרו בדברו בחיות ונזכרו במה שדבר בענין האופנים וזה ממה
שיורה שאם נודה בחיות כוננת המראה מה שזכר הרב יתחייב לדעתו
שיבואו הפסוקים בלי סדר ותהיה ההשגה בסדר מצולבל והרב לא
הרגיש בזה הספק: הראיה החמישית כי אם היו החיות הם הגרמים
השממיים והאופנים המה היסודות כדעת הרב המורה יקשה מאד אמרו
ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלכתם קול המלה
כקול מחנה בעמדס תרפינה כנפיהן ויהי קול מעל לרקיע אשר על
ראש גן והקושי בזה מארבעה פנים: אחד מאשר יחס קול לגרמים
השממיים והוא בחלוף האמת ראה לדברי הרב בפ"ח ח"ב שזכר שהיה
דעת קדום שהיו לגבלים קולות נוראים עמומים בתנועתם ואמר שם
ז"ל וזה הדעת מפורסם באומתנו ג"כ ע"כ ועם היות ששמה לא ביאר
הרב הלורך הפרק ההוא דע לא וראה כי כוננתו שמה אינה כי אם
להעיר על זה הקול שזכר הנביא והרב אומר שזה בלתי איפשר כפי
האמת ויתחייב א"כ שאל שאל ודבר כזב במראות יחזקאל הנביא חלילה
לאל מרשע: הפן השני מהקושי באלה הפסוקים במה שיחס הקול
הוא לכנפים לבד ולא לידים ולפנים ורגלים ולגויותיהם והוא זר מאד
כי האומר כקול הגרמים השממיים יאמר שבתנועתם יחדשו הקול
הוא ולא יאמר שיתחדש הקול מהכנפים אשר הם לדעת הרב כדוריות
הגלגל ונפשו ושכלו שיזייר והמניע הגדל שיניעהו על גד התשוקה
ואלה הענינים לא יחדשו קול: הפן השלישי מהקושי באמרו בעמדס
תרפינה כנפיהן וזה יורה על שהשמים נחים צומן מה והוא שקר כי
המנוחה נמנעת בהם יען היתה תנועתם סבובית תדירה וכמו שהביאו
הרב ואמר וכפ רגליהם ככפ רגל עגל מלמד שאין ישיבה למעלה
הפן הרביעי מהקושי היא באמרו ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם
גן והנה מעל לרקיע שהם הכדורים כלם אין גשם כלל ולכן לא תמצא
שמה איפשרות קול ואין שם כנפים ולא עמידה לשיאמר בעמדס
תרפינה כנפיהן והנה הרמזים שזכר הרב בכנפים והדעת הקדום
שזכר בקול הגלגלים לא יתכן שיאמר שהיה בדבר נמצא על הגלגלים
והראיה הששית אמרו במראה השנית ואראה והנה ארבעה אופנים אל
הכרובים אופן אחד אלל הכרוב אחד ואופן אחד אלל הכרוב אחד ומראה
האופנים

לעולם
חמלת
ס מוצ
מו ש
באמרו
ואר רמו
אמות
והבית
כחות
יחזקאל
המאמר
היסודו
ההשגה
מאל אל
מפאת
גי שהם
והולת
גיה מן
להשגה
היתה
ו למת
והם
ידבר
יהיה לו
תבאר
קשה
פיהם
למעל
נאמר
בל מה
אופן
סוף

עטרת זקנים

האופנים כעין אבן תרשים וכל בשרם ונבדם וידיהם וגומר ואם היו
האופנים המה היסודות איך אמר בהם כנפים כי הנם היסודות הם
בשמים מתים ואין להם נפש ולא שכל שיזייר ולא מניע שייעם על זד
התשוקה שהם הדברים שהמשיל בכנפים לדעת הרב המורה והראיה
השביעית אמרו עוד במורה השנית לאופנים להם קורה הגלגל באוני
וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב פני השני פני אדם והשלישי
פני אריה והרביעי פני נשר ואמרו חז"ל בראשונה אמר פני שור ועכשו
אמר פני הכרוב יחזקאל בקש עליו רחמים והפכו לכרוב אמר לפניו
רבונו של עולם אין קטיגור נעשה סניגור ועתה ראה שהפנים
האלה המה הפנים שזכר בחיות ואם היה שהחיות הם הכדורים
השממיים והאופנים המה היסודות איך אמר באופנים הפנים שזכר
בחיות כי היסודות לא ישתתפו לגרמים השממיים לא בחומר ולא
בצורה ולא בדבר אחר וכבר הרגיש הרב בספק הזה ואמר ז"ל והשיב
הצורות בעלמם והתנועות בעלמם והתבאר שהחיות הם הכרובים
ע"כ בפ"ג ח"ג רוצה לומר שהפנים האלה שזכר כאן לא זכרם באופנים
כי אם על החיות כמו שזכרו בראשונה ורבי דוד קמחי ז"ל נמשך
אחריו אמר וארבעה פנים לאחד לכל אחד מהכרובים וכו' אבל פשט
הפסוקים לא יסבלהו כי הכתובים כלם באופנים ידברו ולא בכרובים
ראה תמלת הספור ואראה והנה ארבעה אופנים גו' ומראה דמות
אחד לארבעתם כאשר יהיה האופן בתוך האופן בלכתם אל ארבעת
רבעיהם ילכו גו' וכל בשרם ונבדם גומר לאופנים להם קורה הגלגל
גו' וארבעה פנים לאחד וגומר הנך רואה שהפסוקים כלם באופנים
ידברו לא בכרובים ולכן אמר פני האחד פני הכרוב ואם היה הדרוש
בכרובים למה יאמר פני האחד פני הכרוב והוא כאלו יאמר פני הכרוב
הוא פני הכרוב וזה מאמר בטל וגם שאחרי זה זכר פני הכרובים ולכן
יחוייב שזה נאמר על האופנים והוא ממה שיכריח שאין האופנים
היסודות כדעת הרב ואין עין תרשים הוא החומר הראשון כדעתו
הראיה שמינית כי אם הרב יחייב שלבנת הספיר הוא החומר הראשון
בין שחרגם בו אנקלוס עובדא דאבן טבא כמו שחרגם יונתן אמרו
כעין תרשים באופנים יותר ראוי הוא שגאמר שהשכלים הנבדלים
שקרא יחזקאל הנביא כסא אשר ממעל לרקיע הם חומרים בטבעם
ושיש בהם מהחומר הראשון כיון שגא' בהם כמראה אבן ספיר והוא
הלשן

עמרת זקנים

מט

הלשון עצמו שזכרה התורה כמעשה לבנת הספיר החומר הרב שהוא
 החומר הראשון וכן תמצא שבמראה השנית אמר ואראה והנה על
 הרקיע אשר על ראש הכרובים כאבן ספיר כמראה דמות כסף וגומר
 הנה חומר בפירוש שעל ראש הכרובים שהם החיות ימצא האבן ספיר
 וג"כ תרגם בו יונתן אבן טבא וימשך מזה שיהיו השכלים האלהיים בלתי
 כבדלים מחומר כי חוזק הטענה תמצא יותר בדברי משה והנביא
 יחזקאל יען כתנו מרועה אחד משתמלא בצדרי אנקלוס ויונתן כ"ש
 בהיות לשון הפסוק והתרגום שזה בשניהם הוא ספק עגום לא דבר
 הרב בו והסתיר פנים ממנו ואפלא מהרב המורה הפלא ופלא כי הוא
 אומר בפי' שיונתן מאשר ראה מאמר הנביא לאופנים להם קורא הגלגל
 באזני גור אומר שהאופנים הם השמים ותרגם כל אופן גלגלה והרב
 אמר שאין כן דעתו כמו שתראה בפי' ח"ג ואם הוא בעלמו מודה שחשב
 יונתן שהאופנים הם השמים אך יאמר שתרגם יונתן עין תרשים אבן
 טבא ושומר זה על החומר הראשון כי א"א שישבור המתרגם שהשמים
 הם בעלי חומר ראשון ולכן יאמר אומר שהמתרגם מאחר שאמר
 שהאופנים הם השמים ותרגם בהם כעין תרשים אבן טבא יראה שלא
 כאמר אבן טבא ולבנת הספיר על החומר הראשון כדעת הרב והטענה
 שהביא א"כ לדעתו היא אליו הגדולה שבסתירות : הנה ביארתני מכל
 הטענות האלה שמה שכתב הרב המורה בפי' מעשה מרכב' אינו האמת
 ושאין החיות הם הגלגלים כמו שחשב והאופני' אינם היסודות כדעתו
 ומזה יתבאר שאבן ספיר אינו החומר הראשון ויונתן ב"ע לא כיון אליו
 באמרו אבן טבא וא"כ באו על האבן הזאת שבעת עינים ר"ל שבעה
 ראיות על שאין אבן ספיר הוא החומר הראשון מהם כוללות ומהם
 פרטיות מלבד הטענה הראשונה שאינה עצמיית כ"כ בדרוש הזה
 כפי הפסוקים וא"כ אתה המעיין תן חלק לשבעה וגם לשמונה הטענות
 האלה ותראה שאינו כמו שחשב הרב וגם שגודה שהיה הכוונה כאן
 באמרו כעין תרשים הוא החומר הראשון לא יתחייב שיהיה כן לבנת
 הספיר כי כבר יהיה דבר אחד משל לשני דברים מתחלפים כמו שהביאו
 הרב המורה בהקדמת ספרו ז"ל ויותר עמוק מזה היות המשל האחד
 בעלמו משל לענינים רבים ע"כ : ואחרי שביארתני שאין הכוונה
 במרכבת המשנה שראה הנביא מה שחשב הרב המורה א"א מבלתי
 שאעיר דבר מה בכוונת המראה כפי מולשת סברתי לא בביאור והרחב

אם היו
 תהם
 על כל
 דרחה
 לאזני
 שלישי
 עכשו
 לפניו
 פנים
 זורים
 שזכר
 ולא
 השיב
 פנים
 משך
 פסוק
 צים
 מות
 בעת
 גלגל
 פנים
 דרוש
 גרוב
 לכן
 נים
 :
 אשון
 מרו
 לים
 עם
 הוא

עשרת זקנים

המאמר כי אם ראשי דברים כמו שנוו חז"ל: ואומר שהאופנים והחיות
הם שמות נאמרים על השכלים הנבדלים מתקומת משרתי עליין עושי
דרכו והם מדרגות כפי מעלתם הסיוות מדרגה עליונה מהשכלים
ההם והאופנים מדרגה למטה מהם ומקבלים מהם השפע כמו שאמר
כי רוח החיה באופנים ואמר בלכתם ילכו גו' ולפי שכמו שהבאר אצל
המאמתי' היו השכלים הנבדלים בארבעה מחנות כמו שכתבו חז"ל
בהרבה מקומות ואמרו שמיכאל הוא שר המחנה הראשונה ובריאל שר
המחנה השנית וזוראל שר המחנה השלישית ורפאל שר הרביעית לכן
אמר ארבע חיות וארבע אופנים: וזכריה הנביא ראה ארבע מרכבות
יוצאות מבין שני ההרים גו' וקראם ארבע רוחות השמים יוצאות
מהתיב על ארון כל הארץ: ואיפשר שהחיות הם ראשי המחנות
והאופנים הם אשר יהיו למטה מהם במחנותיהם או יהיו מעלות
מתחלפות מהשכלים הנבדלים: ובמדרש תנחומא אמרו כמה מעלות
היו בצולם ארבעה ואמרו עוד במקום אחר האבות הן הן המרכבה והסן
דבריהם בעין השכל כי הענין כל מסכים לאמת מכל ד' ולפי שהאופני'
והחיות הם שכלים בעלי בחירה ורצון אמרו אנשי כנסת הגדולה
והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתגשאים לעומתם משבחים
ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו והשבח והשיר לא נאמר כי אם על
בעלי נפש האמנם אם יש שכלים אחרים מצלעדיהם והמחנות האלה
מהו אופן וסדר ענינם: הנה זהו נעלם מעין השכל האינטימי ולא יודע
כי אם בנבואה או בקבלה מהנביאים ולכן החמירו החכמים בלמוד
מעשה מרכבה להיותו דבר יוצא מחק השכל העיוני מהשיג מעצמו
ולכן היו השמות הקדושים נקנים בקבלה אליהם והיו מוסרים אותם
לפרחי כהונה בהיותם הגונים ובזמן ידוע וכל זה ממה שיער שאינו
מה שחשב הרב ושהוא קרוב למה שכתבתי: ויען וביען החכמה הזאת
רחוקה ממני אמרתי אשמרה לפי מחסו' ודי לי שהבאר ממה שאמרתי
שהעד השני שהביא הרב לא יעיד דבר ממה שכתב אצל יראי' באמת
שאין ספור ולבנת הספיר באמר על השכלים הנבדלים והוא אשר
רציתי לבאר:

פרק חמשה ועשרים

בחתומת

עמרה זקנים

ג

בחתומת

הדברי' בזה המאמ' ממה שזכרתי בזה שקד' ועלה
 בידנו שהאומה ישראלית תתדמה לגבל ב'ב'
 בחינות ועמה אוכזר עליהם בחינה רביעי' אמנם הבחי' האמ' היא כי
 כמו שהגבל עם היותו גשם יזכה לדבקו' הנבדל תמידו וצלוויו אותו
 יתנועע תמיד להגיע אל החבלי' הנכסף להשתלם בכל מה שאיפשר לו
 שלמות ככה האומה ישראלית תתדבק אל האל ית' החדבקות רומני
 וצליירו אותו תתנועע מתשוקת עבודתו לעשות מעשה הדקה
 והמנוח וכבר אמת ישעיהו הבחינה הזאת אמר כה אמר האל ה' בורה
 השמים ונוטיהם רקע הארץ גומ' אני ה' קראתיך בדק ג' ואמר כי האל
 ית' שברא השמים מהאין הגמו' בשיעור' ונוטיהם הגפלא ואשר רקע
 הארץ וצאלאיה והם המתכו' והלמחי' אשר הם כלם מטבע הארץ כמו
 שאמר להם תולא הארץ תדשא הארץ והוא אשר הרכיב טבע ממוצע
 שאינו מהשמי' לבד ולא מהארץ לבדה הוא אמנעי מורכב משניהם
 וזכו אמרו כותן נשמה לעם עליה וגומר ד' ל שהוא ית' נתן נשמה ורוח
 עליון אלתי לעם בהיותו בארץ והולך עליה שהוא דבר נפלא שהכפיש
 האלדי תתדבק בחומר הארצי הוה' וזכר שמכל אשר בארץ לא בחר
 השם לנחלה לו להתדבק בהשגחתו כי אם האומה ישראלית לבד והוה'
 אמרו עוד אני ה' קראתיך בדק ואחזק בידך והוא רמו' לדבקות הגפלא
 ההוא ואמר שבזה יהיה לאור גוים כי לא עשה כן לכל גוי' : הבחינה
 השנית כמו שהקשר היותר חזק מחלקי הגבל עם הנבדל הוא במקום
 פרטי מיוחד ומנו' והוא בעיגול הגדול האזור אותו אשר הוא באמצע
 ברוחק שזה מקטבו' כמו שזכר החוק' ככה היה הדבקות והשפע הגפלא
 אשר בכללות הארץ הנבחרת והאומה תמלא מיוחדת אל הארץ בחר חמד
 אלדים לשבתו המקום אשר בחר ה' לשכן שמו עם ירושלם הבנויה ואם
 באומה בחר בשבט לוי באהרן וורעו הכהנים' וכבר אמת המשורר ע"ה
 הבחינה הזאת אמר אוהב ה' שערי ציון מכל חסכנות יעקב ואמר זאת
 מנחתו עדי עד פה אשב כי אויתיה' לדה ברך אברך ג' ואמר עוד
 כהגיה אלבים ישע גומר ופסוקים אחרים רבים יאמתו זה' : ובב'ר
 אמרו חז"ל מתוך בני ישראל אמר רבי בצלאל מכל האומות לא בחר
 הב'ה אלא בישראל ומארץ ישראל לא בחר אלא בבית המקדש ומבית
 המקדש לא בחר אלא בית קדש הקדשים כך בכל האומות לא בחר אלא
 בישראל ומישראל בחר שבט לוי ומשבט לוי בחר באהרן שנאמר ובחר

אוחו 7 2 ב ז

ש וסחיות
 ין עושי
 השכלים
 מן שאמר
 באר אל
 צו חז"ל
 ריאל שר
 עית לכן
 מרכבות
 יוצאות
 המנוחות
 מעלות
 מעלות
 בה וסבן
 האופני'
 הגדולה
 שבמים
 חס על
 ת האלה
 לא יודע
 בלמוד
 מעמנו
 אומם
 שאינו
 הזאת
 אמרתי
 באמת
 לא אשר

עשרת זקנים

ואתו מכל שבטי ישראל : הבחינה השלישית כי כמו שהחלק המיוחד
והשלם שבכל הגלגל הוא הככב והוא היותר מדויק לגלגל והוא אשר
לזהרו ואורו מאיר לגלגל כלו וגם לשאר הגלגלים כמו שרא' מהשמש
שמלבד גלגלו יאיר שאר הגלגלים ועם היות הככב והגלגל כלו גשם
אחד ואינם משני סוגים היה הככב הוא היותר מעולה שבו והוא
המשלים לכל הגלגל כן האומה הנבחרת עם רבוי חלקיה ואחדותה
והתדבקות כללותיה בש"י היה איש אחד ממנה יותר חזק' ההתדבקות
אליו לחזוק היחס והקורבה שבינו לאל ית' והוא אדונו משה ע"ה אשר
קרן עור פניו וכאמרם פני משה כפני חמה כי היה הוא המאיר באורו
וזהרו לכללות האומה כמו שאיר החמה לשאר הגלגלים ולהיותו בשכלו
ומזוק דבקותו משלים האומה מאיר לארץ ולדדים עליה רזה הב"ה
שגם עור פניו יאירו ויתדמה לככב בשני חלקיו אם ציורו ודבקותו
עם הגלגל וזה יוחם לשכלו ויתדמה אליו עוד בגשמו שגמו שהככב
הוא גשם ספריי ככה משה אדונו יהיה גשמו ספריי והוא קרון עור
פנים והנה היה זה אחרי רדתו מההר ושני לוחות האבנים בידו כי עם
היות שישב עם ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה
ותדד שנתו מעיניו לא מפני זה כהתה עינו לא שבעבור זה נס' להם
אבל נתחלף טבעו מטבע אנושי למראה גשם ספריי ומה טוב אמרו
ומשה לא ידע כי קרן עור פניו כי בהיותו מתבודד בדבקות אלדי לא
הרגיש בהחליף מזגו ועם היות הבחינות האלה נפסקו ונחלשו בסבת
גלותו כבר באו יעודי הנביאים שהמה עתידים להתחדש בזמן
גאולתינו ושעם ביאת משיחנו נשוב כימי קדם לכל מעלה ושלמות אם
התחדשות הבחינה הראשונה והוא הדבקות האלדי לאומה כבר יעדו
הנביא ישעיהו ע"ה לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח לא
יאיר לך והיה לך ה' לאור עולם ואלדיך לתפארתך לא יבא עוד שמשך
גו' ועמד כלם לדיקים גו' יאמר שבזמן הגאולה יהיו ישראל בתכלית
הדבקות והשפע האלדי ולא יהיו תחת ממשלת הגרמים השממיים עד
שאמר ממשל שהאור שנשפע מהם לכל העולם השפל כימי משיחנו לא
לישראל כי יהיה האור המגיע אליהם מהאל ית' בעצמו לא מהשמש
וזהו אמרו לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח לא יאיר לך
והיה לך ה' לאור עולם ואלדיך לתפארתך ואמר לאור עולם להגיד כי
עם היות האור שזה בכל העולם הנה לישראל יהיה מהס"ו וזהו יהיה לך

עטרת זקנים

נא

ה' לאור עולם והנה אמר שמוה ימשך חסד עליון אלהי והוא שהאור
הגלגלי לא יתמיד על הארץ אבל אחריו ימשך חסד והאור האלדי לא יהיה
כן והוא אמרו לא יבא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי ה' יהיה לך לאור
עולם גו' ואם יאמר אומר איך יהיו בני ישראל כלם ראויים לחסד גדול
כזה השיבו ועמד כלם לדיקים לעולם ירשו ארץ גו' ר"ל כי להעמס
בעצמם אנשים לדיקים וטובים ולהיותם מעשה ידי השם ראויים
להתפאר מפני הסבות האלה יהיו ראויים למעלה הגדולה הזאת והיא
ענין האור משל למלכות והמעלה התמידית שיהיה להם מאת האל ית'
לא מהמערכה והוא שאמר לעולם ירשו ארץ: ואמנם התחדשות הבחינה
השנית והיא חווק הדבקות בירושלם אמר הנביא מייעד הטוב כי הנני
בורא שמים חדשים וארץ חדשה ולא תזכרנה הראשונות ולא תעלינה
על לב כי אם שישו וגילו עדי עד אשר אני בורא כי הנני בורא את ירושל'
גילה ועמה משוש יאמר שהוא ית' יברא שמים חדשים וארץ חדשה והוא
רמוז ומשל לאומות ישראל וקראה שמים להתדמותה לגלגל בכל
הבחינות האלה ואמר שלא תזכרנה הראשונות לפי שלא יהיה אליהם
יגון ואכזה בזכרון הרעות אשר סבלו והוא שהמשך עוד אמרו כי אם
שישו וגילו עדי עד ונתן הסבה למה יששו ואמר אשר אני בורא ר"ל לפי
שאני בורא הבריאה המעולה הזאת ופירש הבריאה היא ואמר כי הנני
בורא את ירושלם גילה ועמה משוש הגה יעד על הטוב והשלמו והדבקות
באל ית' שיהיה לירושלים עיר הקדש בזמן משיח נדקנו. ואמנם התחדשות
הבחינה השלישית והוא שימצא באומתנו איש יחסו אליה יחס הכפז אל
הגלגל להאיר עליו ולהשלימו כבר יעד הנביא שיהיה כן אמר הן עבדי
אתמך בו בחירי רתה נפשי נתתי רוחי עליו משפט לבנים יוציא והנה
אמר זה על מלך המשיח שיתמוך בו והוא רמוז לדבקות ושימן רוחו
האלדי עליו בענין משפט לבנים יוציא וזכר שהמשפט לא יוציאו
לבנים מרוב משא ומתן ומלעקות רבות והוא לא יזעק ולא ישאל ולא ישמע
בחוז קולו ואמר כמוסיף ביאור על זה קנה רצון לא ישבור ופשתה כהה
לא יכבנה לאמת יוציא משפט ר"ל לאסילו קנה שהוא רצון לא יברכה
ואפי' פשתה שהיא כבר כהה לא יכבנה בעיונו ועכ"ל לאמת יוציא
משפט והוא אמרו עוד לא יכהה ולא ירוץ עד ישים באר' משפט ולתורתו
איים ייחלו ר"ל שאיר לאומות במשפט כמו שאיר השמש לגלגלים
בארו והירו': והבחינה הרביעית שאוסף עליהם עתה אשר ב

עשרת זקנים

תדרמה האומה לגבל היא כי כמו שהגבל בכללו מתנועע תנועת
ההעתק ואי איפשר שיתנועע תנועת ההויה וההפסד אם היה שיאמר
בהויה תנועה הנה ככה האומה הנבחרת כלנו כאיש אחד משתנים
תנועת ההעתק במעלה ושכלות לא בתנועת ההויה וההפסד כי
האומה הזאת לא תפסד ולא תפסדה עם כל הטרות הבאות עליה ואם
השליכו אל ארץ אחרת כיום הזה הנה לא גרשנו גט פטורים לא
שבחנו לנצח לשיהיה ההפסד איפשרי עליהם כי הנה עם כל חוקק
הגלות לא הושרה מעל ראשנו עשרת תפארת ההשגחה לא נפרדנו
מהדבקות האלהי הנמרץ בללו נמיה בגוים כמו שהגבל בהשתנותו
במעלה ושפלות במצבו לא תפרד ממנו דבקות הנבדל וזיורו לא
שלאמר שאנחנו היום במדרגת האור והשפע הקדוש בזמן בית קדשנו
ותפארתנו כי איכנו באותה המדרגה עמנו היום אבל אנחנו מתנועעי'
בזה פעמים נעלה במעלה למעלה בשני השלמיות גופנו ונפשינו
ושמיים נרד מטה מטה בשפלות נמרץ בתוך האומות העולם: אך
אמנם לא נירא בהמיר ארץ מהפסד כללי יען המניע אותנו נכחיי נבדל
בלתי נפסד כמו שאמר הנביא אני ה' לא שניתי ואחס בני ישראל לא
כליתם ולזה תמשך אחר זאת התנועה תנועת השפלות והגלות תנועת
העליה והקבוץ כענין הגבל וחלקיו העולה אחרי רדתו מתרחק פעם
מהאומות ופעם מתקרב אליו וכן אנחנו שפעם נתרחק מהאומות
המקודש הוא לכנסות הארץ בגלותינו ופעם נתקרב בגלותינו נעלה
להראות את פני האדון ה' לבאות וכבר אמר הנביא ע"ה גם הבחינה
הזאת באמרו כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה
עמדים לפני האם ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם והיה מדי חדש בחדשו
וגו' ואמר שישאל יתדמו לשמים ביותם בטוחים מתנועת ההפסד
כי כאשר השמים עם היות שהמה חדשים וצבאים אחרי האין המוחלט
והארץ החדשה ג"כ עם היות שהם הוים המה עומדים לנצח ולא
יפסדו ואינו כמו שדמ' הפלוסוף שכל הווה נפסד כי זה אמנם ידק
בהויה בטבע ולא בהויה על דרך פלא וזהו שאמר אשר אני עושה עמדי'
לפני ר"ל כי להיות הדבר בנס יהיה סנין שהמחדשים יעמדו לפנינו
עדי עד כן יעמוד זרע ישראל ולא יפסד מעל פני האדמה והנה אמר
זרעכם ושמכם להגיד כי זרע ישראל יעמוד תמיד וגם לא יאז מכלל
הדם ולא ימיר שם אחר וטורה אחרת אבל כמו שיעמוד זרעם גכה

עמרת זקנים נב

יעמוד שוכס לנצח כנחם וכן פירשו הרב המורה וסמך לזה אמרו וקיה
 מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות גו' לומר כי
 כמו שגלגל הלצנה בחדושה החמידי ישתחוה לבוראה ויתן עוז למלכה
 בכל חדש בהתחדשה ככה האומה בהתדמותה לגלגל יבא מדי חדש
 ומדי שבת להשתחוות למלך ה' כבאות בניור שלם ותשוקה ככדת
 כאחד מצבא המרוס במרוס :

אוחילה

לאז אחלה פניו יראה בצרת עמו ויזכור ענינו
 ולחצנו ויעלה אותנו מכל הגוים למקום המשפט
 לארץ הנבחרת וכיומי קדם משיבנו לנצח על אדמתינו ויקים לנו רועה
 גאמן יקים מאמר המיעד כימי לאתך מארץ מצרים ארצנו
 בפלאות : תס ביל"או

כח הנרכב את בני ישראל

בני ישראל ואני אמרכם

צורות היסודות

להחכם הכולל האלהי השר והמפסר
דון יצחק אבראבנאל

אמר

יצחק בן לאדוני אצני הנשיא דון יהודה אבראבנאל ס"ט: יען ודיען
היה הטעות במשפטי ההתחלות גדול עונו מכשוא להיות הדרוש הבנוי
לתלפיות על קו תהו ואבני בהו שוא ודבר כזב וכמו שזכר הפלוסוף
בספר השמים והעולם האיש אחד ימטא בהקדמות ההתחלות ימוטו
מוסדי ארץ הגה הרה עמל וילך שקר וראה ראיתי דעות החכמים
ומיני מדע בצורות היסודות אם הם האיכויות ראשונים או שניים או
דבר אחר נעלם ואנחנו לא נדע מערכה מול מערכה איש לדרכו פנו
ועל דעת אחד לא יסמכו וטהי האמת נעדרת מעיני המעיינים לכן על
כל דברי האגרת הזאת דברתי עם לבי הגה אבקש לך מנוח אשר ייטב
לך ואני אקבץ מכל הגוים חכמים ונבונים וידועים ואכשיס מיני
ישראל אשר דברו בדרוש הזה דעותיהם והסכמתם אחד הגה ואחת הגה
ואראה פני הסותר לדעת דעת מהם ועליהם תנוף מלתי לזרפס בכור
הברזל להוציא לאור תעלומת האמת בדרוש הזה וכל זה לא ברב
דברים באופן שביותר קצר שאפשר יהיו התחלות ויסודות הסויה
מושגי אללנו בשלמות וכמו שהזכירנו על זה נעים זמירות ישראל ראש
דברך אמת ולעולם כל משפט דקך: ובחפשי אמתחות ספרי
מלאתי דעותיהם ישתרגו עלו לג' חלקים האחד מהם שצורות היסודות

המה האיכויות הראשונים חוס וקור ולמות ויוצג ואל זה הדעת יראה
 נוטה מה שאמר הפלוסוף בתחלת המחמר הי"ב ומספר ז"ח אמר ז"ל
 ואומר כי ההרכבות ג' מינים הראשונה מהם ההרכבה אשר תהיה
 מהחומר הראשון ולורות היסודות הד' במה שהם יסודות ר"ל החוס
 והקור והלמות והיוצג שהנה כבר התבאר בספר ההויה והפסד שלמות
 היסודות במה הם יסודות אמנם הם אלו האיכויות הארבע ואולם
 ההבדלים האחרים הנמצאים להם הנה הם נמשכים להם כמו הכבדות
 והקלות והשעירות והחלקות והספוגיות והמקשיות עכ"ל . וכן סינא
 בשער י"ו מספרו בשמים והעולם יראה נוטה גם לזה הדעת אמר זה
 לשוני יש לנו לבאר איך קבל חומר היסודות הנורות ההם הראשונות
 אשר נקראו הם על שם הנה התאמת בראיות חוקות שסבת החמימות
 התגועה וסבת הקרירות המגוחה וגודע ג"כ שהחוס מתיר ומרחיב
 הדבקות והוא סבה גדולה להתפשטות החלקים וכו' עד ונקרא החומר
 ההוא קר ויוצג . הנה ביאר שלמות היסודות הם האיכויות הראשונים
 חוס וקור ולמות ויוצג . והחכם רלב"ג בספר מלחמות במחמר החמישי
 חלק ג' פרק שני אמר ז"ל ועוד שאנחנו נאמר כי האש תהיה אש כמוה
 בצורת העלמים אשר בהזוה שהצורת העלמית לאש הוא החוס עכ"ל .
 הנה התבאר מדברי האגשים האלה שלמים הם הדעת הראשון מהם
 והוא שלמות היסודות הם האיכויות הד' הראשונים . ואמנם הדעת
 השני הוא שלמות היסודות והבדליהם העלמיים הם הכבדות והקלות
 והנה קיים זה א"כ רש"א בספר השמי' והעולם מאמר רביעי כלל שני
 אמר שהכובד והקלות אש שיהיו הם ענש היסודות ר"ל צורתם או שיהיו
 יותר קרובים אל ענשם מאשר המקרים הנמצאים ליסודות עכ"ל .
 ובספר ההויה והפסד אמר שהכבדות והקלות אש שהם צור' היסודות
 ואם במדרגת ההבדלים העלמיים עכ"ל ז"ר . ותמסתום בפירושו
 למחמר הכרעם באות הלמד ממה שאמר הפעל אמר שהצורה העלמית
 לא תפעל בצורתה כי אש באיכויות והמשל כי האש כאשר תפעל אש
 כמוה מגשם כבד לא יפעל בצורה העלמית אשר בו שהוא הקלות באותו
 הגשם הכבד כי כבר התבאר בפעל שאי' באש כח פועל זולת החוס .
 אבל יפעל בחוס שהוא מקרה בוע"כ . ואבובדן' תפיל בחלק הרביעי
 מספר חי בן יקטן אמר ז"ל והתבאר לו שאמתת כל אחד מהכבד והקל
 מורכבת משני ענינים אחד מהם יפול בו השתוף משניהם יחד והוא

ענין

פסוק

ד' יען
 זכנו
 סוף
 מוטו
 מים
 ס או
 פנו
 על
 יעב
 זכני
 הנה
 כור
 ברב
 אויה
 לאש
 פרי
 יד'

צורת היסודות

ענין הגשמות והאחר תפרד בו האמתות כל אחד משניהם מן האחד
והוא הכבדות והקלות המחוברים בענין הגשמות ר"ל הענין אשר בו
יתנועע אחד מהם מעלה והאחד מטה עכ"ל ואמר ג"כ לפני בזה החלק
עצמו כאשר זכר שהגשם המשכלת צורת האדם והחיות צורה למי
במה הוא חי והצומחת צורה לצומחים אמר שהצורה לגשמים הדומים
דבר ייחדם בו יפעל כל אחד מהם פעלו אשר יחד בו בצמחו מימי
הטנועות ומימי האיכות המוחשות מהם וזה הדבר הוא צורת כל אחד
מהם והוא הנקרא טבע עכ"ל ג"כ : ועיין דברי הזקן המעולה הזה לענין
חוצה כי נר להם דעת החכם הגרצוני שפי' עליהם וכמו שאזכור :
והדעת הג' הוא שצורות היסודות אינם האיכות הד' וגם אינם הכבדות
והקלות ולא איכות אחר מהמושגים אל לנו האמנם הם עצמים יתלחו
בחומו הראשון ימשכו אחריהם כל האיכות כענין המקרי' עם הצורה
הטבעית ושאלה הצורות אינם מושגות אל לנו וכבר נטה לדעת הזה י'
סיגה בסוף ספר השמים והעולם שלו אמר ז"ל והחוס והיובש לאש אינם
צורתו העצמיית אך הם איכות נמשכים בטבע אחר צורתו וכו' וכן
אמר בחוס ולחות האויר ובקור ולחנת המים ובקור ויובש אשכ לארץ
והנה א"ה שאמר שיהיה דעת בן סינא שיהיו צורות היסודות הכבדות
והקלות אחרי היותם נמשכים אחד החוס והקור וכמו שנבאר :
ואבומד אלגזלי בספר כוונות הפלוסופוס במקרא השנית מאמר שני
בחלק הטבעיות אמר ז"ל : אמנם צורת היסוד הוא טבע אחר ר"ל שה'
צריחת ענין בחומר שאותו הענין לא יושב בעצמו בחישים כי לא יושב
בהם כיהם החוס והקור והלחות והיובש והם מקרים באים מאותו
הטבע ואותו הטבע נודע מפעולתו לפי שהוא פועל בגופו השקיעה
במקומו הטבעי וההחזרה אליו כשיפרד ממנו ויחייב ההטאה הנקראת
קלות או כבדות ויחייב בכל גוף איכות מיוחד וכמות מיוחד א"כ טבע
המים יראה בחישים הכבדות בהכרח וחוזרנו אליו בהסתלק המכרית
כמו שחייב תנועתו למטה כשישלוכה המשליך למעלה וזה כשיסתלק
הכח המכרית עכ"ל והמפ' הזה הרבה לבאר בוונתו בזה משאר החכמי'
ון רש"י אוד בפירושו הארוך לשמע הטבעי על המלה מאמר חמשי כלל
שני פרק רביעי אמר ז"ל וכבר יוספק על זה ממה שיאמר אורז בספר
היה והפסד שהאש הפך המים והארוך הפך האויר והם עצמים
ואלסכנדר ישיב שתאמרו בספר המתארות שהעלם לא יהיה הפך
העלם

צורות היסודות

נד

העצם הוא מלך שהעצמים מורכבים מהחומר והגזרה ומאחריו בהיה
 והפסד שהיסודו הפכים הגה הוא מלך הלור' וזה היתר לאיספיק במה
 שאמ' הגה דבר וזה שאשר הגה משאין בעצם שנוי מפני שאין לו הפך הוא
 מאמר מי שיניח שאין בעצם הפך לא מפני נורה ולא מפני החומר
 והמחוייב שנאמין שהעצמים הפשוטים אמנם יתהפכו באיכותם
 והאיכות הראשונים אינם עצמים ואם יהיו מתדמים לעצם לפי שהוא
 מן השקר שיהיה דבר מה ימנה ממאמר מה בממצא ובזולתו ממאמר
 אחר עד שיהיה החוס ד"מ באלם מן האין ובאש מן העצם אבל הוא באש
 קרוב מן העצם ולכן עמד בגדר מעמד ההבדל והוא באלם ובזולתו
 רחוקה מן העצם' וזהו אשר ספרנוהו מאלם כגדר הוא אשר ספר
 ממנו תמסטיים ומלאנו מאמר אלם כגדר בפירוש זה המאמר על ג' ד'
 הענין אשר אמרנו שהיסודות אמנם יתהפכו באיכותם לא בצורתם
 ושמונו בזה עכ"ל: : והחכם ר' משה הגרבוני אמר בפירושו לחי בן
 יקטן חלק ג' ז"ל וצורות היסודות הם אשר אליהן האיכות נמשכים
 מהם והצורות העצמיות לא יקבלו הפחות והיתר ואמר בחלק ד' ממנו
 ודע כי הכפדות והקלות אינם בשלוח צורות היסודות אבל הם הבדלים
 עצמיים נמשכים לצורה עכ"ל: : וכן דעתו בכל ספריו נמשך לדעת
 ז"ר כמנהגו כי הוא בכל הענינים מסכים עמו: ואחריו שזכרתי הדעות
 אשר נמצא לקדמונים בזה הענין ראוי שאביא מה שיראה סותר לדעת
 דעת מהם וזה כפי הנמצא בדבריהם וכפי מה שיעלה על לבי ובראשונה
 יראה שלדעת הראשון יתחייבו בעולים ארבעה: : האחד שאם היה
 האיכות ד' הם הצורות היה במאמר העצם הפך וזה נמצא א"כ הקודם
 הוא בעל אמנם החיוב הוא תבואר למה שהצורה יקרא עצם וראשונה
 מהחומר ושאין במאמר העצם הפך התבאר בספר המאמרות: השני
 אם היו האיכות צורות היסודות היה במאמר העצם פחות ויתר
 והנמשך שקר א"כ הקודם אליו הוא שקר אמנם החיוב תבואר כי ביסודו
 יהיה החוס פחות ויתר באש ובאיר והקור במים ובארוך וכן שאר
 האיכות ואמנם שאין במאמר העצם פחות ויתר התבאר בספר
 המאמרות: : הג' שאלו היתה צורת המים הקרירות היתה צורתם
 מתבטלת בחימומתם והיו המים עולים למעלה למקום החם ביון
 שבהחממותם כפסדה צורתם שהיא הקרירות ולא נשארה אמתת
 המים וזה שקר א"כ המוקדם הוא שקר: : הד' האיכות האלה הם

מקרים

מקרים

צורות היסודות

מקרים במורכבים ומה שהוא מקרה במורכב א"ל שיהיה עצמי בפשוט
א"כ האיכות אינם צורות היסודות: ואמנם שהאיכות הם מקרים
במורכבים הנה הוא דעת ב"ר ואבוהמד ושהמקרה אינו עצם הפשוט
הוא מבואר בעלמו: ואמנם לדעת הב' יתחייבו ג"כ ד' בטולים:
האחד כי הצורה היא אשר יסודרו ממנה בעצם פעולות הדבר והנה
הקלות לא יסודר ממנו פעל לאש כי אם במקרה א"כ אין הקלות
והכבדות צורות היסודות: ואמנם שמהקלות לא ימשך פעל כי אם
במקרה מבואר כי לא תהיה להם התנועה למעלה כי אם בהיותו
בזולת מקומו שאז יתנועע אליו בקלותו והו' במקרה כי המנוחה היא
לגשם הטבעי בעצם בהיותו במקומו כמו שהתבאר בספר השמע ולזה
לא תהיה להם תנועה במקומם עם היות להם עם צורתם: הביטול
הב' שהצורה אין ראוי שתהיה בהקש אבל יהיה בדבר בעל הצורה
ואולם הקלות הוא נאמר בהקש כי קלת היסודות הם קלים במקום
אחד וכבדים במקום אחר והאש כל מה שקרב למרכזו הוא יותר קל
ואין לו קלות במקומו כמו שזכר הפלוסוף וזה ממה שיראה שאין
הכבדות והקלות צורות: הביטול הג' מה שזכר אבוהמד במקום
הנזכר והוא שאלו היתה צורת האויר עד"מ הקלות הנה כשיונח האויר
תחת המים כנאד הנספח הנה יתחייב שכיון שאין לו עם קלות שלא
יהיה אויר וכן הארץ והמים כשיונחו באויר בהכרח נאמר א"כ שאינה
מארץ ומים כיון שאין להם עם כבדות כי מן הנמנע שתהיה הצורה
בפסדת או תהיה בכח והדבר בעל הצורה ימצא בפעל: הביטול הד'
כי אם היה הקלות צורת האש יהיה בלתי איפשר שתהיה צורה ג"כ
לאויר כי א"ל שימצא צורה אחת בשני דברים מתחלפים במהותם וכן
אם היה הכבדות צורת הארץ לא היה ג"כ הכבדות צורת המים:
וזה הביטול עצמו יתחייב אם היו המום והקור והלחות והיושם צורות
עצמיות כפי הדעת הראשון שזכרתי: ואמנם לדעת הב' עם היותו
המומסם מכל אחרוני החכמים שהוא האמת הנה אחרי העיון יתחייב
לו ג"כ ארבעה בטולים אחרים: האחד שאם היתה לכל יסוד מהיסודות
צורה אחרת זולת האיכות הנה יתחייב שיסודר ממנה פעל מה או יהיה
הטבע כבר עשה הדבר לבטלה אבל הטבע לא יעשה דבר לבטלה
ומזאת הצורה לא יסודר פעל כלל א"כ אין לאלה היסודות צורה אחרת
כי אם האיכות: ואמנם שלא יסודר פעל מה מהצורה הזאת יראה

מאשר השקיעה במקום הטבעי והחזרה אליו כשיפרד ממנו הגה זה
 לקלות הדבר או כבדותו כי לקלות האש יתנועע למעלה ושם ינוח
 וגם הקלות והכבדות לא ימשכו מזורה נעלמת כי אם מהחוס והקור
 וכמו שבוחמד זכר זה מקרא ראשון ממאמר הטבעיות הנזכר ו'ל
 אמנם הקלות הוא מהחוס והכבדות הוא מהקור וכל אשר יהיה סובש
 בוסף עם אחד מן החמימות והקרירות נתוסף הקלות או הכבדות
 וכו' הגה ביאר שההטאה הזאת ימשך בעצם מהחוס והקור לא
 מזורה טבעית אחרת: ואמנם איכות וכמות היסודות לא ימשכו
 מהכורת עצמית כי הכמות ימשך אחר החוס והקור וכמו שזכר
 הפילוסוף והביאו אבוחמד עצמו במקרא הרביעי אמר שבאשר יהיו
 המים על האש יגדל שיעורם ובאשר ישיגם הקור יקטן שיעורם ובאשר
 ישיגם השמש אשר הוא בין קלות חום האש והקור המקפיה ישיג המים
 בשיעור ראוי אמעני וכו' הגה ביאר שכמות היסודות הוא מפני
 החוס והקור לא מפני צורות אחרות אבל כבד התבאר במקום אחר
 שאם יקטן או יגדל שיעור המים הרמוזים בלי סדר לא ישארו בגדר
 המים אבל יתהפכו ליסוד אחר וכמו שזכרו הפילוסוף בראשון מספר
 השמע על צורת המתדמי החלקים ואמנם איכות היסודות לא ימשך
 מזורה אחרת למי שסבור שצורת היסוד הוא האיכות עצמו וג'כ
 החוס אשר במים יחייב לפעול בו וכשיסור המכריח ישוב לאיתנו הגה
 כל זה ממה שזרה שפעל היסודות הוא באיכותיהם לא בצורה אחרת
 עצמית ואם אכחנו נעמוד על מציאות הצורה מפאת פעולתה והיה אין
 בכלן פעל מיוחד לצורה ההיא א"כ אין בכלן צורה אחרת אם לא שנאמר
 שנמצאת הצורה ההיא לבטלה והוא צלתי איפשר: והוא הביטול
 הראשון ואמנם הארכתי בו להשיב על מה שכתב אבוחמד ומה שמשב
 שהיה פעל הצורה עצמית ביסודות כמו שזכר: הביטול השני שאם
 היו ליסודות צורות אחרות זולת האיכויות לא ימצא להם אם כן הפעל
 הגמשך מאיכותם במה שהם יסודות אבל מדבר משותף להם וזולתם
 יותר פשוט ויותר קודם מהם כמו שהרגש אינו לאדם במה הוא אדם
 כי אם מדבר יותר כולל ופשוט מהאנושית אשר ישתתפו בו האדם
 וזולתו מהבעלי חיים ובהיות הענין בן הגה יחוייב שימצא דבר בעל
 איכות יותר קודם ופשוט מן היסודות וזה שקר שאם כן לא היו היסודות
 יסודות והתחלות ראשונות להויה וגם יתחייב שיהיו בדברים ההם
 בעלי

בפשוט
 מקרים
 הפשוט
 לים:
 ד והגה
 הקלות
 כי אם
 בהיותו
 ה הוא
 על זזה
 ביטול
 הצורה
 מקום
 ד קל
 שאין
 יקום
 האויר
 שלא
 אינה
 ורה
 הד'
 ג"פ
 וכן
 :
 וית
 ומו
 יע
 וית
 יה
 ה
 ת
 ה

צורות היסודות

בעלי האיכויות צורה אחרת לסבות שיחוייב בן כיסודות וילך הענין
 א"כ ללא תכלית ואם לא היה להם צורה היו היסודות הארבעה מורכב
 מהם ולא יהיו אם בן התחלות ראשונות כמו שזכרתי וכל זה שקר :
 הציטול הנ' שאם היה ליסודות צורה אחרת הגה לא תמצא להם צמה
 שהם יסודות כי היסודות התבאר שהם יסודות באותם האיכויות וכיון
 שהפשוטים הם בעבור המורכבים והאחרון בהויה הוא הקודם בטבע
 אם בן אין ליסודות צורה אחרת כי אם היה להם צורה אחרת תהיה
 צמה שהם יסודות כי זהו המיוחד שבעניניהם וזה שקר אם בן הקודם
 אליו הוא שקר : הציטול הרביעי כי אם היו צורות היסודות בלתי
 האיכויות הגה לא יוכל אדם להביד איוו צורה היה ואיוו פעל ימשך
 ממנה וזה שקר שיהיה הצורה בלתי מושגת עם הראות כל פעולותיה
 וגם כי היה הצורה דבר אחר מה יהיה ענין מאמר ארסטו שצורות
 היסודות ישארו צמזג והגה אנו לא נשיג במורכב כי אם האיכויות
 והצורה הנשמית ויתר הצורות הבאות אחריה לא שיהיה עם צורה
 אחרת שאם היה עם היינו משיגים אותה באמצעות פעולותיה ומה
 יהיה ג"כ מאמר ארסטו שצורות היסודות העצמיות נשארות צמזג
 אם בפעל ואם צמזג בין הכח והפעל ואם היו בפעל אך לא נרגיש
 בהם ולא יפעלו פעולת יודו על מציאותם ואם היו צמזג בין הכח
 והפעל יהיה מכת הנמנע שאיכויות הדבר ומקרייו ישארו צמזג בפעל
 ולא ישארו הצורות העצמיות ואם בתחלה היו כיסודות בפעל ובנמשך
 לא יהיו באותו מציאות תהיה אם בן ההמוגה בהכרח הפסד לא מוג
 וכל זה תמה שמראה שהוא מן הנמנע שיהיה הצורה היסודית דבר זולת
 האיכויות האלה : ואחרי זכרון דעות הקודמים בדרוש הזה וזכרתי
 פני הסותר שהמחשבה יגזור לאחד מהדעות האלה הגה ראוי שיענין
 עתה ובבחין הצורך מהבלתי צורך מהדעות והבטולים שזכרתי :
 ואמר שהדעת הראשון הוא לדעתי אמתת הדרוש הזה ושהאיכויות
 הארבעה הראשונים הנה צורות היסודות ועצמותיהם : ואמנם
 הטענה הראשונה שעשיתי לנטל הדעת הראשון הזה מאשר לא ימצא
 במאמר העגס הפך אינה נודקת על כל פנים לפי שהיא לחוקה מספר
 המאמרות אשר נפלו בו הדברים על ג' הפרסו' והפרסו' הוא צורך
 על הרוב לא תמיד וזה יתאמת בדברים המורכבים כמו שהמשיל עם
 כי אין הארית הפך העקרב עם היות אחד מהם חס והאחר קר כי
 ההפכיות

צורות היסודות

נו

ההפכיות הזו הוא צימוגם לא בעצמיהם ובצורותם המיוחדות לא היו
הפכיים אבל כאמר שמוציהם הפכיים. ולזה לא היו מקומותיהם
הפכיים כי המקום ימשך אחר הצורה ועומד במדרגתה אבל הפסוקים
איננו קשה שיהיו הפכיים באש למים ולזה היו להם מקומות הפכיים.
וזה מבואר בעלמנו וכבר נמה למה שזכרתי אלסכנדר כפי מה שזכרתי
בדברי ז"ר בשמעי ע"ה והנה לפני' אחר זה הזכור עס מה שהשיב עליו
ז"ר לא תפסו דבר. ואמנם הטענה השנית שזכרתי והאשר לא ימצא
במאמר העלם פחות ויתר ג' הותרה כפי מה שזכרתי למעלה כי עס
כאמר זה על זר הפרסום ולא יצדק תמיד וזה כי עס היות שהעלמים
יגשאו על נושאים בהסכמה בשם ובגדר עלי תוספת ומסרון אינו
נמנע מפני זה שאוחו העלם ימצא בנושאיו בחזק ובחולשה כי הגם
הצורה החיונית שהיא הרגש ותנועה עס שהיא נאמרת בשם ובגדר על
בל חי לא ימשך מזה שלא יהיה הארץ יותר מרגיש ומתנועע בקלות
ומהרה מגמלה אחת והארץ עצמו פעמים ימצא בו ההרגש בחזק
ופעמים יחלש בו. ולזה מה שזכר הפלוסוף בספר הנפש שאין חיות
הארץ בחיות בעלי חיים אחר בלתי מדבר הגם התבאר שאין במאמר
העלם פחות ויתר בשם ובגדר ר"ל לשיקרא הכושא חיו ובגדר בו אבל
כבר יהיה העלם הוא בחזק ובחולשה וכן יהיה ענין החום והקור
באש ובאוויר ובארץ ובמים שעס היות שיצדק על שניהם עס הקור ועס
החום וגדרם לא יתחייב מזה שלא יהיה האש יותר חזק החום מהאוויר
והארץ חזק הקור מהמים וזה מבואר בעלמנו. ואמנם הטענה
השלישית מהחום המקרי שימצא למים עס היותם בצורת מים איננה
ג' כ נותנת האמת על כל פנים כי ההבדלים לא יחייבו להמצא בפעל
תמיד עס נושאם אבל בכח כי הצומח אע"פ שבעצור מכריח מה לא
ימצא כלל לא כאמר מפני זה שנתבטלה צורתו כיון שהוא מפאת ההכרח
ולא בטבעו וכן הוא הענין במים כי עס היות צורתם הקור לא יתחייב
שיהיו קרים בפעל תמיד אבל שיהיה להם כח על הקור בשלא ימנעו
מוכע ודומה לזה אמר ז"ר ברביעי מספר השמים והעולם על מה
שאמר תמסתיום שאין הכבדות והקלות בפעל בהיותם במקומם
הטבעי ואמר שהוא לא הבין טבע ההבדל כי אינו מחוייב שימצא על
כל פנים בפעל כי אם בכח והוא מבואר בעלמנו. ואמנם לטענה
הרביעית אומר כי האומר שהאיכות הם צורות עצמיות ליסודות הגם

לא

הענין
רכיב
: ד
במה
וכיון
בטבע
תהיה
קודם
בלתי
ימשך
ותיה
ונרות
כיות
צורה
ומה
נמוג
דגיש
הכח
פעל
משך
מוג
זולת
רתי
ענין
:
יות
מנס
מצא
מפר
ודק
עס
כי

צורות היסודות

לא יודה שהם מקרי' במורכב אבל יאמר שהם ענינים עלמיים בן ומלא
בהרכבה מצורות הפשוטים: וגם שנאמר שהחוס והקור הפרטיים
המוגבלים הם דברים מקריים במורכב לא ימנע שהחוס והקור בהחלצ
הם צורות עלמיות בפשוטים כמו שאמר ב"ר עלמו שהגורה הגשמית
הם המרחקים הג' הכלתי מוגבלים עם היות שיודה שהמרחקים הג'
המה הפרטיים ומוגבלים בגשמיים הם מקריים בהם וימנו ממאמר
הכמה וכמו שביאר בקורו לספר מה שאמר הטבע והביאו אבותא
במאמר הראשון מהאלהיות: הגה התבאר שהטענות אשר זכרנו
בסתירת הדעת הראשון אינם נודקות והמה מצוארי הביטול בעצמם:
ואמנם הטענות שזכרתי בביטול הדעת השני והשלישי המה ממיניות
ונודקות על כל פנים והתבאר אם כן ביטול שתי הדעות ההמה
ושהדעת הראשון הוא האמת בעלמו: האמנם למה שהיה כמו שאמר
הפלוסוף בראשון מספר השמים שטענות המנגד יהיו ספקות לדעת
המנגד אליהם והיה שב"ר במה שזכרתי שכתב בפירושו הארוך בספר
השמע העיר שני ספקות לדעת הראשון הנה ראוי שאומר בהיתר' והנה
הספק הראשון הוא כי אם היו האיכויות הם צורות היסודות היו בהכרח
עצם ונקרה יחד וזה בטל והחיוב ביאר ממה שצא בספר המאמרות
שהחוס והקור והלמות והיובש הם ממאמר האיכות ואם כן הם מקר'
והם עצם התבאר אבל האומר שהם צורות: הספק השני ממה
שכתב בספק הרביעי כלל שני מאמר חמישי מספר השמע שאין
במאמר העצם תנועה לפי שאין בו הסך: אלה הם שתי הספקות
שהעיר ב"ר על הדעת הראשון' הזה כמו שזכרנו מדבריו במה שקדם:
ואני אשיב לספק הראשון שאינו בטל שיכנס דבר מה בשני מאמרות
מצדדים מתחלפים בי הגה אברהם וינחק הם ממאמר העצם במהותם
וממאמר המטרף בערך האביות והבניות המתהפך ביניהם עם היות
אחד מהמאמרים עצם והאחד מקרה: והנה אם החוס והקור היו
ממאמר האיכות מצד עצמותם כקנין וענין ותמונ' ותאר היה הספק
עצום בשני אבל החוס והקור אינם מאותו המאמר כי אם מפאת
ההתפעלות אשר יתפעל האדם מהם ומזה הגד הם איכויות וזה לשונו
שם ואמנם נאמר בכמו אלו איכויות התפעלויות לא מפני שחודשו
בדברים המתוארים בס מהתפעל אבל מפני שהם יחדשו במרגושיהם
התפעלות עכ"ל: וזה ביאר שאינם מן המאמר הזה בעצמותם ולזה

צורות היסודות

נ

לא יכנסו בקנין וענין או בכח עצמי אבל יהיו מהאיכות מצד ההפעלות
 אשר יעשו ולזה היו מסוג ההתפעלות מאותו המאמר ומצדו הוא
 שההתפעלות הוא דבר קרה לצורות במקרה ולזה נכנסו במאמר
 האיכות לא מצד עצמותם וזוהו אין קושי כלל ודומה לזה הוא מאמר
 ב"ר שזכרתי בצורה גשמית שאמר שהם המרחקים בזה הם מרחקים
 לא בהיותם בשיעור כך כי מזה הלך הם ממאמר הכמה עם היות
 שמיצד עצמותם הם לדעתו ממאמר העלם והנה הענין לדעתו הוא
 יותר ומסופק מהדרוש שאנחנו בו : ואמנם היתר הספק השני אינו
 גומה שיקשה כי ארסטו לא סמך דעתו בשאין בעלם תנוע' על אותם
 הטענה שזכר ב"ר ר"ל לפי שאין במאמר העלם הפך אבל היתה יסוד
 טענתו להיות המתנועע בכח וכמו שביארו ארסטו בשלמות בפרק
 הקודם אליו : האמנם למה שהיה כוונתו בפרק הוא לבאר שאין
 בשאר המאמרות תנועה לקח הביאור כולל עם מאמר העלם כפי מה
 שאמר בו על זד הפרסום בספר המאמרות לא על שיסמך על זה
 בהקדמה לזדקת : וכבר התעורר לזה ב"ר בפירושו הארוך במקום
 הזה ואמר שביאר זה ארסטו במאמר העלם בפרק הרביעי הזה על זד
 היותר עובד ובעבור ביאור שאר המאמרות לא שיהיה הכרחי אחרי מה
 שכבר ביאר בפ' הקודם : ואחרי התרת ספקות ב"ר ראוי שידע שאין
 להם שיסמוכו על דברי ראש הפלוסופים כי אע"פ שלא דבר בביאור
 בדבר הזה כפי הנמצא מדבריו הנה נזה שכבר אמר בספר השמים
 והעולם ובספר ההויה וההפסד מאשר הכובד והקלות הם צורות
 היסודות או קרובים להם יותר משאר המקרים וכו' יסכים עם מה
 שאמרתי כי הכובד והקלות הם בלי ספק מהמקרים הראשונים שימשכו
 אחרי החום והקור אשר הם צורות היסודות ואמר ארסטו עוד בספר
 ההויה שצורות היסודות ישארו בזמנו אם בפעל ואם בזמנוע בין הכח
 והפעל ירצה שהחום והקור שהם צורות ישארו בזמנו אם בפעל מצד
 החום והקור הנמצא בו ואם שנאמר שלא ימצא בו בפעל כיון שאינם בו
 באשר הם ביסודות וזחזוקס אבל כיון שימצא בהם חום וקור נאמר כי
 לא ימצאו הם בפעל כיון שאינם בחזק ואינם ג"כ בכח כיון שחמימות
 ימצא בהם ולכן ראוי שנאמר שימצא בהם בזמנוע בין הכח והפעל ולזה
 הסכים ג"כ דברי אבובדן תפיל באמרו שהכובד והקלות הם שיהיו
 אמתת הנמצא ואם שיהיו דבר נוסף על הגשמות והנה אין ספק שזה

ס בו ימצאו
 הפרטיים
 וזו בהחלט
 הגשמית
 חקיים הג'
 גו ממאמר
 אבובדן
 שר זכרו
 בעלם :
 מחייבות
 ההמה
 מו שאמר
 ית לדעת
 וך בספר
 תר וזהנה
 וי בהכרח
 ממאמרות
 הם מקר'
 שני ממה
 מע שאין
 הספקות
 שקדם :
 מאמרות
 במהותם
 עם היות
 הקור היו
 הספק
 מפת
 ה לשונו
 שחודשו
 גושיהם
 חס ולזה

צורות היסודות

הספק אשר הנימוח ומסיות הכובד והקלות צורות או נמשכים מהם
לא יפול כי אם על דברים שהיו מסוג אחד כליכות שהחוס והקור
והכבדות והקלות כלם נכנסים בסוג הליכות. ובכלל כל דברי
הצובכד יוצנו כפי האמת מסכים למה שאמרתי ולא כמו שפירש
הגרבוני: אמנם ארחת ישמעאלים ב"ם ואבוחמד וב"ר ברחו. מהדעת
האמתי הזה מהבטולים שזכרתי ובאן לחשוב מחשבות שצורות היסודות
הם דברים אחרים נעלמים מאתנו וכבר התבאר שאינו כן: אף כי
האמת יורה דרכו אם מפאת מקומות היסודות אשר הם כמו שאמר
ארסטו הולכים מהלך הצורה והיה ההתחלפות אשר במקומות הוא כפי
החוס והקור ר"ל שהיותר חס הוא המתקרב אל המקיף והיותר קר הוא
המתקרב אל האמצע ועוד כי הפועל האחרון בהיות ה"ח הוא החוס
היסוד כמו שהתבאר בספר ההויה ובמקומות אחרים וכל זה ממה שיוורה
שהחוס והקור הם צורות היסודות. ואין לך שתאמר שאם היו הליכות
צורות עלמיות היה אם כן צורה אחת בשני יסודות מחולפים והוא
הבטול הרביעי שזכרתי לדעת הרביעי: כי הנה עס היות שכל יסוד
ויסוד שתי ליכות הנה אין הצורה עלמית בו כי אם אחד מהם לבד
והוא הליכות הנמצא בו בעצם וראשונה מאשר תמצא ביסוד אחר ואם
כן החוס צורת האש והלחות צורת האויר והקור הוא צורת המים
והיובש הוא צורת הארץ ושאר הליכות אשר להם אינם צורות כי אם
משיגים עלמיות ולכן היה שחוס האויר אינו בחוס האש ולחות המים
אינו כלחות האויר וקור הארץ אינו בקור המים אבל חוס האויר ולחות
המים וקור הארץ אינם ממין חוס האש ולחות האויר וקור המים כי עס
היות שכלם יקראו ליכות בשלוח כפי האמת הם מחולפים בטבעם לפי
שאלו הם צורות עלמיות והליכות השניים ההם הם משיגים לא
צורות כמו שאמרתי: התבאר מזה שהליכות הארבעה הם צורות
היסודות והוא אשר רציתי לבאר:

והתלה לאל המהולל בתושבות

תושלבע

שכיס מהם
ס ו הקוד
כל דברי
זו שפירט
מהדעת
ת היסודו
אף כי
מו שאמר
ת הוא לפי
גד קר הוא
הוא החום
מה שורה
ו האיכות
שים והוא
בכל יסוד
מהם לבד
אחר ואם
דת המים
ות כי אם
מות המים
ייר ולחות
ים כי עם
ובעם לפי
ויגיס לא
ס גרות

E
lam

